

Звіт про фінансову стабільність

грудень 2025 року

Звіт про фінансову стабільність (далі – Звіт) – ключова публікація Національного банку України (далі – Національний банк). Його мета – поінформувати про наявні та потенційні ризики, які можуть загрожувати стабільності фінансової системи України. Цей випуск фокусується на актуальних ризиках для фінансового сектора та економіки України в умовах затяжної повномасштабної війни. Також Звіт містить рекомендації органам влади і фінансовим установам, спрямовані на протидію ризикам в умовах воєнного часу та підвищення стійкості фінансової системи до них.

Звіт адресовано насамперед учасникам фінансового ринку та всім, хто цікавиться питаннями фінансової стабільності. Його оприлюднення підвищує прозорість та передбачуваність макропруденційної політики, допомагає сформувати довіру суспільства до неї, відтак сприятиме Національному банку в управлінні системними ризиками.

Цей Звіт схвалено Комітетом з фінансової стабільності 16 грудня 2025 року.

Зміст

Головне	4
Індекс фінансового стресу	6
Частина 1. Зовнішні умови та ризики	7
1.1. Тенденції зовнішнього середовища	7
Частина 2. Внутрішні умови та ризики	10
2.1. Макроекономічні та фінансові ризики	10
2.2. Реальний сектор та пов'язані ризики	13
2.3. Ринок нерухомості та іпотечне кредитування	16
Вставка 1. Оновлюється модель державної підтримки іпотечного кредитування	19
2.4. Домогосподарства та пов'язані ризики	20
Частина 3. Умови та ризики банківського сектору	22
3.1. Карта ризиків фінансового сектору	22
3.2. Ризик ліквідності та фондування	23
Вставка 2. Перше застосування IIAAP підтвердило низькі ризики ліквідності	26
3.3. Ризик корпоративного кредитування	27
3.4. Ризик роздрібного кредитування	31
3.5. Ризик прибутковості	34
Вставка 3. Підвищений податок на прибуток банків має дедалі більше недоліків	37
3.6. Ризик достатності капіталу	38
Вставка 4. Плани євроінтеграційних змін для банків	42
Частина 4. Умови та ризики небанківського сектору	44
4.1. Страховий ринок: п'ять років після "спліта"	44
Вставка 5. Крім суспільно важливих, НБУ визначатиме і значимих страховиків	48
Рекомендації	49
Абревіатури та скорочення	51

Головне

Попри збереження високих безпекових ризиків, фінансові установи сприяють відновленню економіки. Стійке нарощення банками кредитного портфеля та активне інвестування у власну інфраструктуру свідчать, що роль сектору як фінансового посередника посилюється, а економіка може дедалі більше покладатися на внутрішні ресурси як під час війни, так і в період повоєнної відбудови. Водночас увага до контролю над ризиками та забезпечення безперебійної роботи залишаються пріоритетом для фінустанов. Крім того, фінансовий сектор успішно адаптується до оновлення регуляторних вимог у межах євроінтеграції.

У другій половині року макроекономічні умови залишалися загалом сприятливими для роботи фінансових установ: економіка зростала, інфляція сповільнювалася, доходи бізнесу та населення підвищувалися. Національний банк збільшив запас міжнародних резервів, що дало змогу надалі підтримувати стійкість валютного ринку. Проте наслідки тривалої війни позначаються на макроекономічних перспективах. Численні повітряні атаки призвели до значних руйнувань інфраструктури, зокрема енергетичної та транспортної. Пов'язаний із цим енергодефіцит пригнічує економічну активність, погіршує очікування бізнесу та населення. Тож надалі економіка сповільниться.

Підтримуватиме економіку стійкий внутрішній попит, як приватний, так і державний. Високі воєнні витрати надалі зумовлюватимуть значний бюджетний дефіцит, належне фінансування якого можливе лише за підтримки міжнародних партнерів. Тривають перемовини про надання Україні нового інструменту фінансування. Фінансова підтримка залишатиметься запорукою макроекономічної стійкості України. Водночас зберігаються ризики, пов'язані з неритмічністю або недостатністю зовнішнього фінансування. У разі тимчасових пауз у надходженні зовнішньої допомоги уряд зможе частково поклатися на банки, що мають можливість дещо наростити свої вкладення у державні цінні папери з огляду на достатню ліквідність.

Ліквідність банків залишається високою, нормативи короткострокової ліквідності втричі перевищують мінімальні вимоги. Проте цьогоріч кристалізувалися ознаки нормалізації ліквідності фінансового сектору – повернення показників до “довоєнного” рівня. Частка високоякісних ліквідних активів із початку року скоротилася до близько третини активів банків. Це значно нижче, ніж на початку року, і навіть дещо менше, ніж до повномасштабного вторгнення. Крім того, протягом року банки стикалися як зі сповільненням припливів коштів населення, так і зі значними ситуативними відпливами коштів бізнесу. Це не створювало прямих загроз для банків, однак надалі потребуватиме посиленої уваги до управління ліквідністю, передусім з огляду на активне нарощення кредитного портфеля. Проведена цьогоріч банками оцінка достатності внутрішньої ліквідності (ILAAP) сприятиме виконанню цього завдання.

Банки не збавляють темпів у кредитуванні. Річне зростання чистих гривневих кредитів бізнесу пришвидшилося до 35%. Восени відновилося зростання позик в іноземній валюті. Банки усіх груп нарощують кредити, пропонуючи кошти компаніям різного розміру, форм власності та галузей. Основу портфеля надалі становлять кредити МСП, проте у другому півріччі посилюється попит великого бізнесу на інвестиційні позики, який банки задовольняли. Частка кредитів державним компаніям у портфелі банків зросла, що виправдано в умовах війни. Зараз це не створює ризиків для сектору, однак потребуватиме контролю надалі. Банки та клієнти дедалі менше покладаються на державну підтримку, частка субсидійованих позик знижується. Зосередження програм підтримки на підприємствах, що найбільше її потребують, дає плоди – банки нарощують кредити на “територіях стійкості”.

Завдяки жвавому кредитуванню цьогоріч зросло проникнення кредитів бізнесу відносно ВВП вперше від початку повномасштабного вторгнення. Однак цей показник все ще досить низький, що залишає значний простір для зростання кредитування стійкими високими темпами. Фінансові показники бізнесу сприяють збільшенню попиту на позики. Якість нових кредитів хороша. Це дає банкам змогу утримувати помірними кредитні ставки та зберігати доступність кредитів без накопичення надмірних кредитних ризиків.

Триває жваве кредитування населення – річний приріст портфеля близький до 33% в усіх сегментах. Роздрібне незабезпечене кредитування приваблює більшість банків, вони активно конкурують між собою та намагаються наростити частку на ринку. Водночас автокредитування та іпотека залишаються привабливими лише для окремих банків. Підвищити інтерес банків до іпотечного кредитування має зміна механізму державної підтримки, а саме запровадження так званої компенсаційної моделі – відшкодування банкам різниці між ринковою ставкою та фіксованою нижчою вартістю кредиту для клієнта. Оновлена модель підтримки має запрацювати з 2026 року, зволікання з її запровадженням стримує потенціал розвитку іпотеки та відтерміновує повноцінну кредитну підтримку ринку нерухомості.

Ризики роздрібного кредитування загалом низькі, боргове навантаження населення залишається помірним завдяки зростанню його доходів. Клієнти банків витрачають близько п'ятої частини доходів на обслуговування кредитів. Тож прострочення кредитів зараз близьке до історичних мінімумів. Водночас, щоб належно контролювати ризики, банкам недостатньо покладатися лише на прострочення – вони повинні використовувати всю наявну інформацію про клієнта, зокрема його рівень доходів та боргове навантаження. Зараз лише поодинокі фінустанови збирають і враховують цю інформацію в оцінці ризиків.

Завдяки активному кредитуванню банки дещо поліпшили чисту процентну маржу за незмінних процентних ставок. Висока процентна маржа підтримує ефективність банків. Водночас фінустанови надалі інвестують у власну інфраструктуру та підтримку стійкості, що потребує збільшення витрат та знижує рентабельність банківського сектору. Підвищення ставки податку на прибуток банків у 2026 році до рівня 50% обмежує можливості банків надалі нарощувати операції. Унаслідок підвищеного податку внесок банків у підтримку бюджету стає непропорційно вищим за внесок інших секторів. Вітчизняна практика оподаткування банків є значно обтяжливішою, ніж в інших країнах Європи, особливо зважаючи на менший розмір українського банківського сектору відносно ВВП порівняно із сусідніми країнами. Крім того, підвищена ставка податку на прибуток позбавляє українські банки премії за роботу в умовах воєнних ризиків, що шкодить інвестиційній привабливості вітчизняного фінансового сектору. Це може ускладнити приватизацію державних банків.

Зараз банки мають достатній запас капіталу для покриття ризиків своєї діяльності не тільки за нормальних умов, а й за гіпотетичного кризового сценарію. Це підтвердила оцінка стійкості. У 2025 році Національний банк уперше із початку повномасштабної війни провів стрес-тестування за несприятливим сценарієм – його припущення були співмірними із фактичним впливом подій кризового 2022 року. За результатами оцінки стійкості 9 банків із часткою в активах 18% потребували підвищеного рівня достатності капіталу. Усі банки вживають заходів для зниження їхньої вразливості до ризиків та відповідно зменшення потреби в нарощенні капіталу.

З початку 2027 року банки будуть зобов'язані дотримуватися вимог до буферів консервації капіталу та системної важливості. Також готується методологія визначення підвищених індивідуальних вимог до капіталу в межах Pillar II для їх запровадження з 2027 року. Водночас мінімальна вимога до достатності регулятивного капіталу знизиться з поточних 10% до 8%, що відповідає практиці ЄС. Ціллю Національного банку є подальше впровадження вимог ЄС відповідно до переговорних позицій, що підвищує стійкість сектору до викликів. Разом із тим, запроваджуючи новації, Національний банк прагне зберегти спроможність фінансового сектору нарощувати кредитування.

Нині триває трансформація небанківського фінансового ринку, який адаптується до нових регуляторних вимог після реформи "спліт". Найбільшим є поступ страхового ринку, що очистився від компаній із недостатнім запасом капіталу або непрозорою структурою власності, та отримав оновлене законодавство для розвитку ключових продуктів. Хоча на ринку страхування негативно позначається високий рівень безпекових ризиків, обсяги активів та страхових премій зростають. Страховики поступово впроваджують продукти для страхування від воєнних ризиків. Їхньому розвитку сприятиме нова програма державної підтримки. Водночас триває підготовка довгострокової системної моделі страхування воєнних ризиків.

Індекс фінансового стресу

У другому півріччі значно зросла волатильність Індексу фінансового стресу¹ (ІФС), хоча рік він завершує на найнижчих рівнях із початку повномасштабного вторгнення. Його коливання були викликані одночасним зростанням спредів за суверенними єврооблігаціями, сповільненням припливів депозитів домогосподарств та відпливами коштів бізнесу з банківських рахунків улітку. Однак такі тренди не мали довготривалого системного впливу. Найвищим залишався валютний субіндекс, який зріс у листопаді через певне послаблення гривні, курс якої коливався в ширшому діапазоні наприкінці року. Субіндекс поведінки домогосподарств залишається підвищеним через стабільно високі депозитні ставки. Субіндекс корпоративних цінних паперів є найнижчим поміж інших, незважаючи на певне погіршення восени внаслідок зміни очікувань інвесторів стосовно термінів та умов завершення війни.

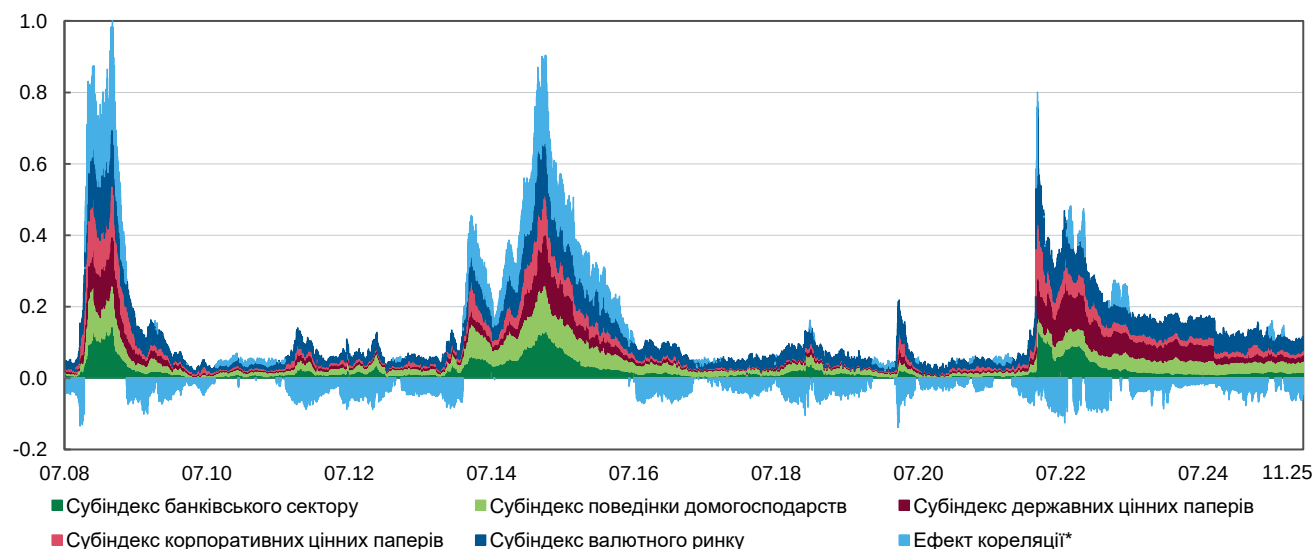
ІФС відображає виключно поточний стан справ у фінансовому секторі та не вказує на майбутні ризики в короткостроковій чи довгостроковій перспективі.

Графік ІФС1. Індекс фінансового стресу

Джерело: НБУ.

Графік ІФС2. Декомпозиція Індексу фінансового стресу

* Ефект кореляції – внесок поточної кореляції між субіндексами порівняно із середньою за весь період спостережень.

Джерело: НБУ.

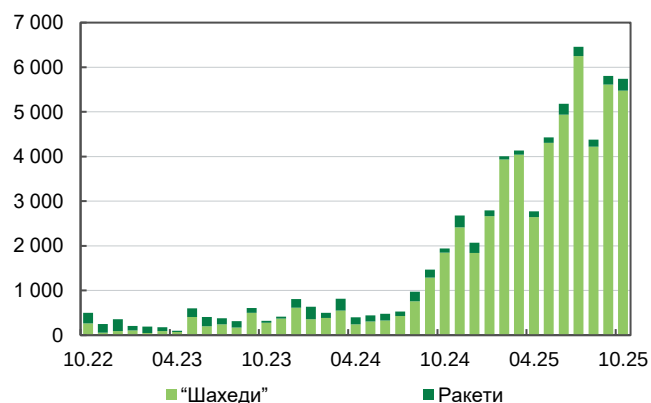
¹ Filatov, V. (2021). [A New Financial Stress Index for Ukraine](https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03). Visnyk of the National Bank of Ukraine, 251, 37–54. <https://doi.org/10.26531/vnbu2021.251.03>.

Частина 1. Зовнішні умови та ризики

1.1. Тенденції зовнішнього середовища

Переговори про досягнення миру інтенсифікувалися, проте поки не забезпечили бажаного результату через небажання ворога завершувати війну. ЄС докладає зусиль, щоб гарантувати безперервність та достатність зовнішнього фінансування для України в 2026–2027 роках, і відкрив технічні переговори за трьома кластерами. Рівень невизначеності в міжнародній торгівлі дещо знизився. Зростання країн-партнерів буде відносно повільним, проте поступово пришвидшуватиметься. Кон'юнктура міжнародних товарних ринків буде в цілому сприятливою для України.

Графік 1.1.1. Обстріли України, кількість випущених ракет та ударних дронів за місяць

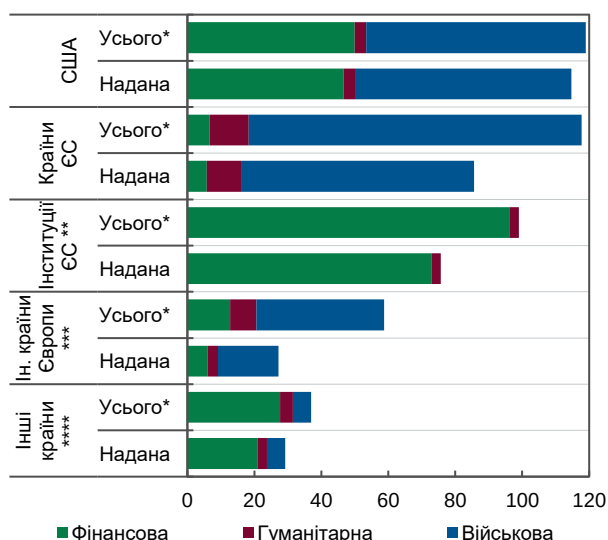
Джерело: проєкт Massive Missile Attacks on Ukraine Project, командування Повітряних Сил Збройних Сил України.

Переговори з досягнення миру тривають

Перемовини про мир в Україні досі не призвели до помітного прогресу з огляду на небажання ворога завершувати війну. Міжнародні партнери й надалі підтримують Україну в супротиві та досягненні миру.

Ворог не послаблює тиск на фронті та посилив повітряний терор, передусім проти цивільної енергетичної інфраструктури. Крім того, інтенсифікувалися військові провокації росії проти країн – партнерів України в Європі. Наміри агресора важко передбачити, водночас його дії спонукають країни Європи посилити власну здатність оборонятися. Україна стає важливим партнером цих зусиль – її визначено першою лінією захисту Європи в новій Дорожній карті з готовності ЄС до оборони до 2030 року. Розпочинається реалізація оборонної ініціативи ЄС SAFE (Security Action for Europe) обсягом до 150 млрд євро, яка забезпечить пільгове фінансування виробництва озброєння за участю України. Про готовність узяти участь у ній уже оголосили 19 країн. Перспективним напрямом співпраці є спільне виробництво зброї з державами-членами ЄС. Україна надалі отримує значні обсяги військової допомоги, передусім від європейських партнерів.

Графік 1.1.2. Оголошена офіційна допомога Україні, з січня 2022 року до жовтня 2025 року, млрд євро

* Оголошена за весь час, включно з уже наданою. ** Єврокомісія, Рада ЄС та Європейський інвестиційний банк. *** Велика Британія, Ісландія, Норвегія, Швейцарія. **** Австралія, Канада, Нова Зеландія, Південна Корея, Тайвань, Туреччина, Японія.

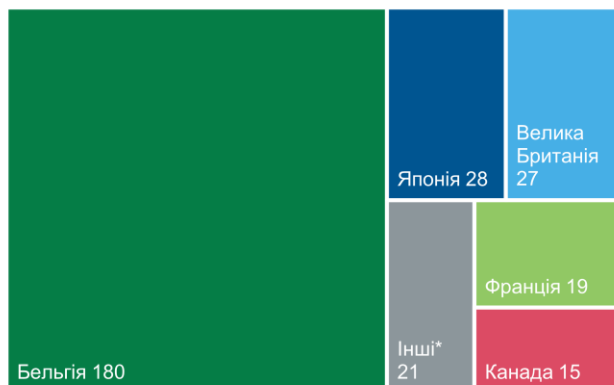
Джерело: Інститут світової економіки, Кіль (Німеччина).

У світі геополітична напруженість дещо ослабла після укладення торговельних угод між США та ключовими партнерами, а також завдяки домовленостям про врегулювання конфлікту на Близькому Сході. Тож оцінки глобального геополітичного ризику та економічної невизначеності останніми місяцями знизилися. Водночас непередбачуваність торговельних переговорів США з Китаєм та подальша ескалація навколо Венесуели можуть призвести до нового зростання геополітичної невизначеності та глобальної економічної фрагментації.

Роль Європи як донора України надалі зростає

Європейська Комісія шукає шляхи покриття бюджетних потреб України на 2026–2027 роки. Допомога за механізмами ERA та Ukraine Facility майже повністю вичерпується наступного року, а потреба в зовнішньому фінансуванні бюджету збережеться. Новим інструментом фінансової допомоги від ЄС надалі може стати репараційний кредит. Для України ці кошти можуть бути безвідсотковою позикою, повернення якої відбудеться лише після отримання від росії репарацій за спричинені війною збитки. Знерухомоті російські активи на цьому етапі не конфіскуються і не передаються Україні. ЄС знайшов спосіб знерухомоти їх безстроково. У грудні на засіданні Європейської Ради може бути ухвалена

Графік 1.1.3. Заморожені активи росії, на 2025 рік, млрд євро

* Люксембург (10 млрд), Швейцарія (6.2 млрд), США (4.3 млрд) та Німеччина (0.2 млрд).

Джерело: European Parliamentary Research Service.

конкретна форма підтримки. Затримка погодження репараційного кредиту або його альтернатив може створити виклики для української економіки вже в 2026 році. Також ЄС планує мобілізувати 100 млрд євро для України в межах свого бюджету на 2028–2034 роки. Координуватиме міжнародне фінансування МВФ у межах нової програми, що розпочнеться на початку 2026 року. Уже досягнуто відповідної угоди на рівні персоналу.

Євроінтеграційні реформи мають зберігати темп

Щорічний звіт Європейської Комісії про розширення засвідчив відданість України євроінтеграції і є загалом позитивним для неї. Єврокомісія підтвердила, що Україна готова до початку переговорів за кластерами 1 “Основи процесу вступу до ЄС”, 2 “Внутрішній ринок” (включно з розділами про вільний рух капіталу та фінансові послуги) та 6 “Зовнішні відносини”. Водночас звіт підсвітив низку зон, де потрібно пришвидшити реформи, зокрема в сфері верховенства права.

Україна завершила скринінг законодавства за усіма шістьма кластерами, проте через блокування Угорщиною переговори з ЄС за жодним з них ще не розпочалися. Втім ЄС прийняв рішення про початок технічних перемовин з Україною про вступ (frontloading).

Зростання країн-партнерів пришвидшиться, проте залишатиметься повільним

МВФ цього півріччя двічі поліпшував прогноз глобального економічного зростання, хоч показники й залишаються помірними: близько 3.2% цього та наступного року. Рівень невизначеності через тарифну політику США знизився. Однак ризики для прогнозу високі через нові протекціоністські заходи, розриви технологічних зв'язків, проблеми на ринках праці розвинених країн, спричинені обмеженням міграції та поглибленням проблем бюджетів і державного боргу. Зростання країн – партнерів України за прогнозом НБУ поступово прискориться в міру їхнього пристосування до нових умов торгівлі. Так, зростання реального ВВП Єврозони прискориться до 1% цього року та 1.5% наступного року. Проте очікується сповільнення приросту ВВП США до 1.4% цього року через підвищення імпорتنих тарифів та скорочення попиту внаслідок охолодження ринку праці.

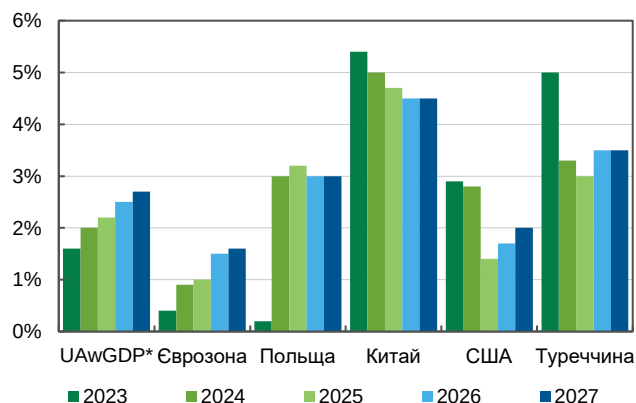
У першому півріччі глобальна торгівля товарами зросла швидше за прогнози завдяки збільшенню поставок в очікуванні тарифних бар'єрів, а також продажу пов'язаних зі штучним інтелектом продуктів. За оцінкою СОТ, глобальна торгівля товарами за цей рік зросте на 2.4%, але прогноз зростання на 2026 рік зменшено до 0.5%.

З огляду на зростання тарифів наступного року НБУ очікує збереження поточних підвищених рівнів глобальної інфляції. Це може сповільнити зниження відсоткових ставок на світових фінансових ринках.

Санкції поступово знекровлюють економіку росії

Новий 19-й пакет європейських санкцій проти країни-агресора спрямований передусім проти російського енергетичного сектору, а також третіх країн та

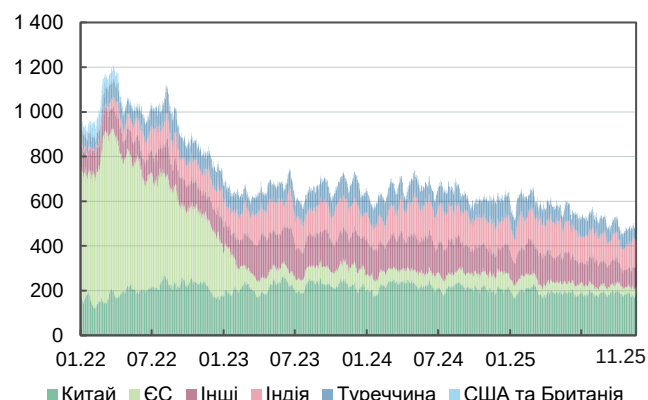
Графік 1.1.4. Зміна реального ВВП країн – основних торговельних партнерів України, р/р

2026, 2027 роки – прогноз.

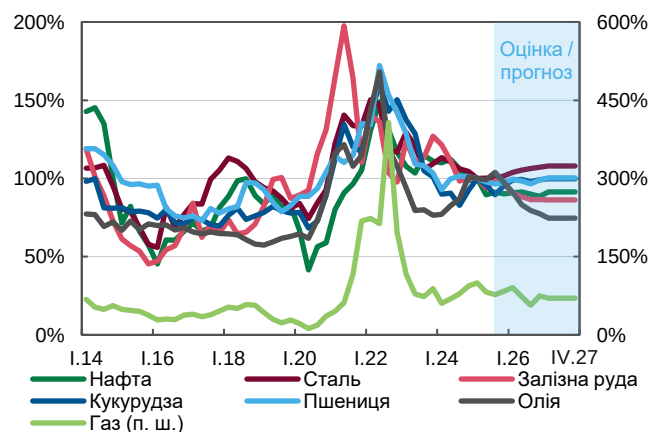
* Середньозважений показник економічного зростання в країнах – основних торговельних партнерах України.

Джерело: НБУ, Інфляційний звіт, жовтень 2025 року.

Графік 1.1.5. Експорт російських енергоносіїв* за країною призначення, млн євро, 14-денна ковзна

* Нафта та нафтопродукти, природний газ, включно зі скрапленням.

Джерело: Centre for Research on Energy and Clean Air (CREA).

Графік 1.1.6. Світові ціни на товарних ринках, I кв. 2025 = 100%

Нафта марки Brent; природний газ на нідерландському ринку TTF; сталь – квадратна заготовка (FOB Україна); залізна руда – концентрат 62% FE, Китай; пшениця – середні ціни за квартал у Європі; соняшникова олія, кукурудза – середня за квартал світова ціна.

Джерело: НБУ, Інфляційний звіт, жовтень 2025 року.

криптопровайдерів, які допомагають обходити санкції. Перші санкції чинної адміністрації президента США також зосереджені на російських нафтових компаніях. Результати санкцій залежатимуть від контролю за їх дотриманням. Індикатором дієвості санкцій стане скорочення закупівлі нафти Індією – однією з ключових країн, куди було переспрямовано експорт цього продукту. Удари сил оборони України по нафтопереробним заводам та терміналам також ускладнюють переробку та експорт нафти росією. У самій росії надалі зростають бюджетні витрати та дефіцит бюджету за одночасного скорочення нафтогазових доходів. Подальше посилення санкцій та моніторинг їх дотримання залишаються важливими для нейтралізації потенціалу для агресії.

Кон'юнктура на світових товарних ринках дещо покращуватиметься для України

Нинішні сприятливі ціни на кукурудзу та пшеницю зберігатимуться попри очікувано хороші врожаї завдяки високому світовому попиту, зокрема для потреб тваринництва. Занепокоєння стосовно врожаїв соняшнику в ЄС та Україні утримуватиме ціни на олію на високих рівнях. Ціни на залізну руду можуть дещо знизитися з огляду на збільшення виробництва, передусім в Австралії та Бразилії, проте політика декарбонізації сприятиме їх утримувannya на відносно високих рівнях. Покращення промисловості в Європі та відповідно зростання попиту на сталь підтримають її ціну.

Ціни на нафту коливатимуться поблизу поточного рівня, оскільки розширення пропозиції країнами ОПЕК+ та з-поза цієї організації компенсується зростанням попиту в Європі, США та Південно-Східній Азії. Ціни на газ також будуть близькими до поточних, оскільки на них різноспрямовано впливатимуть послаблення попиту Китаю та настання холодів. Подальше припинення постачання газу в Європу з росії компенсуватиметься постачанням скрапленого газу із США та розгортанням “зеленої” енергетики. Утім ціни на енергоносії будуть волатильними, можливі загострення міжнародних конфліктів можуть призводити до їх нових стрибків.

З початку 2026 року в ЄС повноцінно діятиме механізм вуглецевого коригування на кордоні (СВАМ)² для низки продуктів, зокрема металургійних. За розрахунками Єврокомісії, експорт товарів, що підпадають під СВАМ, становить 2% ВВП України. Поступове запровадження СВАМ триватиме до 2034 року. Сума цього податку зросте з 2.5% до 100% різниці вартості викидів. Ці зміни наступного року помірно вплинуть на український експорт металів до ЄС.

З кінця жовтня запрацював оновлений режим торгівлі України з ЄС. Він спрощує доступ до європейського ринку вітчизняних агровиробників, особливо цукру та меду, порівняно з правилами, що діяли з червня. Водночас загалом умови експорту стали гіршими, ніж за “торговельного безвізу”, що діяв до червня цього року.

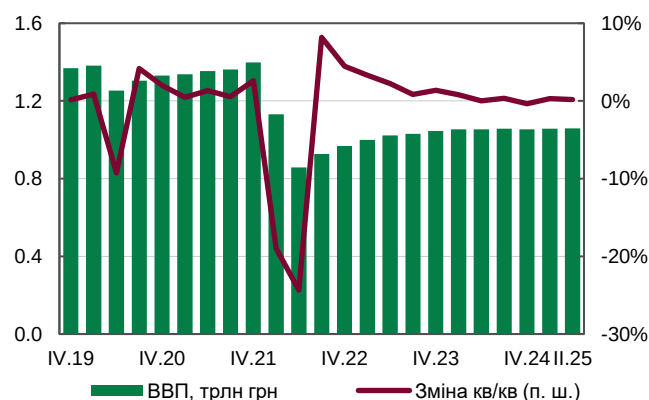
² У межах механізму імпортер, який увіз до ЄС товари, повинен звітувати про обсяг викидів вуглецю під час створення цих товарів і сплачувати за понаднормові викиди. За відсутності інформації від виробника обсяг викидів братиметься на рівні середнього для ЄС.

Частина 2. Внутрішні умови та ризики

2.1. Макроекономічні та фінансові ризики

Економічне зростання сповільнилося насамперед через наслідки війни. Макрофінансову стійкість забезпечує міжнародна фінансова допомога, яка покриває дефіцити зовнішніх рахунків, бюджету та валютного ринку, а також забезпечує подальше нарощення міжнародних резервів. Середньострокова стійкість і прогнозованість фінансування потреб України залежать від нових позик від партнерів. Інфляція і надалі знижується, однак, для її приведення до цілі відсоткові ставки зберігатимуться високими на прогнозному горизонті. Це сприятиме збереженню інтересу до гривневих заощаджень. У разі продовження активних бойових дій високим є ризик зростання видатків бюджету, що частково може бути профінансовано внутрішніми запозиченнями.

Графік 2.1.1. Сезонно скоригований квартальний ВВП у постійних цінах 2021 року

Джерело: ДССУ.

Війна та невизначеність надалі гальмують економіку

Відповідно до прогнозу Національного банку зростання реального ВВП у 2025–2026 роках сповільниться до близько 2%. Це пов'язано передусім із активізацією обстрілів і дефіцитом робочої сили. Восени безпекова ситуація суттєво ускладнилася: посилюються атаки росії на логістичні об'єкти та підприємства, залізничну, газовидобувну та енергетичну інфраструктуру. Унаслідок атак зріс дефіцит електроенергії, що обмежуватиме ділову активність. Через продовження мобілізації та негативні міграційні тенденції зберігається брак кваліфікованих працівників.

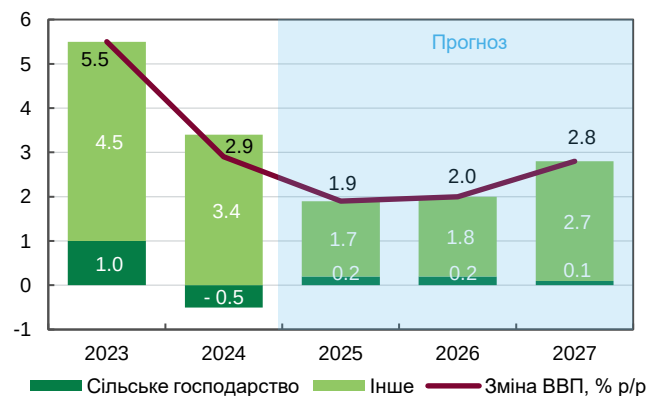
Стійкий споживчий попит залишатиметься незмінним ключовим чинником зростання економіки. Його надалі підживлює зростання реальних зарплат у приватному секторі. Значні видатки державного бюджету та інвестиції в оборону й відбудову також підтримуватимуть економічне зростання. З боку пропозиції додатковий імпульс забезпечать вищі врожаї зернових та овочів. Хоча прямий внесок рослинництва в зміну ВВП буде обмеженим, він додатково пожвавить пов'язані сектори – харчову промисловість, торгівлю і транспорт.

Попри складні умови роботи, бізнес зберігає помірний оптимізм. Індекс ділової активності [залишався](#) в додатній площині п'ять кварталів поспіль. Підприємства більшості секторів та регіонів очікували поживлення ділової активності. Найліпші очікування мали великі підприємства та експортери. Банки в опитуванні про умови кредитування [зазначають](#) про підвищення попиту бізнесу на кредитні ресурси, зокрема для реалізації довгострокових інфраструктурних проєктів.

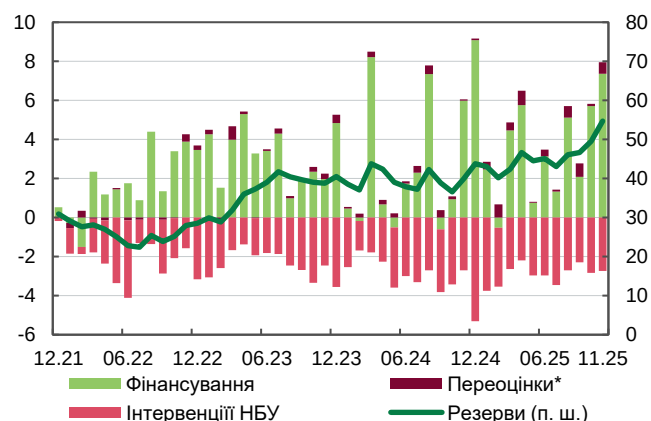
Міжнародна допомога – фундамент макрофінансової стабільності

У 2025 році обсяги міжнародної допомоги будуть близькими до запланованої суми в 52 млрд дол. Надходження значних ресурсів за механізмом ERA дало змогу уряду накопичити буфер ліквідності для безперебійного фінансування бюджету на початку наступного року, а Національному банку – наростити міжнародні резерви до рекордного рівня. Водночас зрозумілишими стали джерела подальшої фінансової підтримки України від партнерів. Її основою може стати репараційна позика. Графік та обсяги надходжень позики потребують узгодження на рівні ЄС. Ці кошти забезпечать

Графік 2.1.2. Зміна реального ВВП та внесок сільського господарства в економічне зростання, в. п.

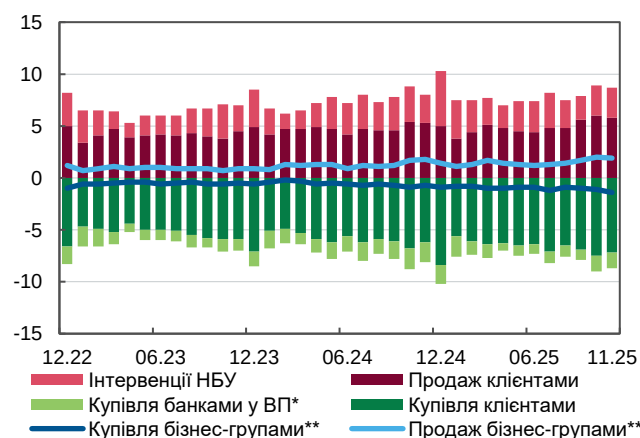

Джерело: ДССУ, прогноз НБУ.

Графік 2.1.3. Чинники зміни валових міжнародних резервів НБУ, млрд дол.

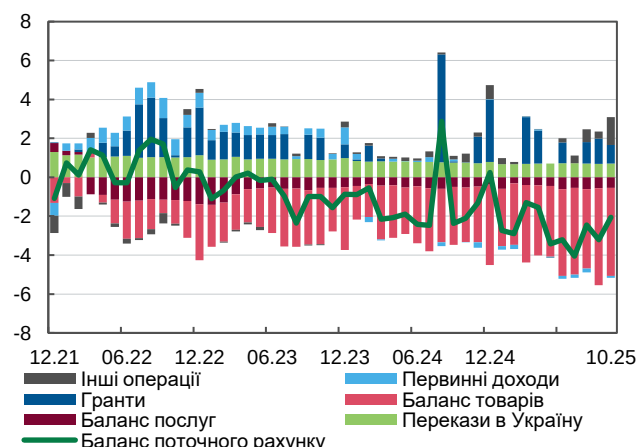
* Переоцінки – переоцінка фінансових інструментів унаслідок зміни ринкової вартості та курсів валют.

Джерело: НБУ.

Графік 2.1.4. Структура попиту та пропозиції на безготівкову валюту, млрд дол. екв.

* Валютна позиція. ** Дані купівлі-продажу валюти 236 найбільших бізнес-груп. Ці обсяги є складовою купівлі-продажу валюти клієнтами.

Джерело: НБУ.

Графік 2.1.5. Складові рахунку поточних операцій, млрд дол.

Джерело: НБУ.

середньострокову стійкість економіки і прогнозованість фінансування потреб України.

Рівень міжнародних резервів залишатиметься комфортним

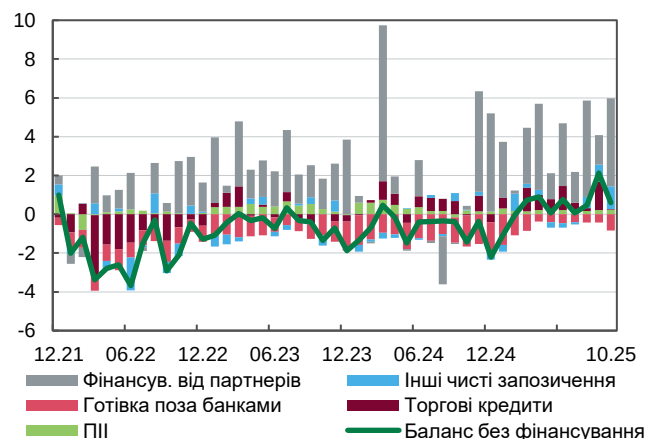
На початок грудня міжнародні резерви сягнули майже 55 млрд дол. – це еквівалент 5.6 місяця майбутнього імпорту. Завдяки запланованій міжнародній підтримці обсяг резервів залишатиметься на комфортному рівні і становитиме близько 50 млрд дол. у наступному році. З огляду на це Національний банк зможе надалі підтримувати стабільність і належну роботу валютного ринку. В умовах тривалої війни валютний ринок не може збалансуватися самостійно, тож Національний банк, як і раніше, буде готовим та матиме можливість здійснювати необхідні інтервенції. Утім дисбаланси на валютному ринку поволі зменшуються, адже збільшилася пропозиція валюти від бізнесу на міжбанківському ринку, через що скорочується частка НБУ в угодах. У вересні – листопаді обсяги продажу іноземної валюти клієнтами були найбільшими за період воєнного стану.

Через оборонні потреби дефіцит поточного рахунку рекордно високий

За прогнозом Національного банку, дефіцит поточного рахунку в 2025 році сягне рекордних 17% ВВП, а без урахування грантів – 22% ВВП (торік 8% та 14% відповідно). Головна причина розширення дефіциту – високі обсяги імпорту товарів для оборони та відновлення, зокрема продукції машинобудування. Також зріс імпорт енергоносіїв через руйнування газових потужностей. Зростає і споживчий імпорт, зокрема електромобілів, через очікуване скасування з 1 січня 2026 року їхнього пільгового оподаткування. Водночас експорт був слабким через низькі минулорічні врожаї, нижчі обсяги поставок залізної руди, відновлення квот на агропродукцію з боку ЄС та затримки з надходженням нового врожаю. Значний дефіцит поточного рахунку відображає особливість воєнної економіки України, що фінансується значними обсягами зовнішньої допомоги. Середньостроковим завданням буде його скорочення.

Міжнародна підтримка забезпечує значний приплив капіталу за фінансовим рахунком. Крім того, на відміну від попереднього року, приплив спостерігається і в приватному секторі. Так, у перші дев'ять місяців 2025 року він був забезпечений як надходженнями від міжнародних партнерів у межах співробітництва з локалізації виробництва зброї в Україні, так і поліпшенням повернення експортної виручки завдяки запровадженню режиму експортного забезпечення наприкінці 2024 року. Крім того, відплив готівкової валюти поза банками в II–III кварталах був найнижчим за період повномасштабної війни завдяки стійким курсовим очікуванням та відповідно зниженню попиту населення на іноземну валюту. Незважаючи на традиційне зростання попиту наприкінці року, вірогідно, річні показники також будуть найменшими за період воєнного стану.

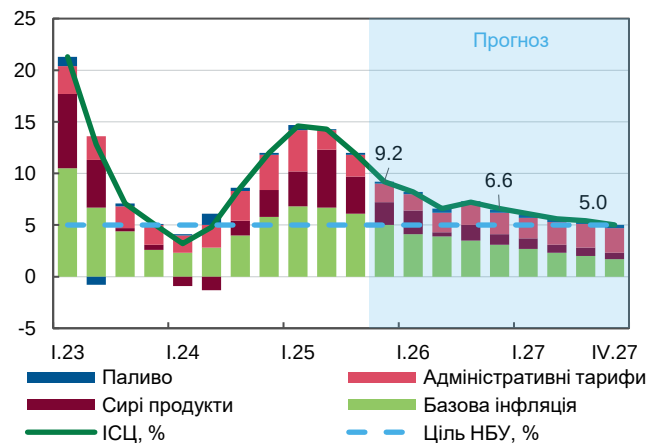
Графік 2.1.6. Складові балансу фінансового рахунку, млрд дол.

Разом із помилками та упущеннями. ПІІ – прямі іноземні інвестиції.

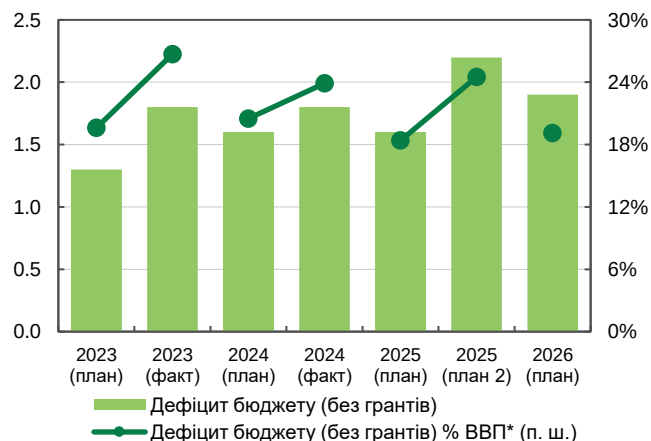
Джерело: НБУ.

Графік 2.1.7. Внески в річну зміну ІСЦ на кінець періоду за компонентами, в. п.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Графік 2.1.8. Дефіцит державного бюджету в 2023–2026 роках, трлн грн

* Прогноз ВВП на 2025–2026 роки – Інфляційний звіт НБУ за жовтень 2025 року. План – перша версія Закону України "Про Державний бюджет України" на відповідний рік. План 2 2025 року – затверджені обсяги з урахуванням змін станом на жовтень 2025 року.

Джерело: ДКСУ, розрахунки НБУ.

Інфляція знижуватиметься, монетарні умови зберігатимуться жорсткими

Споживча інфляція в листопаді сповільнилася до 9.3% у річному вимірі. Вона знижуватиметься і надалі, завдяки ефектам більших врожаїв зернових та овочів, а також відносній жорсткості монетарної політики. Водночас фундаментальний ціновий тиск залишається стійким з огляду на складну ситуацію на ринку праці та зростання зарплат, що підвищує виробничі витрати та ціни на послуги. Додатковий тиск на ціни може спричинити енергодефіцит. Досить високими зберігаються й інфляційні очікування населення та бізнесу. Необхідність нівелювання воєнних ризиків та приведення інфляції до цільових рівнів вимагатимуть від НБУ утримання відносно високої реальної ставки.

У грудні НБУ зберіг облікову ставку на рівні 15.5% річних. Таке рішення підтримує привабливість гривневих активів, зокрема внаслідок зростання реальних ставок за гривневими депозитами та ОВДП. Національний банк прогнозує сповільнення інфляції до 9.2% наприкінці року, а за результатами 2026 року – до 6.6%. Зниження облікової ставки може розпочатися в I кварталі 2026 року.

Бюджетні витрати на оборону зберігатимуться високими

Запланований на 2025 рік дефіцит державного бюджету є вищим, ніж торік. Переоцінка оборонних потреб незмінно призводить до збільшення обсягу видатків та зростання планового дефіциту бюджету протягом року. Тож виникає потреба віднайти додаткові джерела їх фінансування. У разі продовження активних бойових дій наступного року знову можуть бути переглянуті планові видатки на оборону та суміжні сектори.

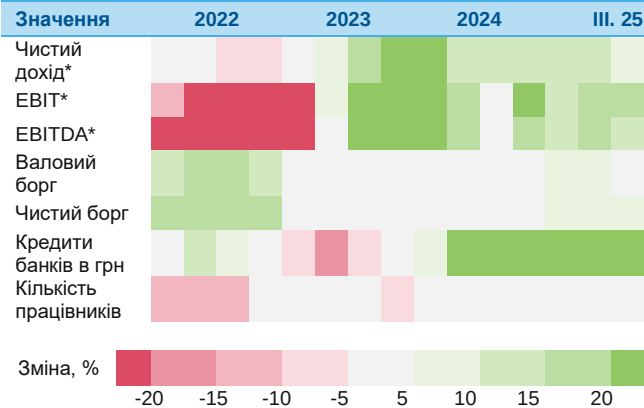
Дефіцит бюджету наступного року уряд планує фінансувати переважно за рахунок міжнародної допомоги. Роль внутрішніх залучень буде послаблюватися: якщо цього року ролівер становить близько 110%, то наступного року він запланований на рівні 80%. Це пояснюється планами уряду скоротити обсяг розміщень ОВДП в іноземній валюті. Водночас у разі збільшення дефіциту бюджету чи затримки міжнародної допомоги можна буде використати потенціал залучення коштів від банків. Цьому сприятимуть значна ліквідність банківської системи та привабливі умови залучень.

Державні банки, навіть ті, для яких за результатами оцінки стійкості виявлено брак капіталу, подали програми капіталізації і не потребуватимуть підтримки від власника в разі їх виконання. Однак зберігається ризик додаткових витрат держави через недостатню ефективність, дохідність або капіталізацію окремих державних підприємств. Наприклад, розмір регулятивного капіталу Укрпошти на початку липня був від'ємним. Водночас компанія й надалі накопичує збиток. Це створює додаткові фінансові ризики та потребує прийняття стратегічних управлінських рішень – зокрема, стосовно планів набуття банківської ліцензії.

2.2. Реальний сектор та пов'язані ризики

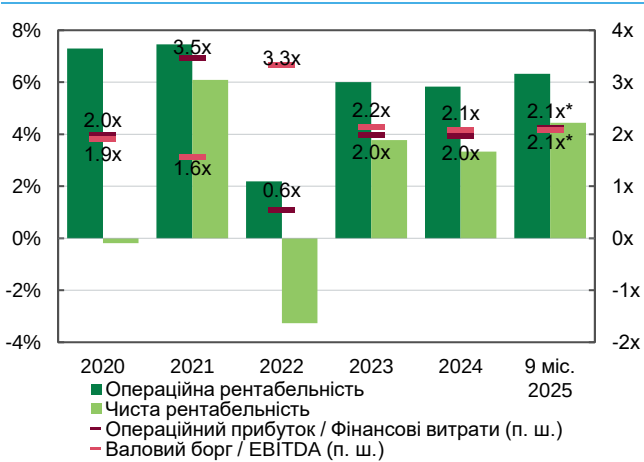
Стабільний внутрішній попит і підвищення цін залишаються рушіями зростання доходів бізнесу, однак руйнування енергетичної та логістичної інфраструктури разом із дефіцитом кадрів стримують виробництво. Бізнес зберігає помірне боргове навантаження, що дає можливості залучати фінансування для поточних потреб та інвестицій. Попри те що підприємства прифронтових регіонів втратили доходи, вони відновили операційну рентабельність, тож можуть отримати банківське фінансування.

Графік 2.2.1. Теплова карта діяльності компаній реального сектору, зміна р/р

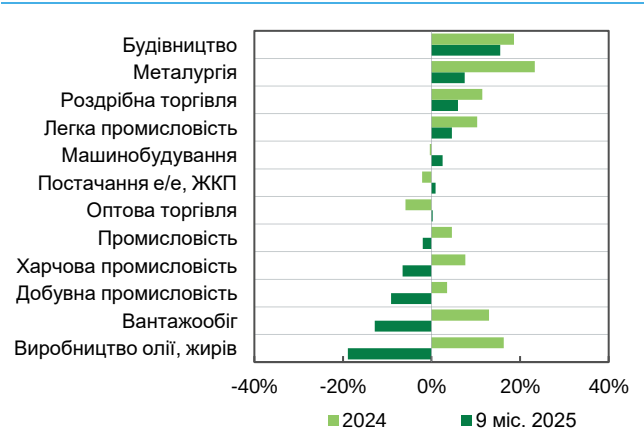
* Розраховано за кожною сумою за останні 12 місяців.
Валовий та чистий борг відповідно до фінансової звітності підприємств. Чисті кредити в банках на суму понад 2 млн грн.
Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

Графік 2.2.2. Прибутковість і боргове навантаження компаній реального сектору

* За 12 місяців до вересня 2025 року.
Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

Графік 2.2.3. Зміна обсягів виробництва ключових галузей, р/р

Джерело: ДССУ.

Фінансовий стан бізнесу прийнятний попри пригнічене виробництво

За підсумками 12 місяців до вересня доходи підприємств зросли на близько 10% у річному вимірі – переважно за рахунок вищих цін. Операційний прибуток зростав повільніше, адже операційні витрати, зокрема на утримання персоналу, випереджали виручку.

У низці ключових секторів – добувній промисловості, транспорті та виробництві олії – за дев'ять місяців року обсяги діяльності знизилися порівняно з показниками торік. Приріст виробництва більшості галузей сповільнився, порівняно з минулим роком. Попри це, підприємства очікують на подальше зростання обсягів виробництва товарів та послуг (див. [Ділові очікування підприємств України](#)) та планують залучати банківське кредитування.

Незважаючи на труднощі, бізнес зберігає прийнятні операційну та чисту рентабельність. Боргове навантаження підприємств у цілому залишається майже незмінним. Співвідношення операційного прибутку до фінансових витрат за 12 місяців до вересня 2025 року та валового боргу до EBITDA за цей же період становили 2.1x. Закредитованість підприємств загалом значно нижча, ніж тих компаній, що кредитуються в банках. Тож є значний потенціал для подальшого розширення переліку банківських клієнтів.

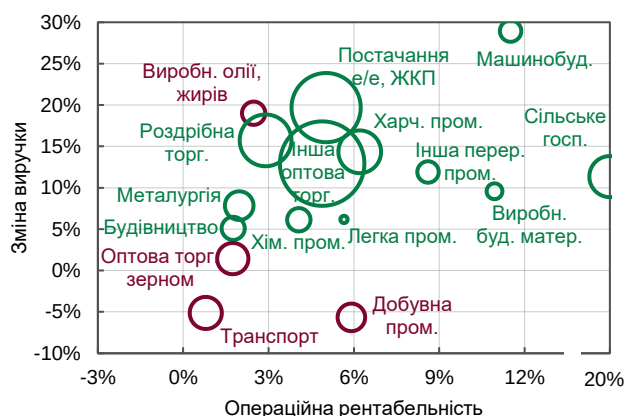
Орієнтовані на внутрішній ринок галузі зростають

Підвищення споживчого попиту залишається головним рушієм економічного зростання. З огляду на це підприємства торгівлі чи не найбільше наростили операційний прибуток за рік та утримали високу рентабельність. Галузь зберігає попит на кредити, передусім для поповнення обігових коштів.

Більшість секторів харчової промисловості завдяки стабільному внутрішньому попиту нарощували обсяги виробництва та доходи, зокрема виробники м'яса й молочних продуктів. Відповідно вони зберігають хороший фінансовий стан для подальшого кредитування.

Збільшення державних витрат, зокрема на оборону, підтримало розвиток машинобудування. Доходи сектору зросли більше ніж на чверть. Операційна рентабельність галузі одна з найвищих. Підприємства галузі стали бажаними клієнтами для банків, зокрема отримують від них ресурси для довгострокових інвестицій.

Активне відновлення критичної інфраструктури та житлового фонду стимулювало відчутне поживавлення в будівництві, передусім інженерних споруд. Очікувано цей

Графік 2.2.4. Річна зміна виручки та операційна рентабельність за 12 місяців до вересня 2025 року

Розмір кола – сума виручки галузі за 12 місяців до вересня 2025 року. Червоним кольором позначено галузі, операційна маржа яких скоротилася більше ніж на 2 в. п. за рік.

Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

тренд збережеться. Стійкий внутрішній попит на металургійну продукцію сприяв зростанню її виробництва. З початку 2026 року запроваджується СВМ (механізм вуглецевого коригування на кордоні із ЄС) – стягнення плати за перевищення норми викидів при створенні продукції. Це створює невизначеність на європейському ринку через складність адміністрування звітності та потенційні витрати. Надалі цінова волатильність і очікуване запровадження СВМ можуть обмежувати доходи металургії. Операційна рентабельність будівництва та металургії помірна, підприємства галузей майже не користуються банківськими кредитами.

Зростання низки галузей сприяли зовнішні чинники

Ситуація в аграрному секторі залишається сприятливою: врожаї зернових очікувано перевищать торішні, а світові ціни утримуються на прийнятних рівнях. Зміна режиму торгівлі з ЄС обмежено позначилася на експорті зернових, що був стабільним завдяки роботі морського коридору. Операційний прибуток аграріїв за 12 місяців до вересня зріс більше ніж на 45% у річному вимірі. Рентабельність аграріїв і надалі є найвищою серед усіх галузей. За таких умов сектор залишається привабливим для кредитування.

Сприятлива зовнішня кон'юнктура та високі ціни підтримали виробників олій. Однак протягом року обсяги виробництва олій скоротилися внаслідок нижчого, ніж торік, урожаю соняшнику. З огляду на обмежену пропозицію ціни на сировину зростали швидше, ніж на готову продукцію. Тож дохід галузі збільшився, однак рентабельність знизилася.

Гірничодобувні підприємства зменшили обсяги виробництва через падіння світових цін і попиту на металопродукцію. Відповідно скоротилися і доходи галузі. Високі адміністративні витрати додатково знижують її операційну рентабельність. Через воєнні дії було зупинено роботу найбільшої шахти коксівного вугілля.

Транспортна галузь втрачає доходи через зниження експорту та відповідно перевезень добувної промисловістю. Додатково на роботу транспорту впливають руйнування залізничної інфраструктури через атаки ворога, які спричиняють перебої в логістиці. Водночас у найближчий період очікується певне поживлення перевезень завдяки збільшенню експорту аграрної продукції.

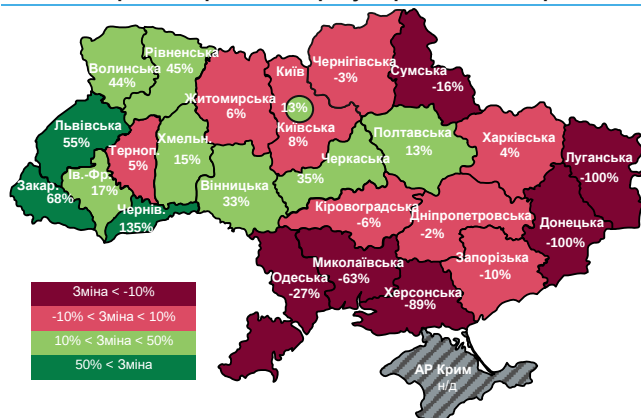
Обмеження енергоносіїв є викликом для бізнесу

Масовані атаки на енергетику в IV кварталі зумовили помітний дефіцит електроенергії, що сповільнює економічну активність. З огляду на досвід минулих відключень світла, багато підприємств, що мали таку технологічну можливість, подбали про альтернативні джерела електроенергії. Однак забезпечення безперебійності підвищує собівартість виробництва та

Графік 2.2.5. Співвідношення валового боргу та EBITDA за 12 місяців до вересня 2025 року

Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

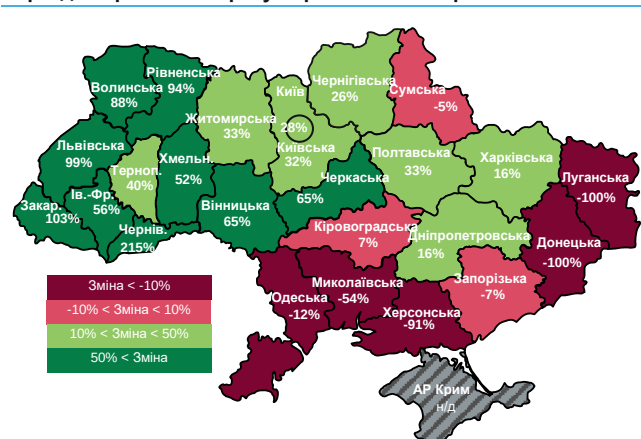
Графік 2.2.6. Зміна середнього операційного прибутку однієї компанії за рік до вересня 2025 року порівняно з 2021 роком

За винятком державних компаній.

Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

Графік 2.2.7. Зміна сукупного операційного прибутку компаній за рік до вересня 2025 року порівняно з 2021 роком

За винятком державних компаній.

Джерело: Портал відкритих даних, розрахунки НБУ.

посилує тиск на рентабельність підприємств більшості галузей. Найпомітнішим вплив енергодефіциту буде для енергоємних добувної, хімічної та металургійної промисловості. Він буде меншим для галузей, що можуть компенсувати зростання операційних витрат вищими цінами, як то торгівля та комерційна нерухомість і послуги фізичним особам.

Бізнес у прифронтових областях продовжує працювати

Бізнес потерпає від війни та вважає наслідки бойових дій основним обмеженням для своєї діяльності (див. [Ділові очікування підприємств України](#)). Водночас ситуація на прифронтових територіях суттєво гірша з огляду на інтенсивність обстрілів, міграцію населення до безпечніших регіонів та ризики окупації. НБУ порівняв зміну основних показників діяльності підприємств різних областей за даними фінансової звітності. Отримати достовірну інформацію про регіон ведення діяльності підприємствами вкрай складно. Тому оцінка регіональних показників розвитку ґрунтується на місці реєстрації підприємства. Порівняно з 2021 роком середня кількість найманих працівників у прифронтових областях скоротилася більше ніж на чверть, тоді як у цілому по країні – на близько 10%. За 12 місяців до вересня 2025 року середній операційний дохід на одне підприємство, що працює в близьких до фронту областях, знизився більше ніж на чверть порівняно з 2021 роком, тоді як у середньому в країні він зріс на 6%.

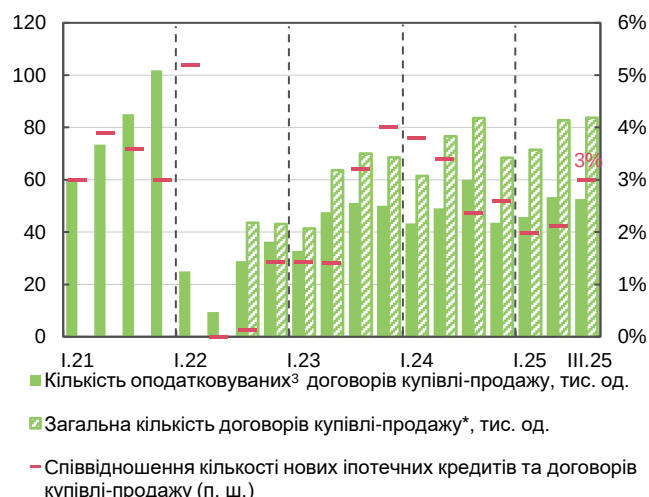
Релокація бізнесу та відкриття підприємств поліпшує загальні показники обсягів операційного прибутку в центральних, північних та західних областях. Сукупний обсяг операційного прибутку в регіонах, розташованих поблизу лінії фронту, скоротився на чверть, тоді як по країні загалом він зріс на чверть.

Попри всі виклики, зараз бізнес, розташований у прифронтових областях, має операційну рентабельність на рівні середньої по країні. Це свідчить про здатність підприємств адаптуватися до роботи в умовах підвищених ризиків. Відповідно є передумови для фінансування бізнесу на “територіях стійкості” банками. Воєнні ризики такого кредитування за новою програмою покриватиме держава.

2.3. Ринок нерухомості та іпотечне кредитування

Активність на ринку житла майже незмінна вже півтора року. Високі безпекові ризики віднаджують від купівлі житла, внутрішня міграція також дедалі менше підживлює попит. Пропозиція залишатиметься обмеженою через повільні темпи будівництва. Ціни на житло майже не зростають, крім як у деяких західних областях. Іпотека майже цілком залежна від “еОселі”, для її масштабування потрібно трансформувати модель державної підтримки.

Графік 2.3.1. Активність на ринку житла

* За даними Державного реєстру речових прав на нерухоме майно, що включає неоподатковувані угоди.

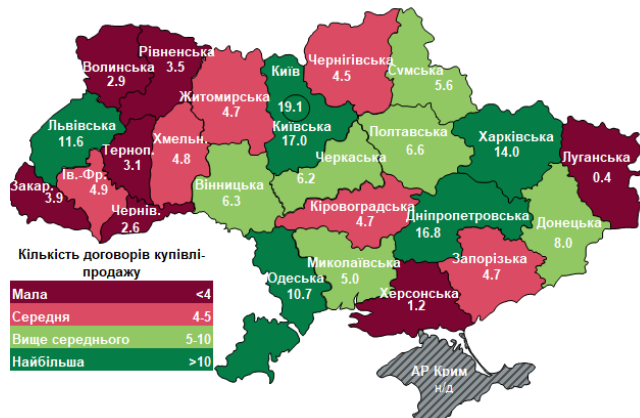
Джерело: Міністерство юстиції України, ФДМУ, НАІС, дані банків.

Попит на житло залишається майже незмінним

Уже півтора року активність на ринку житла є майже сталою. Кількість угод купівлі житла впродовж перших дев'яти місяців 2025 року лише на 7% більша, ніж за відповідний період торік. Ознак та рухів відновлення попиту до “довоєнного” рівня наразі немає. З початку року укладено на майже третину менше оподатковуваних угод³, ніж за той самий період 2021 року. Високі безпекові ризики і надалі гальмують придбання житла, передусім для інвестиційних цілей. Руйнування енергетичної інфраструктури та значні перебої в постачанні світла та тепла стримують купівлю житла в містах. Попит внутрішньо переміщених осіб, який є вагомим рушієм “воєнного” ринку нерухомості, не посилюється.

Ринок житла зараз найактивніший у Києві, Київській, Дніпропетровській та Харківській областях. На них припадає 39% угод за три квартали 2025 року. Кожне третє житло купується в обласних центрах, ще третина – в інших містах. Дві третини угод – це придбання квартир. Покупців надалі приваблюють дешевші варіанти житла: менші за площею та в старіших будівлях. Середня площа придбаної квартири незмінна – 48 кв. м, будинку – 70 кв. м. Медіанний вік придбаної цьогоріч оселі в Україні – 45 років, у Києві – 20 років. У столиці частка нового житла в угодах з купівлі дещо скорочується, у більшості регіонів є сталою, лише на заході подекуди зростає. В оголошеннях найчастіше пропонують більші та новіші квартири, що відповідно дорожчі. Невідповідність між характеристиками житла, виставленого на продаж, та житла, яке прагнуть купити, стримує активність ринку.

Графік 2.3.2. Кількість договорів купівлі-продажу житла за регіонами, квітень – вересень 2025 року, тис. од.

Джерело: НАІС.

Державну підтримку іпотеки варто трансформувати

Іпотечне кредитування незмінно сконцентоване в програмі “еОселя”. Однак чинна модель підтримки нестійка через періодичний брак фінансування. Зокрема, в середині року через нестачу коштів Укрфінжитло тимчасово скоротила видачі нових іпотек. Наприкінці літа, після отримання процентів за ОВДП, Укрфінжитло збільшила кредитування. У III кварталі середньомісячні обсяги нових іпотек навіть дещо перевищили торішні показники. Однак потенціал масштабування підтримки за чинною моделлю дуже обмежений (див. [Вставка 1. Оновлюється модель державної підтримки іпотечного кредитування](#)).

Щоб усунути недоліки моделі державної підтримки, у червні Укрфінжитло запропонувала змінити її дизайн. Подібний до чинного механізм фінансування збережеться для окремих категорій клієнтів: військовослужбовців та правоохоронців, учителів, медиків, науковців, а також для

³ Дохід від продажу нерухомості оподатковується податком на доходи фізичних осіб, окрім доходів від продажу нерухомості, що перебувала у власності фізичної особи понад три роки та ця фізична особа продає нерухомість уперше протягом року.

Графік 2.3.3. Нове іпотечне кредитування, млн грн

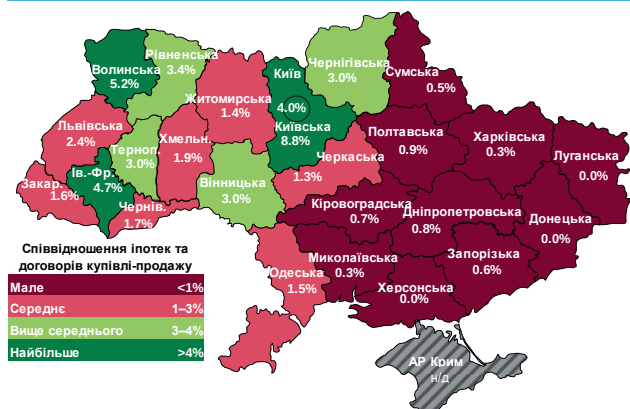

Програма "єОселя під 7%" – кредити широким категоріям населення.

* Дані не доступні за жовтень 2025 року.

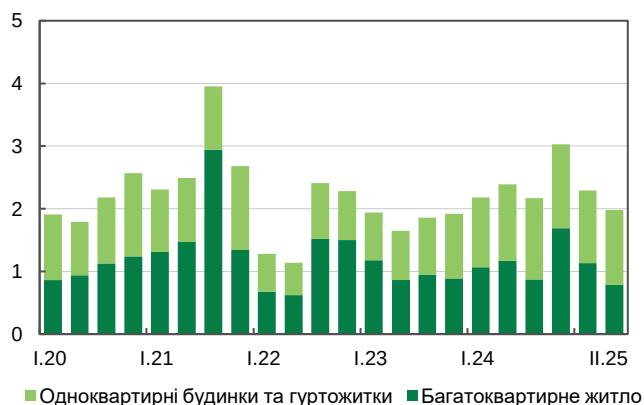
Джерело: дані банків, ФРП, УФЖК.

Графік 2.3.4. Співвідношення кількості нових іпотечних кредитів та договорів купівлі-продажу житла за регіонами, квітень – вересень 2025 року

Джерело: НАІС, дані банків.

Графік 2.3.5. Введення в експлуатацію житла в Україні, млн кв. м

У 2023 році площа поділена пропорційно структурі за кількістю квартир, введених в експлуатацію. У I та II кварталах 2024 року відображена структура за даними першого півріччя 2024 року.

Джерело: ДССУ.

придбання житла віком до трьох років. Він діятиме для дещо меншого та дешевшого житла, ніж досі. Для цих сегментів пропонуватимуться низькі фіксовані ставки, банки отримуватимуть винагороду за роботу із позичальниками, а з часом передаватимуть портфель іпотек Укрфінжитлу. Підтримка решти клієнтів надаватиметься через часткову компенсацію процентних платежів. Упровадження нового механізму планується на початку наступного року.

Трансформація державної підтримки має підштовхнути іпотечне кредитування, а в перспективі – ринок будівництва. Не менш важливо впровадити інші заходи зі Стратегії з розвитку іпотечного кредитування, зокрема імплементувати Директиву 2014/17/ЄС про іпотечний кредит, запровадити європейські стандарти оцінки майна та поліпшити прозорість і доступність інформації про ціну нерухомості, підвищити контрольованість фінансування будівництва (див. [Бачення Стратегії з розвитку іпотечного кредитування](#), ЗФС, червень 2025 року).

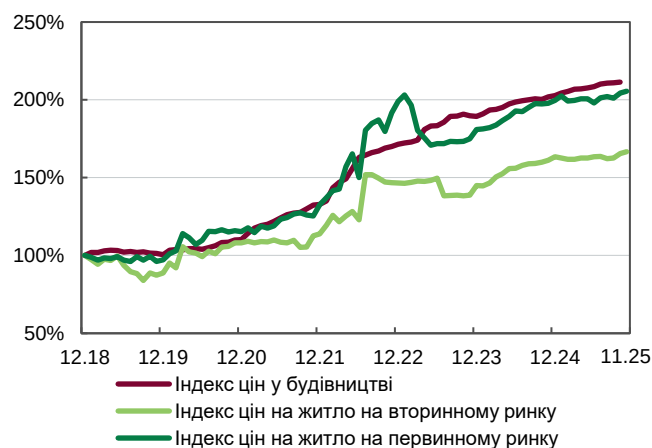
Вплив іпотеки на ринок житла незначний. Менше ніж 3% житла купується в кредит. Цей показник помітно різниться між регіонами. У Києві та деяких областях на заході ця частка помітно вища, у Київській області майже сягає 9%. Натомість у центральних, південних та східних регіонах нових іпотек майже немає. У сегменті ж новозбудованого житла віком до трьох років уже кожна п'ята квартира купується в іпотеку – на ньому сфокусована "єОселя". У Києві та Київській області ця частка сягає чверті. Тож іпотека вагоміша для первинного ринку житла.

Іпотеки на купівлю житла на первинному ринку переважають: їх понад 60%. Близько 44% угод укладаються під готове житло від забудовників. Обсяги іпотеки під житло, що ще споруджується, зростають повільно. Хоча майже триста комплексів, що будуються, отримали акредитацію для продажу через "єОселю", у більшості з них ще не було продажів квартир в іпотеку. Основною категорією позичальників залишаються військовослужбовці та правоохоронці, які отримали майже 40% нових іпотек у 2025 році. Кредити на поліпшення житлових умов становлять ще третину нових видач. Зросла частка позичальників – внутрішньо переміщених осіб до понад десятої частини нових іпотек.

Пропозиція житла стагнує

Площа житла, введеного в експлуатацію в першому півріччі 2025 року, дорівнює показнику за аналогічний період торік. Однак частка квартир у ній знизилася. Пропозиція житла надалі поповнюється переважно завдяки добудові давно розпочатих житлових комплексів. Спорудження нових об'єктів розпочинається вкрай рідко і лише в західних регіонах. Пропозицію житла також знижують руйнування через численні обстріли. Протягом дев'яти місяців цього року внаслідок повітряних атак ворога пошкоджено понад удвічі більше житла, ніж за аналогічний період торік.

Девелопери потерпають від браку джерел фінансування. Нині забудовники мають покладатися передусім на власні

Графік 2.3.6. Індекс цін у будівництві та на житло в гривні, грудень 2018 року = 100%

Джерело: ДССУ, агентства нерухомості, розрахунки НБУ.

кошти, адже продажі в незавершених об'єктах мляві, особливо на ранніх стадіях будівництва та в менш безпечних регіонах. Банки ж не можуть кредитувати галузь з огляду на відсутність дієвих механізмів контролю за цільовим використанням коштів, непрозорі структури власності забудовників, складні дозвільні процедури та нереалістичні плани будівництва.

Ціни на житло переважно незмінні

Заявлені ціни продажу житла майже не змінюються. У Києві та Львові, де ринок нерухомості жвавіший, а також у південних, центральних та східних областях житло на первинному і на вторинному ринку пропонують майже за тими самими цінами, що і півроку тому. В окремих регіонах ціни навіть знижувалися. Лише в низці західних регіонів житло дорожчало. Середні ціни фактичних угод в цілому відповідають динаміці середніх заявлених цін, однак на них більше впливає ситуативна структура придбаного житла. Собівартість будівництва зростає повільно, як і попит на житло, що визначає відсутність фундаментальних чинників зростання ціни. Курсові очікування стабільні, що стримує продавців від перегляду цін, які часто виражаються в еквіваленті долара США.

Вартість оренди надалі зростає в більшості західних областей, тоді як у Києві скоригувалася вниз після прискорення в минулому кварталі. Пошкодження енергетичної інфраструктури ускладнює умови проживання у великих містах, тож орендарі частіше йдуть на цінові поступки. Відношення цін купівлі до оренди залишалося нижчим за довгострокове середнє. Про доступність житла свідчить й історично низьке відношення ціни житла до доходу домогосподарства. Цінові умови на ринку в цілому сприяють його розвитку. Втім, за збереження безпекових ризиків та без доступної іпотеки попит на нерухомість і далі буде стриманим.

Графік 2.3.7. Відношення “ціна до оренди” та “ціна до доходу” в Києві

З лютого 2022 року дохід обчислено за усередненими приростами зарплати в Києві за даними сайтів work.ua та robota.ua і приросту зарплати в Україні за даними ДССУ відносно січня 2022 року.

Джерело: ДССУ, сайти агентств з нерухомості, сайти агрегаторів вакансій, розрахунки НБУ.

Умови для комерційної нерухомості покращилися

Товарообіг у ТРЦ зростає, відвідуваність висока. Жвавий попит забезпечує орендодавцям стабільну дохідність. З огляду на стійкий попит активізувалося зведення невеликих ТРЦ у малих містах. Будівництво таких об'єктів дешевше, і їх простіше заповнити орендарями. А от великі ТРЦ не будуються через високі безпекові ризики, брак фінансування та робочої сили.

Сегмент офісної нерухомості дещо поживався. Улітку помітно заповненишими стали офіси преміум-класу, зараз знижується вакантність і в приміщеннях середнього класу. Руйнування приміщень через обстріли та релокація працівників поживають попит на вцілілі приміщення. Відвідуваність офісів зростає завдяки безперебійному електроживленню. Бізнес-центри усе рідше вимушені йти на поступки, знижуючи орендні ставки. Однак будівництво нових бізнес-центрів не розпочинається.

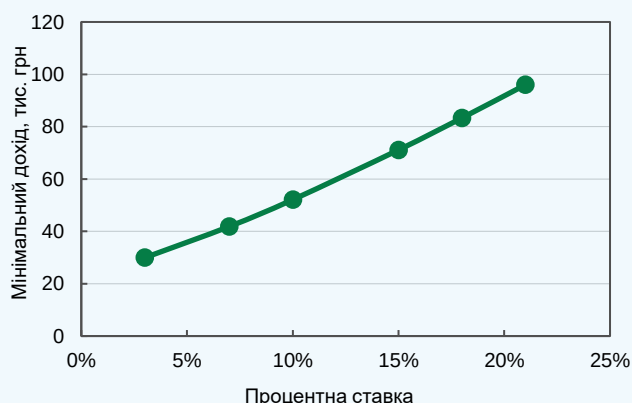
Логістична інфраструктура і склади користуються попитом, тож вакантність на них низька, орендні ставки дещо зростають, а пропозиція збільшується.

Вставка 1. Оновлюється модель державної підтримки іпотечного кредитування

Державна підтримка іпотеки через “єОселю” відіграла вагомий роль в умовах війни, але потребує трансформації для збільшення потенціалу. Таке оновлення, зокрема запуск компенсаційної моделі, можливе вже на початку 2026 року.

Доступність іпотеки для населення значною мірою визначається її вартістю. Високі ставки за великими та довгими іпотечними кредитами можуть призводити до надмірних процентних платежів домогосподарств, що підвищує кредитні ризики. Низка регуляторів обмежує рівень витрат на обслуговування боргу відносно доходів позичальників (DSTI). Поширеною рекомендованою межею є DSTI 40%. Чим вищі ставки, тим менше клієнтів має задовільний DSTI. Ринкові ставки в Україні все ще відносно високі через інфляційні ризики. За теперішньої вартості іпотеки (близько 18% річних) чистий дохід домогосподарства має становити принаймні 80 тис. грн на місяць, щоб боргове навантаження було прийнятним для придбання квартири площею 60 кв. м. Це в півтора рази вище, ніж середня зарплата в родині з двома зайнятими особами. В умовах високих ставок сприяти доступності іпотеки можуть програми підтримки іпотечного кредитування.

Графік В.1.1. Необхідний місячний дохід домогосподарства залежно від процентної ставки, для DSTI = 40%

Іпотека на квартиру площею 60 кв. м, вартістю 2.7 млн грн, перший внесок – 20%, строк – 20 років, ануїтетна форма погашення.

Джерело: розрахунки НБУ.

В Україні було декілька механізмів державної підтримки іпотеки. Із 2006 року діяла Державна іпотечна установа, яка згодом збанкрутувала. У 2021 році з'явилася “Доступна іпотека під 7%”, за якою клієнти платили банкам 7%, а банки додатково отримували від ФРП компенсацію ставки до ринкового рівня. Кредити залишалися на балансі банків. Нові кредити за цією програмою надавалися до 2022 року.

У 2022 році було запущено нову програму “єОселю” від УФЖК. УФЖК надає банкам ресурси, які банки використовують для іпотечного кредитування під 3% для пільгових категорій або під 7% для широкого кола клієнтів. За це банки отримують фіксовану комісію. Не пізніше ніж через три роки УФЖК має викупити іпотечні портфелі в банків.

Привабливі умови “єОселі” дали поштовх іпотеці в складних умовах війни. Однак покладатися виключно на таку модель ризиковано через низку її недоліків:

- банки нині високоліквідні та переважно не потребують додаткових коштів для видачі іпотек;
- УФЖК не має достатньої ліквідності, щоб зберігати високі темпи кредитування банків, тож змушена сама позичати в банків під заставу ОВДП. Це робить модель збитковою;
- збитковість моделі та обмежена ліквідність вимагають постійного збільшення капіталу УФЖК, що зумовлює його перекапіталізацію.
- підтримку неможливо масштабувати: на 1 гривню капіталу можна надати лише 1 гривню іпотеки;
- викуп УФЖК іпотек у банків знижує стимули останніх належно оцінювати ризики, що наражає УФЖК на подальші вищі кредитні втрати;
- доступ широкого кола позичальників до субсидійованих кредитів залишає мало простору для розвитку інших іпотечних продуктів;
- надалі навряд чи вдасться сек'юритизувати портфель “єОселі” без збитку через його неринкову дохідність.

Зважаючи на обмеження чинної моделі “єОселі”, у червні 2025 року УФЖК у своїй стратегії передбачила її трансформацію. Подібна до чинної модель збережеться для пільгових категорій населення або для придбання єдиного житла віком до трьох років. Але надалі банки надаватимуть іпотеки за рахунок власних коштів. УФЖК сплачуватиме банкам вищу комісію – різницю між фіксованою ставкою та плаваючою (12-місячний UIRD + 4 в. п.) і через три роки викуповуватиме іпотеки. Також запусниться нова компенсаційна модель для внутрішньо переміщених осіб та ветеранів або ж у разі купівлі єдиного житла, старшого за три роки. Клієнти сплачуватимуть 7% або 10% протягом перших років кредиту, а банки отримуватимуть від УФЖК компенсацію до рівня 12-місячного UIRD + 4 в. п. Ці кредити банки не передаватимуть УФЖК.

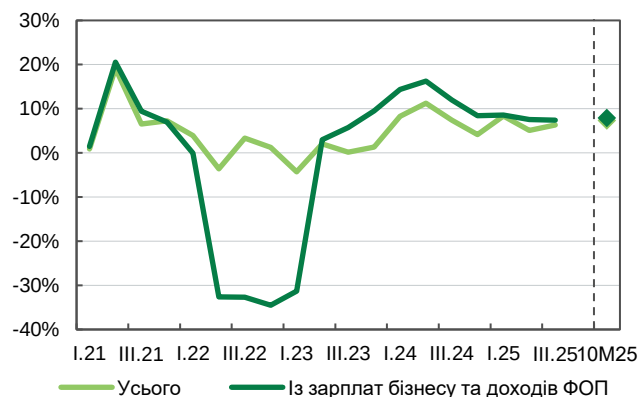
Незалежно від моделі підтримки зменшиться площа допустимого житла для двох осіб – квартир до 52.5 кв. м, будинків до 62.5 кв. м і додатково 21 кв. м для кожного наступного члена сім'ї. Уже впроваджено обмеження максимальної площі квартири 115.5 кв. м, будинку – 125.5 кв. м. Буде заборонено використовувати житло не для проживання, наприклад, здавати його в оренду. Також надалі можливе обмеження рівня доходу учасників програми.

Новий формат програми дасть змогу охопити підтримкою більший обсяг іпотек без додаткових ресурсів та створити стимули для кредитування на ринкових умовах. Оновлення державної підтримки планується на початку 2026 року. Нині триває діалог про фінансування нової моделі міжнародними донорами.

2.4. Домогосподарства та пов'язані ризики

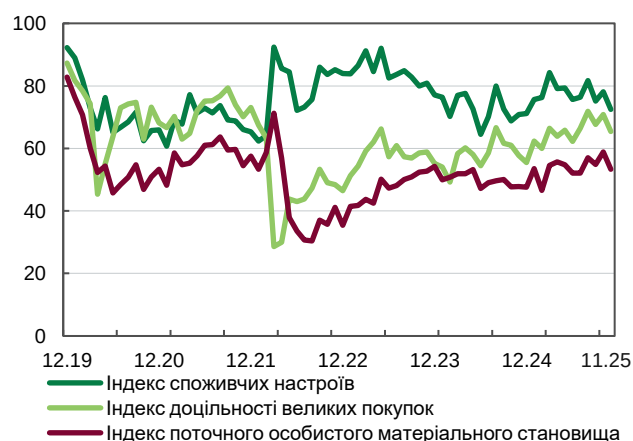
Підвищення зарплат у приватному секторі та зниження безробіття підживлюють номінальні доходи населення. Сповільнення інфляції сприяє зростанню реальних доходів. Стійкий споживчий попит спонукає населення більше кредитуватися, однак роль кредитів у споживанні надалі незначна. Боргове навантаження населення низьке. Зростають заощадження, зокрема тривають припливи коштів населення в банки та в ОВДП.

Графік 2.4.1. Сплачений єдиний соціальний внесок, реальна зміна р/р

Джерело: Пенсійний фонд України, ДКСУ, розрахунки НБУ.

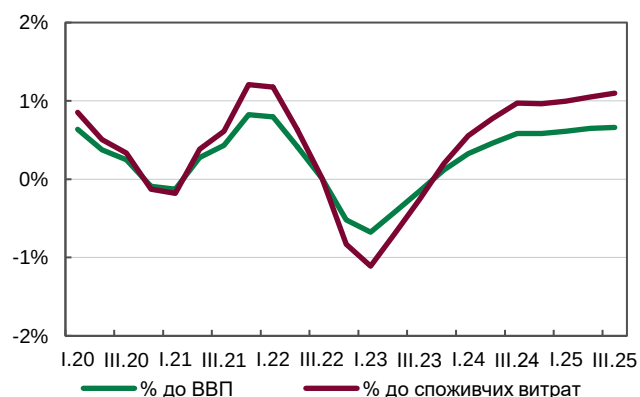
Графік 2.4.2. Споживчі настрої домогосподарств*, пункти

* Значення індексу менше 100 означають, що в суспільстві переважають негативні оцінки.

Джерело: Info Sapiens, щомісячні опитування населення.

Графік 2.4.3. Співвідношення річної зміни споживчих* кредитів банків і НБФУ та річного ВВП, річних споживчих витрат

* Крім іпотечних кредитів.

Джерело: ДССУ, розрахунки НБУ.

Реальні доходи населення стійко зростають

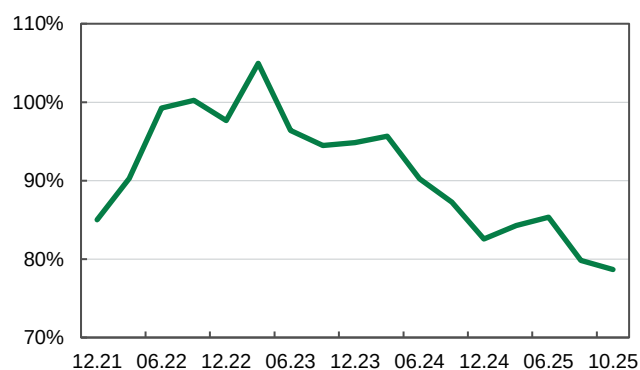
У другому півріччі зарплати в приватному секторі за оцінками на основі даних банків надалі зростали темпами понад 20% у рік. Цьому сприяли подальше зниження безробіття та підвищення середньої заробітної плати. Бізнес надалі змушений конкурувати за працівників, підвищуючи оплату праці з огляду на брак кваліфікованих кадрів. За даними дослідження ринку праці, проведеного Європейською бізнес асоціацією в листопаді 2025 року, 74% опитаних підприємств вважають, що дефіцит кадрів – це значна проблема. Зростання доходів також підтримувалося значним зростанням бюджетних виплат військовим. Натомість заробітні плати в бюджетному секторі цього року зростали повільно, стримуючи загальний приріст доходів. Також у січні – вересні обсяги доходів ФОП навіть дещо знизилися порівняно із цим періодом рік тому. Однак така динаміка скоріше свідчить про наслідки боротьби із "тінню", ніж зі зниженням доходів справді самозайнятих осіб. Реальне зростання доходів населення підтримується сповільненням інфляції.

НБУ очікує збереження чистого впливу населення наступного року, тож тиск на ринку праці зберігатиметься (див. [Інфляційний звіт, жовтень 2025 року](#)). Відповідно підприємства і надалі змушені будуть підвищувати зарплати, конкуруючи за працівників. Щоправда можливості витрачати більше на персонал обмежені, виробництво розширюватиметься повільно, тож зростання зарплат сповільниться. Додатковим чинником зростання доходів, передусім у бюджетній сфері, стане заплановане підвищення на 8.1% мінімальної заробітної плати в 2026 році. Подальше сповільнення інфляції сприятиме зростанню реальних доходів.

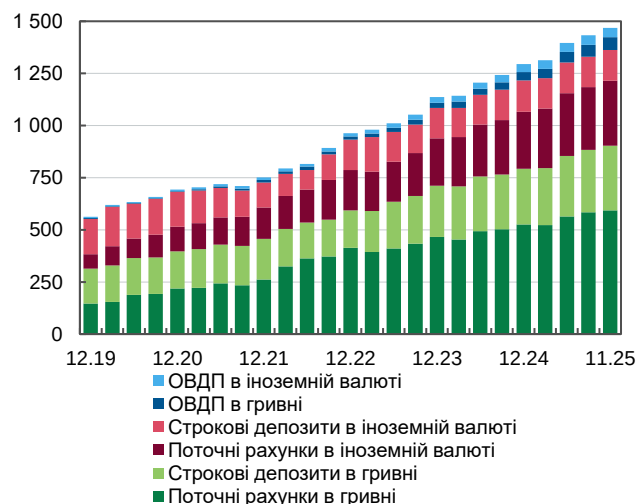
Внесок кредитування в споживчі витрати помірний

Зростання доходів та зайнятості поліпшило оцінку населенням рівня свого поточного матеріального становища. За даними опитування Info Sapiens, у вересні поточного року вперше з початку повномасштабної війни менше половини опитаних уважали свій дохід нижчим за середній. Подальший приріст номінальних доходів утримує загальне боргове навантаження населення на низькому рівні та дає змогу банкам і небанківським кредиторам знаходити нових клієнтів, збільшувати кредитні ліміти та зберігати кредитні ризики на помірному рівні.

Попри певне погіршення в листопаді, споживчі настрої дещо перевищують історичні показники. Завдяки поліпшенню цього року індекс доцільності великих покупок відповідає рівню початку війни. Це підтримує кредитний попит. Структура споживчих витрат, здійснених за допомогою карток, майже не змінюється із часом. Близько третини коштів домогосподарства

Графік 2.4.4. Співвідношення середнього вкладу в банках та середньомісячної заробітної плати

Джерело: розрахунки НБУ, ДССУ.

Графік 2.4.5. Основні інструменти фінансових заощаджень домогосподарств, млрд грн

Джерело: розрахунки НБУ.

витрачають на продукти харчування, витрати на комунальні послуги та інтернет становлять лише пару відсотків витрат. Десята частина витрат – це придбання непродовольчих товарів, включаючи одяг, будівельні матеріали, побутову техніку.

Жваве зростання незабезпечених споживчих позик не посилило ролі кредитування в споживанні населення. Співвідношення приросту споживчих кредитів та витрат на споживання ледь сягає 1%. Клієнти користуються кредитними коштами, здійснюючи поточні витрати, однак уникають значного нарощення суми боргу і досить швидко погашають борги. Споживчі кредити часто є способом згладити пікові витрати домогосподарств у межах кількох тижнів і не погіршують фінансового стану позичальників у довгостроковій перспективі. Подальше зростання доходів та стійкий споживчий попит сприятимуть кредитуванню населення.

Схильність населення до заощаджень у банках зберігається

Зростання доходів дає змогу населенню більше заощаджувати. Спостерігається приріст коштів населення на поточних рахунках та депозитах у банках. Сталою залишається частка строкових вкладень. Зі сповільненням інфляції нинішні депозитні ставки забезпечуватимуть дедалі вищу реальну дохідність, що посилюватиме привабливість депозитів.

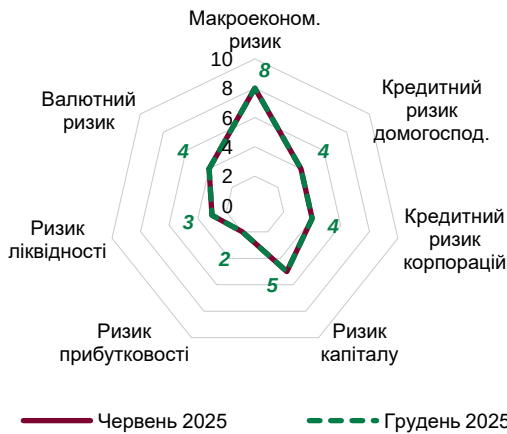
Обсяг вкладів у банках зростає передусім за рахунок збільшення середньої суми. Із початку повномасштабного вторгнення кількість вкладів у банках зросла на 17%, тоді як середній розмір – на 63%. Розмір гривневих депозитів збільшується значно швидше, ніж валютних. Понад половину від загального обсягу депозитів становлять великі вклади – понад 600 тисяч гривень. З часом частка більших вкладів зростає. Це, серед іншого, свідчить про збереження довіри до банків та зменшення тенденції до диверсифікації вкладень між банками. Попри стрімке зростання середнього розміру вкладу, його темпи були повільніше, ніж середній розмір заробітної плати.

Водночас стрімко зростають вкладення в ОВДП, ефективна дохідність яких значно вища за депозити через відсутність оподаткування отриманих населенням купонів. За рік вкладення в гривневі ОВДП збільшилися на 25 млрд грн. Це понад половина приросту гривневих депозитів населення. Зберігається і попит населення на іноземну валюту як інструмент заощаджень.

Частина 3. Умови та ризики банківського сектору

3.1. Карта ризиків фінансового сектору

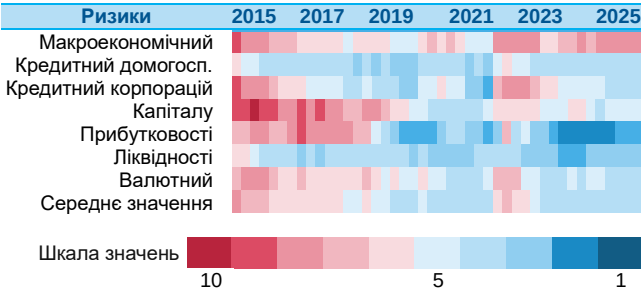
Графік 3.1.1. Карта ризиків фінансового сектору

НБУ оцінює ризики за шкалою від 1 до 10, де 1 – найнижчий рівень ризику, 10 – найвищий рівень ризику. Оцінка відображає очікуваний стан на наступні 12 місяців. [Методологія побудови карти ризиків](#) скоригована з огляду на доступність даних.

Джерело: оцінка НБУ.

Графік 3.1.2. Теплова карта ризиків фінансового сектору

Джерело: оцінка НБУ.

Пояснення:

- макроекономічний ризик відображає рівень загроз, що виникають у реальній економіці, зовнішньому секторі та фінансовій сфері;
- кредитний ризик домогосподарств та корпоративного сектору відображає перспективи зміни рівня непрацюючих кредитів у портфелях банків та необхідність додаткового формування резервів під такі кредити;
- ризик достатності капіталу оцінює можливості банків забезпечувати достатній рівень капіталу;
- ризик прибутковості оцінює спроможність банків генерувати чистий прибуток;
- ризик ліквідності відображає здатність банків повною мірою та вчасно виконувати свої зобов'язання перед вкладниками і кредиторами;
- валютний ризик показує, наскільки тенденції валютного ринку можуть впливати на стійкість банків.

Макроекономічний ризик не змінився

Прогнозні темпи зростання економіки знизилися через наслідки затяжної війни. Дефіцит поточного рахунку платіжного балансу розширився. Бюджетний дефіцит, державний і валовий зовнішній борг відносно ВВП утримуються на високих рівнях. Разом із тим міжнародна допомога пом'якшує вплив цих ризиків.

Кредитний ризик домогосподарств не змінився

Якість позик домогосподарствам надалі поліпшується. Водночас надалі банки очікують певного погіршення якості роздрібного портфеля. Економічні очікування населення незначно погіршилися. Різноманітна динаміка цих показників зрештою утримала оцінку кредитного ризику домогосподарств на середньому рівні.

Кредитний ризик корпорацій не змінився

Рівень дефолтів корпорацій знизився до нижчих за "довоєнні" рівнів. Фінансові результати підприємств задовільні. Натомість банки прогнозують певне погіршення якості корпоративних кредитів. Настрої бізнесу відносно майбутньої ділової активності дещо погіршилися, хоча й залишаються сприятливими.

Ризик капіталу не змінився

Достатність капіталу сектору значно перевищує мінімальні регуляторні вимоги. Наявний запас капіталу банки використовуватимуть надалі для кредитування та формування буферів. Вчергове підвищена ставка податку сповільнює нарощення капіталу банками.

Ризик прибутковості не змінився

Ризик прибутковості незмінно низький. Прибутковості банків сприяють висока чиста процентна маржа та помірні відрахування в резерви під кредитні втрати. Операційна ефективність сектору зберігається високою. Однак зміна оподаткування посилює цей ризик.

Ризик ліквідності не змінився

Ризик ліквідності залишається помірним. Коефіцієнт LCR в усіх валютах істотно вище за регуляторний мінімум. Обсяги та частка високоліквідних активів у чистих активах дещо зменшилися, проте залишаються значними. Банки очікують зниження ризику ліквідності в майбутньому.

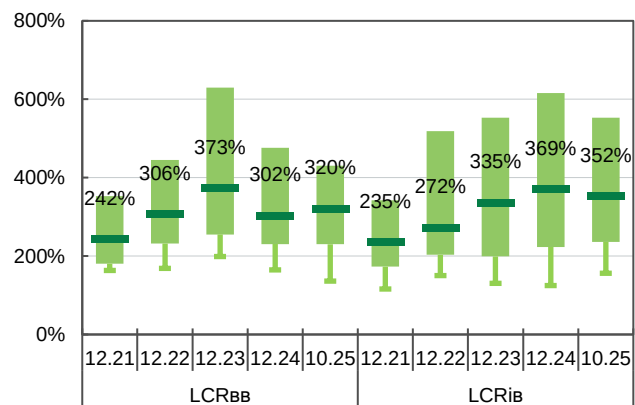
Валютний ризик не змінився

Валютний ризик зберігається на помірному рівні. Певне підвищення волатильності курсу гривні до долара США не створює загроз. Значна зовнішня фінансова допомога надалі сприяє нарощенню міжнародних резервів. Фінансові та підприємства поліпшили свої очікування валютного ризику в майбутньому, разом із тим девальваційні очікування населення дещо песимістичніші.

3.2. Ризик ліквідності та фондування

Банки зберігають комфортний запас ліквідності. Водночас припливи коштів клієнтів дещо сповільнилися, а залишки коштів бізнесу стали волатильнішими. Через активне кредитування зменшилася частка високоякісних ліквідних активів у балансах банків. Такі зміни потребують посиленої уваги до управління ризиками ліквідності, цьому сприятиме започаткований у 2025 році процес ILAAP (Internal Liquidity Adequacy Assessment Process).

Графік 3.2.1. Коефіцієнти покриття ліквідністю в усіх валютах (LCR_{ВВ}) та в іноземних валютах (LCR_{іВ})

Грані прямокутника – перший та третій квартилі розподілу. Лінія всередині прямокутника – медіана. Нижні лінії поза прямокутником – мінімум. Нормативне значення – 100%.

Джерело: НБУ.

Запас ліквідності значний, але вже не зростає

Банки зберігають значний запас ліквідності понад мінімальні вимоги. Усереднений норматив короткострокової ліквідності LCR в усіх валютах надалі більш як утричі перевищує мінімальне значення. Усереднений норматив довгострокової ліквідності NSFR – удвічі вищий за необхідний. Комфортний запас ліквідності мають майже всі банки системи. Значення LCR менше ніж 200% мають банки, на які припадає близько чверті активів системи. Висока ліквідність гарантує їхню стійкість до малоймовірних нині значних впливів коштів або скорочення їх надходжень. У III кварталі в опитуванні про умови кредитування банки зазначили, що очікують на послаблення ризику ліквідності.

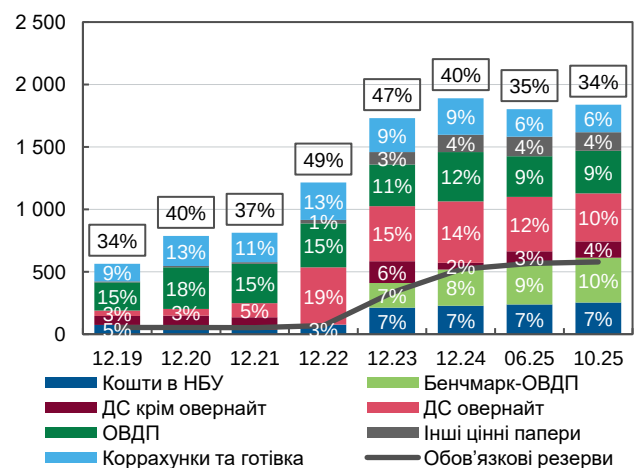
З'явилися ознаки нормалізації гривневої ліквідності банків та поступове повернення її показників до “довоєнного” рівня. Обсяги високоякісних ліквідних активів (ВЛА) у банках знизилися з початку року, а їх частка в активах скоротилася до 34%, що нижче за показник до повномасштабного вторгнення. Частка депозитних сертифікатів овернайт у ВЛА також зменшилася з початку року. Такі тенденції разом із поживавленням кредитування потребують від банків дедалі більшої уваги до управління ризиками ліквідності.

Обсяг ВЛА в іноземній валюті та їх частка в активах також знизилися порівняно з кінцем попереднього року, щоправда, значною мірою через регуляторні обмеження. Зокрема, зі складу ВЛА поступово виключаються кошти українських банків в іноземних банках інвестиційного класу, тоді як обсяг цих вкладень майже не змінюється. Структура ВЛА в іноземних валютах майже незмінна: половину становлять цінні папери інвестиційного класу, ще третину – кошти на рахунках у банках інвестиційного класу. Водночас ці дві складові валютних ВЛА й надалі покривають близько половини зобов'язань банків в іноземних валютах. LCR в іноземній валюті незмінно високий. Тож запас міцності банків для реагування на волатильність коштів в іноземній валюті також високий.

Банкам доводиться конкурувати за кошти населення

Кошти клієнтів формують понад 90% зобов'язань та незмінно залишаються базою фондування банків. Частка коштів бізнесу дещо перевищує частку вкладень населення. Лише окремі невеликі банки потребують додаткових джерел фондування. Дві такі установи користуються рефінансуванням НБУ, частка якого в зобов'язаннях сектору становить лише 0.03%. Деякі банки, передусім великі, залучають кошти від МФО для реалізації окремих проєктів, переважно в незначних обсягах. Загалом частка зовнішнього фондування

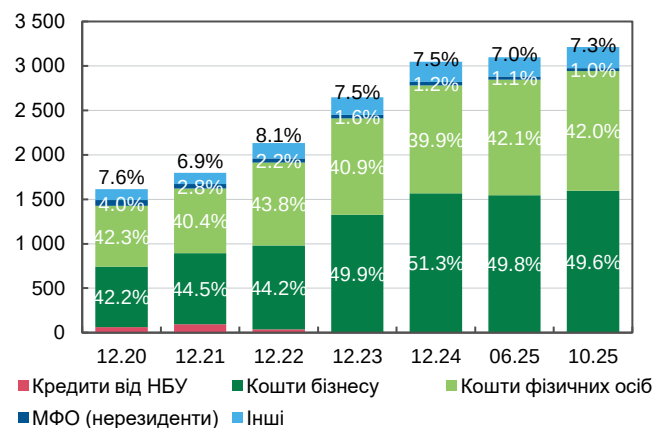
Графік 3.2.2. Високоліквідні активи в усіх валютах, млрд грн, та їхня частка в чистих активах

У рамці у відсотках зазначена загальна частка високоліквідних активів у чистих активах. Дані для бенчмарк-ОВДП відображають номінальну вартість.

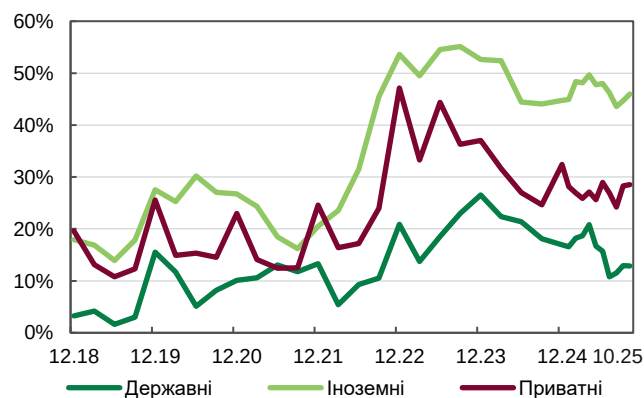
Джерело: НБУ.

Графік 3.2.3. Зобов'язання банків, млрд грн

Джерело: НБУ.

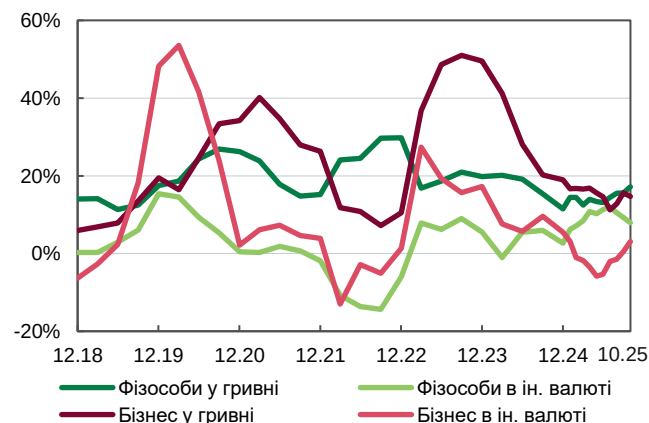
Графік 3.2.4. Співвідношення вкладень в депозитні сертифікати та гривневих коштів фізичних осіб за групами банків

У банках, платоспроможних на 1 грудня 2025 року.

Джерело: НБУ.

Графік 3.2.5. Річна зміна коштів бізнесу та фізичних осіб

Джерело: НБУ.

залишається на найнижчих рівнях із 2004 року, відколи доступна надійна статистика.

Темпи зростання коштів клієнтів у банках знизилися. Кошти населення в усіх валютах за рік збільшилися на 15%, гривневі вкладення зростали лише незначно швидше. Це найнижчі темпи припливів гривневих коштів до банків за період повномасштабної війни і менші, ніж до 2022 року. Попри сповільнення, припливи коштів населення до банків передбачувані та сталі, періодичні сезонні коливання не створюють викликів для діяльності. Банки всіх груп нарощують кошти населення в гривні. Приватним банкам це вдається майже вдвічі швидше, ніж іноземним: річні темпи зростання становлять 24% та 15% відповідно. Темпи залучення коштів державними банками відповідають середнім показникам. Інтенсивна конкуренція за вкладників зберігається. Безперервна та ефективна робота сектору, незважаючи на численні події операційного ризику протягом останніх років, утворює довіру клієнтів до банків. Банки мають достатні запаси капіталу та ліквідності. Тож, обираючи банк, клієнти розглядають фінансові всі групи і керуються як дохідністю, так і зручністю банківських послуг загалом. Крім ставки депозитів, банки намагаються привабити клієнтів вигідними умовами обслуговування та кредитування.

Кошти бізнесу волатильні

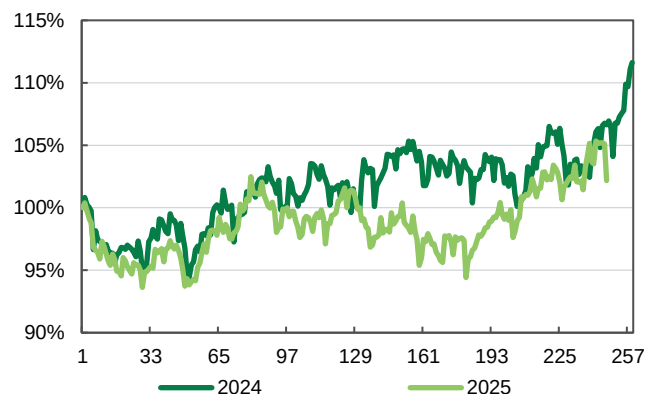
Річні прирости гривневих вкладень бізнесу сповільнилися і наприкінці жовтня становили 15%. Волатильність цих коштів значно вища, ніж торік. Влітку внаслідок сплати бізнесом податків та репатріації дивідендів, а також через суттєві закупівлі енергоносіїв, обсяги коштів підприємств у банках помітно знизилися. Восени приплив коштів відновився. Така непостійність фондування від корпоративного сектору потребує збереження банками більшого запасу коштів для покриття можливих ситуативних впливів. Користуючись своєю ринковою силою, підприємства з більшими вкладеннями домагаються вищих ставок за своїми коштами незалежно від їх строку. Концентроване дороге фондування від бізнесу посилює ризики ліквідності та процентні ризики банків. Крім того, фінансові меншою мірою можуть покладатися на кошти бізнесу для довгострокового кредитування та інших інвестицій.

Загалом наявний запас високоякісних ліквідних активів дає змогу банкам наростити кредитний портфель на близько 580 млрд грн, або на 70%. Однак потенціал банків різних груп нерівномірний. Для державних банків потенціал приросту становить більше 70%, або близько 270 млрд грн, тоді як для іноземних та приватних – 125% та 35% відповідно. Однак значну частину ліквідних активів утримують банки, що майже не кредитують.

Строкова та валютна структури коштів не зазнали змін за пів року

Бізнес, як і раніше, утримує переважну більшість коштів на поточних рахунках з огляду на потребу в швидкому доступі до ресурсів. Водночас стала дохідність гривневих депозитів для населення в поєднанні зі сповільненням

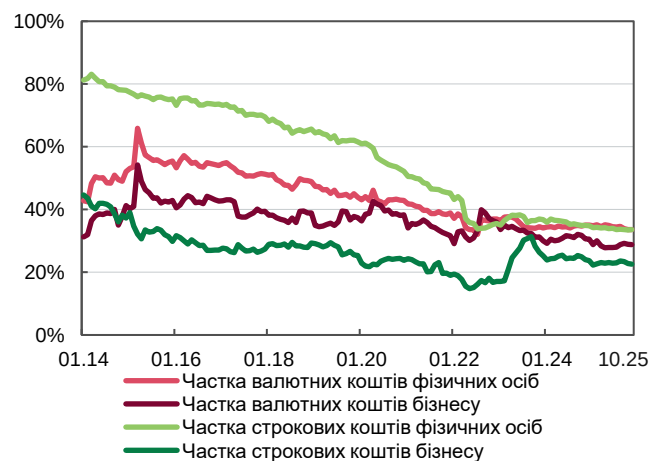
Графік 3.2.6. Гривневі кошти бізнесу в банках, 1 січня = 100%

У банках, платоспроможних на 1 грудня 2025 року. На осі X вказано кількість робочих днів.

Джерело: НБУ.

Графік 3.2.7. Рівень валютизації та частка строкових вкладів у коштах населення та бізнесу

Джерело: НБУ.

інфляції зберегла привабливість депозитів та припливи коштів домогосподарств на строкові рахунки. Частка строкових гривневих вкладень населення залишалася стабільною – близько 34%.

Рівень валютизації зобов'язань банків повільно знижується, адже приплив коштів у іноземній валюті надалі менший, ніж гривневий. Попит на депозити в іноземній валюті послабився завдяки помірним курсовим коливанням та стабільним курсовим очікуванням. З грудня 2020 року частка валютних зобов'язань зменшилася з 40% до 33%. У зобов'язаннях в іноземній валюті надалі домінують доларові, що становлять близько двох третин усіх коштів. Водночас постійно зростає частка євро – з 26% у грудні 2020 року до 33% у вересні 2025 року.

Банки розраховують на подальшу девалютизацію балансів. Попри ситуативне пожвавлення кредитування в іноземній валюті, можливості використання цих коштів дуже обмежені. Водночас зберігаються підвищені вимоги до обов'язкових резервів за коштами в іноземній валюті. Вони фактично нівелюють дохідність від нарощення цих коштів, якщо банки не кредитують в іноземній валюті.

Банки вперше провели ILAAP

У 2025 році банки вперше подали до Національного банку звіти з ILAAP (див. [Вставка 2. Перше застосування ILAAP підтвердило низькі ризики ліквідності](#)). ILAAP – це системна самодіагностика банками стану ліквідності за різних умов. Фінустанови мають не лише дотримуватися вимог регулятора за нормальних умов, а й мати власні підходи до оцінки та контролю ліквідності з урахуванням ймовірності настання гіпотетичних стресових подій. З одного боку, звіти з ILAAP вчергове підтвердили наявність значного запасу ліквідних активів у банків, що робить їх стійкими до можливих ринкових шоків. Із іншого боку, звіти продемонстрували значні розбіжності в підходах банків до оцінки рівня ліквідності та певні лакуни їхньої практики. Банки можуть детально оцінити потребу в ліквідних активах з огляду на історичні відпливи коштів. Однак фінустанови лише зрідка моделюють гіпотетичні комплексні сценарії кризи ліквідності, що впливає на всі складові їхньої діяльності – від спроможності кредитувати до дохідності основних операцій. Надалі удосконалення ILAAP підвищить якість управління ризиками ліквідності, що є важливим з огляду на послаблення запасу ліквідності та активне зростання сектору.

Вставка 2. Перше застосування ILAAP підтвердило низькі ризики ліквідності

Однією зі складових європейських стандартів управління ризиками в банках є процес оцінки достатності внутрішньої ліквідності банку – ILAAP. Процес спрямований на підвищення ефективності банківського управління ліквідністю та поліпшення якості наглядової оцінки. Українські банки вперше провели ILAAP у 2025 році. Він підтвердив значний запас ліквідності в системі та підкреслив пріоритетні зони контролю ризиків.

ILAAP – критичний погляд на ліквідність

Відповідно до Базельських стандартів мінімальні вимоги до капіталу та ліквідності банків (Pillar I) мають доповнюватися індивідуальними вимогами (Pillar II). В ЄС та Україні вимоги Pillar II визначаються в наглядovому процесі SREP (Supervisory Review and Evaluation Process), одним із компонентів якого є оцінка ліквідності. Звіти банків з ILAAP є основою для цієї оцінки та відображає їхнє бачення власної ліквідної позиції, ризиків ліквідності та стратегії управління ними. ILAAP, подібно до ICAAP (див. [Результати тестового ICAAP системно важливих банків](#), ЗФС, грудень 2024 року), здійснюється за економічною та нормативною перспективами, містить стресову оцінку та за потреби план підтримання достатності ліквідності. Несприятливий сценарій для стресової оцінки має відображати реалізацію набору макроекономічних, секторальних та специфічних для конкретного банку ризиків.

За економічною перспективою ILAAP банк визначає всі значущі фактори ризику ліквідності на короткостроковому (один рік) та довгостроковому (три роки) горизонтах. Фінустанова має оцінити вплив цих факторів та можливу потребу в ліквідних активах від реалізації ризиків за базових та несприятливих умов. Прикладами таких факторів є зміна поведінки клієнтів, зокрема власників великих вкладів, ринкові коливання вартості фінансових інструментів та макроекономічні зміни. За економічною перспективою банк застосовує власні визначення необхідної та доступної ліквідності. Економічна перспектива дає можливість банку оцінити свій профіль ризику в контексті власної бізнес-моделі.

За нормативною перспективою ILAAP банк оцінює свою здатність дотримуватися регуляторних вимог до ліквідності за базовим та несприятливим сценаріями. У нормативній перспективі банки мають утримувати певний управлінський запас ліквідності понад мінімальні вимоги. Його розмір фінустанова визначає так, щоб зберегти конкурентну позицію, довіру контрагентів і гарантувати достатність часу для реалізації за потреби антикризових заходів.

ILAAP банків недостатньо консервативний

Цьогоріч банки здійснювали ILAAP уперше. Надалі окреслено ключові висновки зі звітів системно важливих банків. Вимоги до управління ліквідністю давно і детально описано в [Положенні про управління ризиками](#), банки загалом впоралися з ILAAP.

Оцінюючи достатність ліквідності в економічній перспективі, банки найчастіше послуговувалися модифікованими LCR та NSFR. Вони змінювали коефіцієнти відпливів та потреби у фінансуванні з урахуванням власної статистики, зокрема спостережень

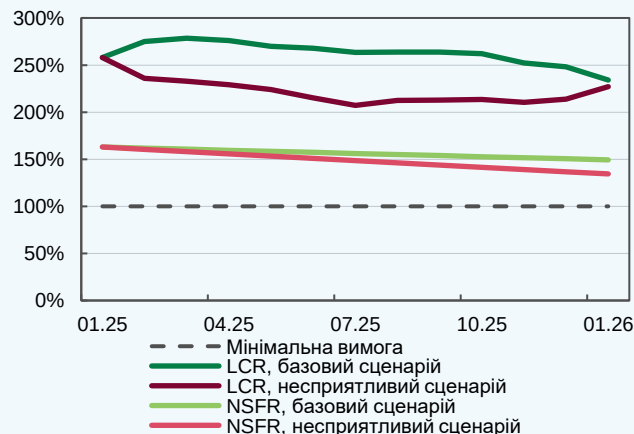
під час криз. Банки також модифікували визначення високоліквідних активів та доступного фінансування, подекуди спрощували згадані метрики ліквідності, наприклад, не враховували очікувані припливи коштів.

Модифіковані індикатори ліквідності банки переважно оцінювали лише з урахуванням прогнозних балансів за базовим сценарієм. У третині випадків системно важливі банки оцінювали достатність ліквідності на основі прогнозних показників стресового сценарію. Іноді для цього використовували несприятливий сценарій із нормативної перспективи ICAAP, що є прийнятним.

Банки зазвичай детальніше та якісніше оцінювали достатність короткострокової ліквідності, ніж довгострокового фінансування. Для дослідження довгострокового фінансування майже не використовуються окремі специфічні припущення, пов'язані з реалізацією ризиків на довгостроковому горизонті. Водночас у довгостроковій перспективі майже всі установи прогнозували помітне зростання обсягів основних операцій і необхідного фінансування під них. Лише один банк виявив брак ліквідності за економічною перспективою, решта системно важливих банків прозвітували про достатність загального обсягу ліквідності та фінансування.

У нормативній перспективі банки намагалися відобразити два сценарії зміни ліквідності: базовий та несприятливий. Іноді припущення несприятливого сценарію були недостатньо стресовими, тож оцінені нормативи ліквідності мало відрізнялися між сценаріями. Водночас банки передбачили значні управлінські запаси ліквідності: для короткострокової ліквідності в середньому додатково 23 в. п., для довгострокового фінансування – 12 в. п. понад мінімальні вимоги 100%.

Графік В.2.1. Усереднені нормативи ліквідності системно важливих банків в усіх валютах за нормативною перспективою

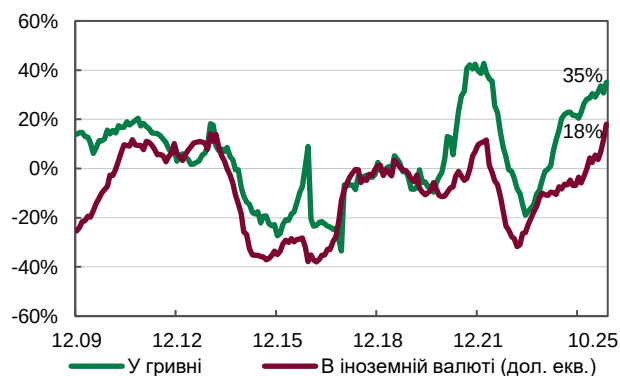

Джерело: дані банків.

3.3. Ризик корпоративного кредитування

Кредитний попит залишається стійким. Банки усіх груп жваво нарощують кредити бізнесу та конкурують за клієнтів, зокрема і в нових для себе галузях. Цьогоріч уперше з початку повномасштабного вторгнення зросло кредитне проникнення відносно ВВП. Основа портфеля банків – кредити на ринкових умовах, які прийнятні для клієнтів. Водночас знижується роль державної підтримки, вона стає сфокусованішою. Частка непрацюючих кредитів та дефолти знизилися до мінімальних за останні десятиліття рівнів. Банки поліпшують оцінки рівня кредитного ризику, що відображається в нижчому покритті портфеля фінансовими резервами, тоді як пруденційні резерви забезпечують належний консерватизм. Боргове навантаження банківських клієнтів прийнятне.

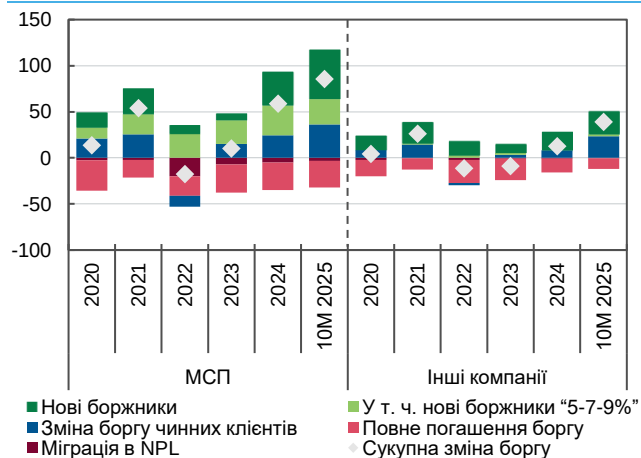
Графік 3.3.1. Річна зміна чистих кредитів бізнесу

У банках, платоспроможних на кожну звітну дату.

Джерело: НБУ.

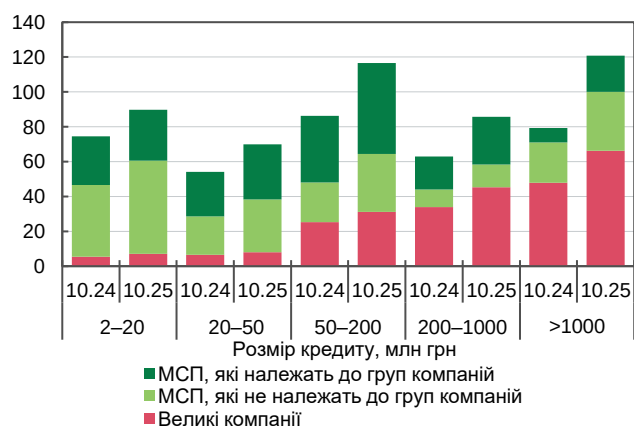
Графік 3.3.2. Зміна працюючих гривневих кредитів бізнесу, млрд грн

Кредити понад 2 млн грн.

Джерело: НБУ, ФРП.

Графік 3.3.3. Чисті гривневі кредити бізнесу за розміром боржників та кредиту, млрд грн

Кредити понад 2 млн грн.

Джерело: НБУ.

Банки стрімко нарощують кредити бізнесу

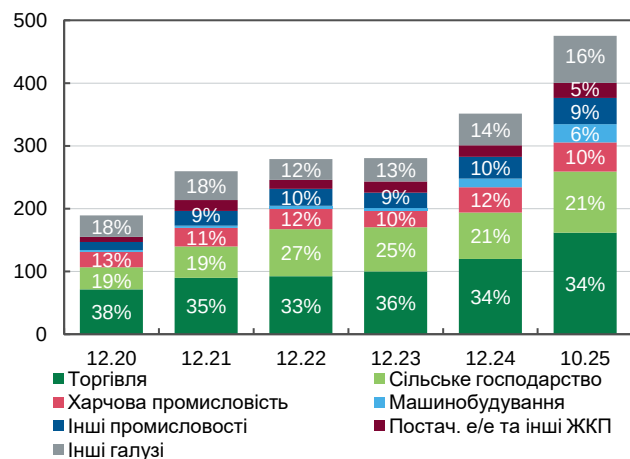
Гривневі кредити бізнесу стійко та стрімко зростають – у жовтні темпи пришвидшилися до 35% у річному вимірі для чистих кредитів. Восени додатково поживалося кредитування в іноземній валюті. За результатами року співвідношення чистих корпоративних кредитів до ВВП зростає на близько 1 в.п. до 8.7%. Однак рівень кредитного проникнення все ще нижчий, ніж до повномасштабного вторгнення, як і частка кредитів у чистих активах банків. Це свідчить про значний простір для подальшого нарощення портфеля. Для цього банки мають потрібний запас капіталу та ліквідності.

Незважаючи на високі безпекові ризики, бізнес зберігає попит на позики. Згідно з [опитуваннями підприємств](#), вони очікують збільшення обсягів виробництва та приросту інвестиційних видатків. Щоправда, очікування дещо стриманіші в підприємств окремих прифронтових областей. Банки також оптимістичні та прогнозують зростання попиту на позики.

Кредитні портфелі зростають у банків усіх груп співмірними темпами. Конкуренція серед кредиторів за якісних позичальників напружена. Банки конкурують не лише між собою, а й із міжнародними фінансовими установами та вітчизняними небанківськими кредиторами, передусім лізингодавцями. В опитуваннях банки стверджують, що конкурентний тиск спонукає їх послаблювати умови кредитування. Банки приваблюють клієнтів неціновими перевагами, однак намагаються зберегти і помірну вартість позик. Кредитні ставки утрималися, попри тиск від зростання вартості фондування в першому півріччі. Але незважаючи на це, банки зазначають, що вартість позик останнім часом є єдиним стримуючим чинником для кредитування. Це також підтверджують підприємства в галузевих опитуваннях.

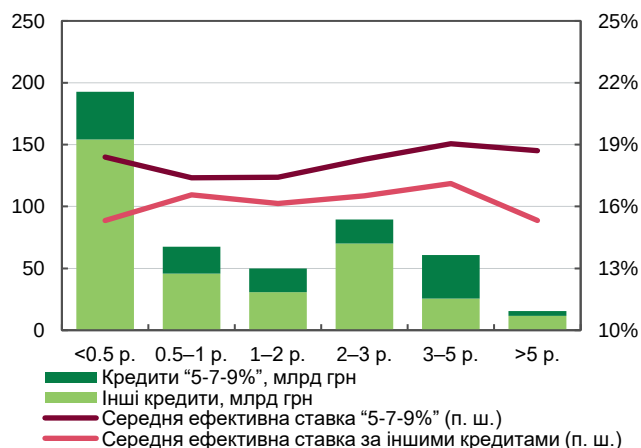
Позики отримують підприємства всіх розмірів

Основою кредитного портфеля залишається фінансування МСП – понад половину чистого портфеля. Це переважно гривневі позики невеликого розміру новим клієнтам. Останніми місяцями помітно зростали обсяги кредитів великим клієнтам. Частково цей попит пояснюється потребою у відбудові енергетичної інфраструктури та закупівлі енергоносіїв через наслідки російських обстрілів. Активно запозичують кошти й агрохолдинги. Валютна лібералізація дає право підприємствам сплачувати дивіденди, що зменшує їхню "подушку" ліквідності. Тож компанії повертаються до використання банківського фінансування. Експортери

Графік 3.3.4. Структура працюючих гривневих кредитів бізнесу за галузями, млрд грн

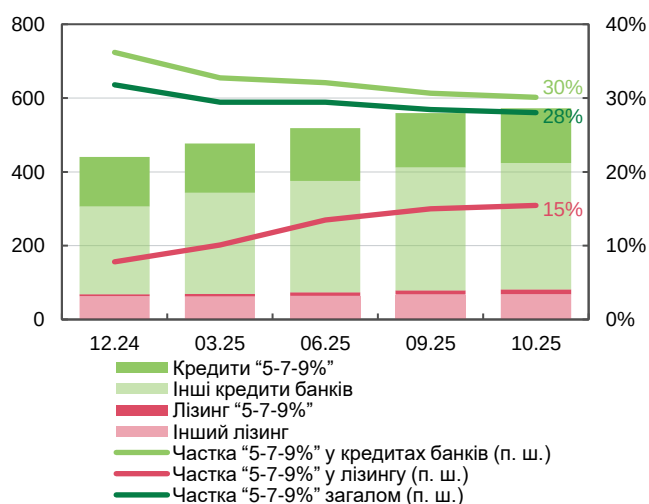
Кредити понад 2 млн грн.

Джерело: НБУ.

Графік 3.3.5. Працюючі гривневі кредити бізнесу за строковістю та ефективна ставка

Кредити понад 2 млн грн. Ефективна ставка (річна) – рівень дохідності (витратності) за рівномірного розподілу доходів (витрат) на строк дії кредиту.

Джерело: НБУ, Портал відкритих даних.

Графік 3.3.6. Чиста гривнева заборгованість за кредитами та лізингом банків та небанківських фінустанов, млрд грн

Дані за лізингом небанківських фінустанов у межах програми "5-7-9%" розраховані за заборгованістю станом на 12 грудня 2025 року.

Джерело: НБУ, ФРП.

активніше кредитуються в іноземній валюті. Дедалі більше фінансування бізнес використовує для відбудови інфраструктури та інвестиційних потреб, тож до чверті зросла частка кредитів строком понад три роки.

Пожвавилось кредитування державних компаній. Частка кредитів державним підприємствам у гривневому портфелі становить близько 18% (до повномасштабного вторгнення вона була близькою до 10%), але в державних банках вона майже вдвічі вища. Така концентрація є прийнятною в умовах війни, однак потребуватиме контролю надалі. Фінансові потреби державних монополій перевищують можливості окремих банків. Тож вони отримують позики в декількох фінустановах одразу або від міжнародних фінансових організацій. Для спрощення кредитування та узгодження дій кредиторів банкам у таких випадках варто активніше впроваджувати консорціумне кредитування.

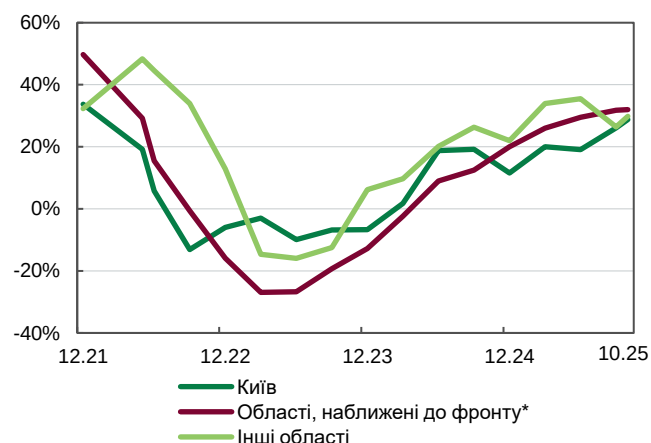
Банки більше кредитують енергетику та ОПК

У кредитному портфелі банків традиційно домінують позики агросектору. Водночас за рік утричі зріс портфель чистих гривневих кредитів машинобудуванню. Значну частину цього приросту забезпечили позики держпідприємствам, пов'язані з фінансуванням потреб оборони. Вагому частку портфеля надалі становлять кредити компаніям в оптовій торгівлі та харчовій промисловості. Завдяки реалізації Стратегії з розвитку кредитування продовжується фінансування галузі енергетики. З часу укладення меморандуму про фінансування енергетики банки надали 22 млрд грн кредитів, щоб профінансувати генерацію потужністю близько 1.3 гігавата. Орієнтовно 43% коштів отримано на побудову сонячних електростанцій та трохи більше третини – на газопоршневі когенераційні установки. Більшість кредитів надано без державної підтримки, частка субсидійованих кредитів становить близько чверті.

Окремим пріоритетним напрямом є фінансування оборонно-промислового комплексу. Від початку 2025 року за спеціальними програмами, запровадженими для реалізації Стратегії з розвитку кредитування, уже профінансовано ОПК на суму близько 5 млрд грн.

Державна підтримка стає таргетованою

Програма "Доступні кредити 5-7-9%" цього року надалі трансформувалася: було обмежено підтримку для широких категорій бізнесу на поповнення обігових коштів, знижено максимальний обсяг позик для груп клієнтів, переглянуто ліміт допустимих ставок. Крім того, з кінця минулого року банки мають оцінювати екологічні та соціальні ризики в разі кредитування агрокомпаній. У лютому 2026 року ці вимоги поширяться на всіх учасників програми, крім розміщених на територіях високого воєнного ризику. Ці довгоочікувані зрушення переорієнтують програму на підтримку інвестиційних проектів та кредитування на "територіях стійкості". Натомість поживалося використання державної підтримки для придбання техніки та обладнання в лізинг. Частка субсидійованого лізингу в портфелі банків та небанківських установ зросла із початку року майже

Графік 3.3.7. Річна зміна чистого гривневого корпоративного портфеля за територією реєстрації бізнесу

Кредити понад 2 млн грн. За винятком фінансових та державних підприємств.

* Області, наближені до фронту: Донецька, Запорізька, Луганська, Миколаївська, Сумська, Харківська, Херсонська.

Джерело: НБУ.

вдвічі – до 15%. Частка субсидійованих інструментів у чистому гривневому портфелі кредитів та лізингу знизилася з початку року на 4 в. п. до близько 28%.

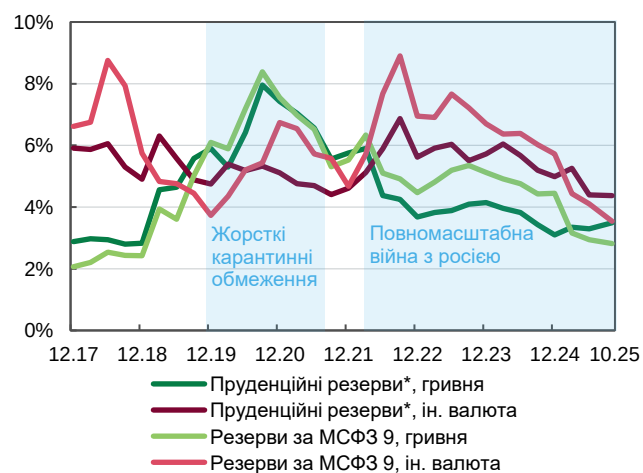
Звуження спрямованості програми “Доступні кредити 5-7-9%” поліпшує виконання зобов’язань перед банками за програмою. Наприкінці року загальна заборгованість із компенсацій процентів банкам дещо знизилася порівняно з показником торік. Однак перспективи її повного усунення зараз видаються віддаленими.

Тривалий час після повномасштабного вторгнення кредитування в наближених до фронту областях було вкрай обмеженим. Банки втратили понад третину портфеля в 2022 році в тих регіонах і донедавна уникали їх. Однак із середини 2024 року кредити тут зростають темпами, співмірними з іншими регіонами. Далося взяти спрямування державної підтримки на ці регіони, пристосування кредитної політики банків до викликів війни та бізнесу до роботи в умовах високих безпекових ризиків. Додатково доступ до кредитів покращується завдяки поширенню державних гарантій на ці території та запровадженню компенсації воєнних збитків від ЕКА.

Банки активно використовують державні гарантії, часто поєднуючи їх з іншими інструментами державної підтримки. Восени уряд розширив ліміт гарантій, тож фінансові установи можуть нарощувати гарантований портфель. Крім того, їм доступні гарантії від МФО. Щоправда, останні й надалі неохоче співпрацюють із українськими приватними банками. Проте банкам варто активніше використовувати механізм гарантій саме для того, щоб надавати доступ до позик якісним клієнтам із браком застави (див. [Вставка 4. Кредитні гарантії – дієвий інструмент підтримки кредитування](#), ЗФС, грудень 2024 року).

Якість кредитів поліпшується, кредитний ризик не зростає

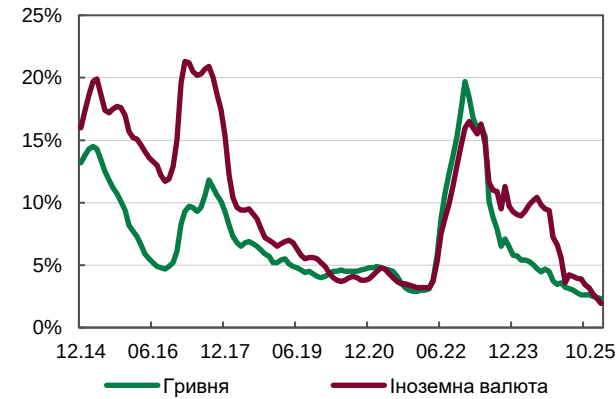
Частка NPL у корпоративному портфелі знизилася до мінімального за останнє десятиліття значення – близько 32%. Без урахування кредитів, що були визнані непрацюючими ще під час кризи 2014–2015 років, зокрема пов’язаних із колишніми акціонерами окремих державних банків, ця частка є суттєво нижчою. Головним рушієм скорочення частки NPL було нарощування банками нових кредитів високої якості. Знижується й обсяг NPL, передусім завдяки списанню, реструктуризаціям та частковому поверненню і стягненню позик. NPL незмінно майже повністю покриті резервами, тож ці позики практично не створюють ризиків неочікуваних збитків. Основне навантаження від високої частки NPL для банків – це значні витрати часу та ресурсів на врегулювання цих кредитів. Їхню вартість та тривалий строк урегулювання банки також закладають у вартість нових позик, що утримує вищими кредитні ставки. Для полегшення процесу врегулювання NPL необхідна низка кроків, зокрема вступ у дію закону про факторинг, прийняття нового закону про оцінку, усунення недоліків процедур стягнення. Виконання цих кроків передбачено планом Ukraine Facility.

Графік 3.3.8. Покриття резервами працюючих кредитів бізнесу

* Кредитний ризик відповідно до Положення № 351.

Джерело: НБУ.

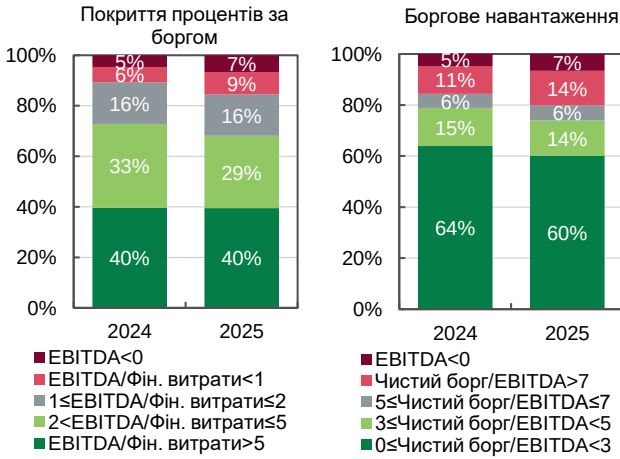
Графік 3.3.9. Частка дефолтів* корпоративних позичальників за 12 місяців до дати за кількістю, згладжені показники

Усі банки, включно із неплатоспроможними. Кредити понад 2 млн грн.
* Відповідно до Положення № 351.

Джерело: НБУ.

Графік 3.3.10. Розподіл працюючих кредитів корпоративних позичальників на 1 листопада 2025 року за борговими метриками

За кредитами понад 2 млн грн. За винятком державних підприємств.

Джерело: НБУ.

Таблиця 1. Корпоративний кредитний портфель на 1 листопада 2025 року

№ з/п	Назва галузі	Валові працюючі кредити			Рівень дефолтів* кредитів за 12 міс.		Частка NPL**	Коефіцієнт боргового навантаження (Чистий борг / EBITDA)	Коефіцієнт покриття відсотків (EBITDA / Фінансові витрати)	Структура позик, “5-7-9%” (усього 143 млрд грн)
		усього, млрд грн	у т. ч. МСП, млрд грн	покриття кредитним ризиком	за кількістю	за сумою боргу				
1	Сільське господарство	132	104	3.3%	1.0%	0.9%	9%	1.8	6.7	44.1%
2	Оптова торгівля зерном	33	17	5.2%	5.4%	2.1%	30%	6.9	3.4	1.7%
3	Торгівля нафтопродуктами	31	23	3.9%	6.5%	1.7%	4%	4.2	2.7	1.4%
4	Інша оптова торгівля	96	63	3.0%	2.7%	2.2%	11%	4.0	3.7	12.7%
5	Роздрібна торгівля	26	5	4.7%	2.3%	0.1%	15%	2.6	4.7	1.1%
6	Харчова промисловість	53	28	3.8%	2.2%	3.7%	12%	3.1	4.8	10.5%
7	Виробництво олії та жирів	27	13	3.2%	3.4%	2.8%	6%	3.4	3.0	1.4%
8	Добувна промисловість	4	1	5.1%	4.3%	0.8%	31%	4.1	5.1	0.1%
9	Металургія	12	9	3.4%	2.8%	11.4%	42%	3.0	5.2	2.9%
10	Машинобудування	17	9	2.2%	1.7%	1.6%	8%	3.3	5.8	4.1%
11	Хімічна промисловість	13	10	2.4%	1.2%	0.8%	4%	2.8	5.6	4.0%
12	Виробництво буд. матеріалів	7	4	3.2%	2.1%	0.5%	11%	3.9	5.8	1.4%
13	Легка промисловість	3	3	3.3%	3.3%	2.1%	15%	3.2	4.7	1.1%
14	Інша переробна промислов.	14	12	2.3%	1.1%	0.5%	7%	2.6	6.3	3.9%
15	Постачання е/е та інші ЖКП	25	19	6.8%	2.8%	2.6%	44%	5.2	4.5	1.1%
16	Операції з нерухомістю	19	13	5.2%	6.4%	2.8%	71%	6.3	2.5	0.2%
17	Транспорт	16	12	3.6%	3.1%	1.4%	13%	2.8	4.8	3.3%
18	Будівництво	10	7	3.2%	2.1%	0.5%	44%	3.7	4.7	2.0%
19	Фінансові послуги	9	8	2.7%	1.9%	0.1%	42%	8.0	4.0	0.1%
20	Інше	26	10	5.3%	3.8%	2.1%	42%	2.6	5.4	1.9%
21	Державні підприємства	118	41	3.0%	2.2%	0.2%	6%	6.0	2.8	0.9%
	Усього	691	412	3.6%	2.1%	1.6%	21%	3.9	4.5	100%

* Частка від загальної кількості або суми боргу боржників, які зазнали дефолту протягом 12 місяців, відповідно до вимог Положення № 351.

** Без урахування непрацюючих кредитів Приватбанку, пов'язаних із колишніми акціонерами та афілійованими з ними особами.

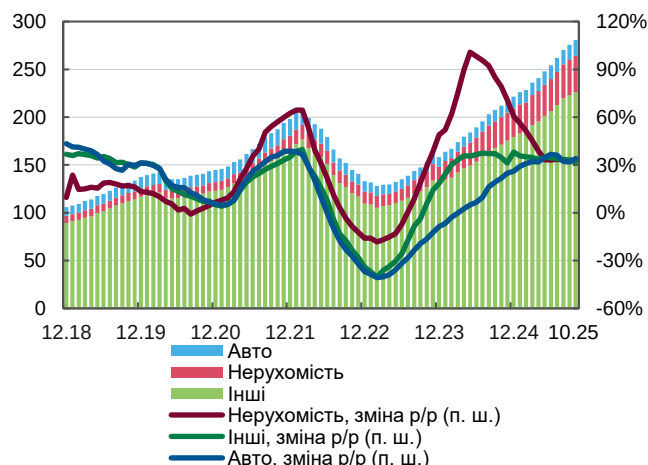
*** Розраховано за 12 місяців до вересня 2025 року. Індивідуальні показники боржників зважено на суму їхнього валового працюючого кредиту.

Джерело: Портал відкритих даних, НБУ.

3.4. Ризик роздрібного кредитування

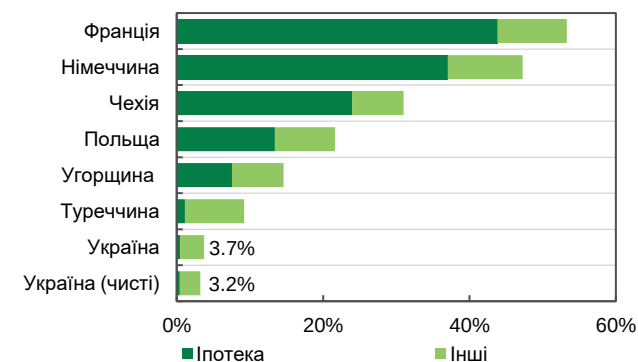
Роздрібний кредитний портфель швидко зростає, підживлений стійкими споживчими настроями та активною конкуренцією банків за клієнтів. Державна програма “єОселя” визначає динаміку іпотечного портфеля. Боргове навантаження клієнтів банків зросло впродовж року, але залишається прийнятним. Якість роздрібних кредитів загалом не спричиняє занепокоєння, проте фінустанови мають пильніше оцінювати платоспроможність клієнтів.

Графік 3.4.1. Обсяг чистих гривневих кредитів фізичним особам, млрд грн

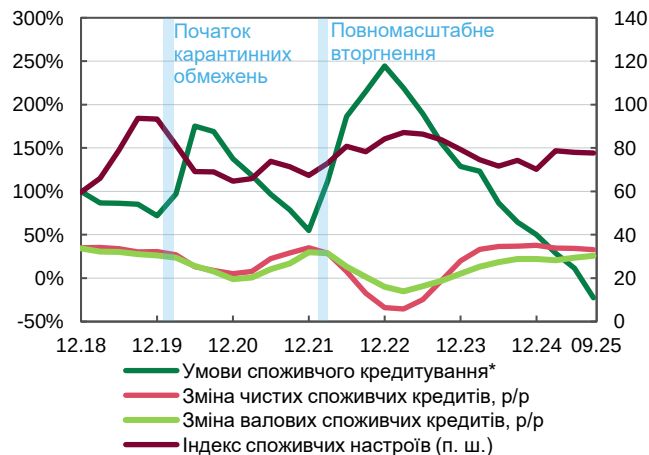
Джерело: НБУ.

Графік 3.4.2. Співвідношення валових роздрібних кредитів та ВВП у II кварталі 2025 року

Джерело: ЄЦБ, Євростат, Центральний банк Туреччини, НБУ.

Графік 3.4.3. Умови кредитування та темпи зростання споживчих кредитів

* Лінія відображає кумулятивну зміну балансів відповідей на запитання анкети “Як змінилися стандарти схвалення заявок на кредити домогосподарствам протягом поточного кварталу?” щоквартального [Опитування про умови банківського кредитування](#). Зростання показника свідчить про посилення жорсткості кредитних стандартів.

Джерело: НБУ, Info Sapiens, щомісячні опитування населення.

Роздрібний кредитний портфель надалі стрімко зростає

Темпи річного зростання чистих кредитів у жовтні становили 33% в усіх сегментах. Відповідно не змінилася структура портфеля: в ній і надалі домінують незабезпечені позики, карткові, кеш-кредити та розстрочки за товарами. Іпотека зростає переважно в програмі “єОселя”, лише окремі банки надають поодинокі кредити без державної підтримки. Кілька банків, які кредитують під купівлю авто, наростили видачі, реагуючи на поживлення попиту.

Зростання портфеля підживлюється стійким споживчим попитом та споживчими настроями, які підтримують витрати домогосподарств. За даними Info Sapiens, індекс споживчих настроїв залишався високим за історичними мірками, а індекс доцільності великих покупок тривалий час зростав. Банки прогнозують зростання кредитного попиту в [опитуванні про умови кредитування](#). Тривале швидке зростання доходів підтримує платоспроможність клієнтів та створює комфорт для кредиторів.

У II кварталі співвідношення чистих кредитів населенню та ВВП зросло до 3.2%. Однак поки що це нижче, ніж до повномасштабного вторгнення, і значно нижче, ніж у сусідніх країнах. Тож простір для подальшого кредитування населення значний.

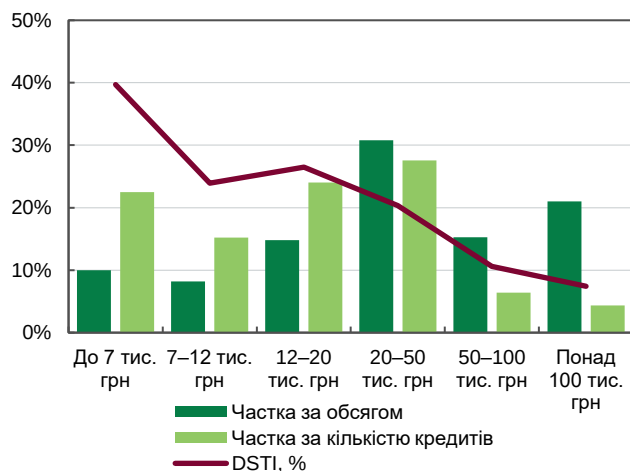
Конкуренція за клієнтів не знижується

Конкуренція в незабезпеченому кредитуванні залишається напруженою. Більшість банків прагне нарощувати портфель з огляду на його високу дохідність та збереження хорошої якості. Однак два банки-лідери зберігають свої позиції за часткою портфеля. Перерозподіл часток ринку відбувається серед решти банків, зокрема поволі її нарощують менші приватні банки, навіть ті, які раніше майже не працювали в роздрібному сегменті. Банки підвищують привабливість кредитних продуктів за допомогою супутніх пропозицій: зниження комісій, вигідні курси обміну, кешбеки та програми лояльності. Банки знаходять нових клієнтів, але основною причиною приросту портфеля, як і раніше, є збільшення кредитних лімітів.

Автокредитування залишається нішевим продуктом з огляду на специфіку сегмента, а саме необхідність співпраці безпосередньо з дилерами. У цьому сегменті активно працює лише чотири банки.

Темпи іпотечного кредитування визначає Укрфінжитло з огляду на її спроможність фінансувати “єОселя”. Після отримання нових процентних доходів, УФЖК профінансувала банки, які відтоді активніше кредитували (див. [Розділ 2.3. Ринок нерухомості та іпотечне](#)

Графік 3.4.4. Композиція портфеля та DSTI в розрізі груп позичальників за доходами на 1 жовтня 2025 року

Ураховані лише позичальники з відомими банкам доходами, яким належить 43% валового гривневого роздрібного портфеля.

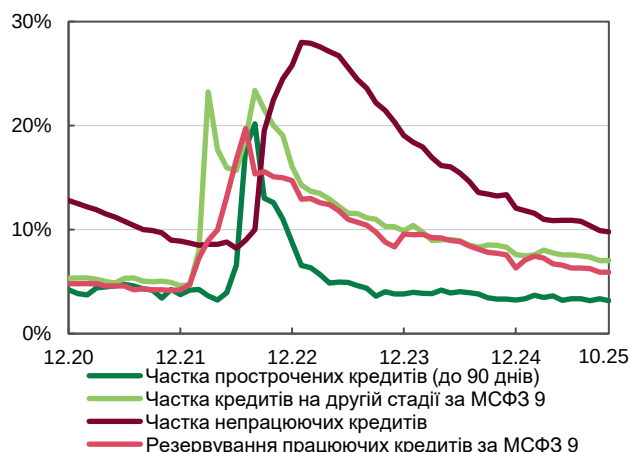
Джерело: НБУ.

Графік 3.4.5. Кредити, надані банками та фінансовими компаніями, млрд грн

Джерело: НБУ.

Графік 3.4.6. Окремі характеристики якості роздрібного кредитного портфеля банків

Резервування дорівнює відношенню резервів до валових кредитів.

Джерело: НБУ.

кредитування). Коло учасників “еОселі” не розширюється. Зацікавленість банків в іпотеці має посилити запуск нової моделі підтримки – компенсаційної (див. Вставка 1. Оновлюється модель державної підтримки іпотечного кредитування). Чинниками зростання іпотеки є як залучення нових клієнтів, так і збільшення середнього розміру кредиту: за рік із 1.8 млн грн до понад 2 млн грн.

Боргове навантаження клієнтів низьке

Завдяки зростанню доходів населення жваве кредитування не призвело до суттєвого збільшення боргового навантаження населення в цілому і клієнтів банків зокрема. Банки в опитуванні про умови кредитування вважають його низьким. Рівень витрат на обслуговування боргу до доходів (DSTI) становить 27%, але не є однорідним для боржників із різними доходами. Банки й надалі майже не зважають на боргове навантаження, оцінюючи кредитний ризик. Вони не мають інформації про доходи клієнтів за близько половиною портфеля, зокрема майже не отримує цю інформацію один із лідерів ринку. Закон зобов’язує банки збирати та використовувати інформацію про доходи клієнтів до укладення договору та під час його супроводу. Оцінка платоспроможності клієнтів є невід’ємною частиною стандартів кредитування в ЄС. Аналіз цієї інформації дає змогу ліпше контролювати ризики портфеля надалі.

В іпотеці середнє співвідношення суми кредиту до вартості застави (LTV) незначно зросло із середини року, однак є досить консервативним – 72%. Обмеження на максимальний розмір позик у “еОселі” вимагають більших перших внесків у разі купівлі дорогих апартаментів. Крім того, окремі банки вимагають вищого, ніж передбачено “еОселею”, першого внеску для житла, що будується.

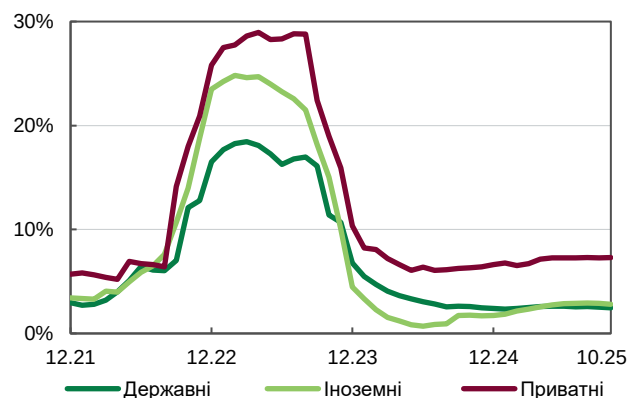
Конкуренція з небанківськими кредиторами помірна

Портфель кредитів небанківських кредиторів населенню зростає такими самими темпами, що і портфель банків. Однак прямої конкуренції між секторами майже немає. Кредити небанківських кредиторів становлять менше, ніж 8% кредитів банків. Часто клієнти небанківських фінансових установ є ризикованішими, ніж це прийнятно для банків. Значну частину портфеля небанківських кредиторів становлять кредити клієнтам із численними позиками, які сукупно формують велику заборгованість. Переважно ці позичальники не мають належних доходів, щоб обслуговувати борги. Така практика свідчить або про недобросовісне кредитування без аналізу кредитного навантаження, або ж про використання позик клієнтами для легалізації доходів. Крім того, низка фінансових компаній визначили такі умови договорів, що оминають обмеження максимальної денної ставки 1%. НБУ накладає санкції на компанії, що порушують цю вимогу. Такі недобросовісні практики погіршують прозорість та сповільнюють розвиток сектору.

Якість роздрібного портфеля висока

Частка прострочених на менше ніж 90 днів кредитів стабільно низька – близько 3%, що є кращим показником, ніж до повномасштабного вторгнення. Однак банки обачно зберігають резерви працюючого портфеля на

Графік 3.4.7. Ануалізована чиста міграція в третю стадію за МСФЗ 9, % відносно обсягу кредитів на першій та другій стадіях

Для 20 банків із найбільшим обсягом роздрібного портфеля в листопаді 2025 року.

Джерело: НБУ.

рівні 6%. Це співмірно частці кредитів, які оцінюються банками на другій стадії за МСФЗ 9, – тих, для яких суттєво зріс кредитний ризик. Визначення стадії кредитної якості за МСФЗ 9 у більшості банків ґрунтується насамперед на кількості днів прострочення. Лише окремі великі фінустанови доповнили оцінювання власними індикаторами ризикованості. Вони мають більшу частку кредитів на другій стадії. На противагу їм низка фінустанов, у яких темп знецінення кредитів за МСФЗ більше ніж удвічі перевищує середній, визнають вищі кредитні втрати лише після настання значного прострочення. Такий принцип суперечить правилу МСФЗ про формування резервів під очікувані збитки, а не лише під фактично понесені. Ще більш небезпечною є практика перекредитування власних клієнтів для приховування прострочення боргу. Також непокоїть неоднорідність оцінок рівня кредитного ризику порівняно стандартизованих продуктів. Надалі перелічені особливості оцінки перебуватимуть у зоні посиленої уваги НБУ: за потреби застосовуватимуться пруденційні інструменти контролю за ризиками роздрібного кредитування.

Мораторії на роботу із NPL необхідно переглянути

Зростання портфеля та висока якість нових позик сприяли зниженню частки NPL. Банки досить ефективні у врегулюванні незабезпеченого портфеля. Для цього вони використовують власні ресурси або ж передають кредити спеціалізованим установам. Водночас значний обсяг непрацюючих іпотек банки й надалі не можуть врегулювати. У 2021 році мораторій⁴ на врегулювання старої валютної іпотеки було скасовано, що дало поштовх іпотечному ринку (див. [Вставка 2. Результати примусової реструктуризації валютної іпотеки](#), 3ФС, грудень 2021 року). Однак у 2022 році парламент запровадив мораторій на врегулювання кредитів, наданих до повномасштабного вторгнення⁵. Зараз мораторій поширюється на 35 млрд грн валових кредитів включно зі списаними раніше. Понад 80% цієї суми – це NPL. Хоча на нові іпотеки заборона не поширюється, вона створює невизначеність навколо можливості стягнути заставу в разі несплати за кредитом і підвищує ставки за іпотекою. Тож такий всеохопний мораторій має бути скасовано, а практика застосування мораторіїв переглянута. Прикладом виважених обмежень може бути заборона на стягнення знищеного іпотечного майна. За даними банків, внаслідок бойових дій було знищено заставу за 21 млн грн кредитів⁶.

⁴ Закон України «Про мораторій на стягнення майна громадян України, наданого як забезпечення кредитів в іноземній валюті».

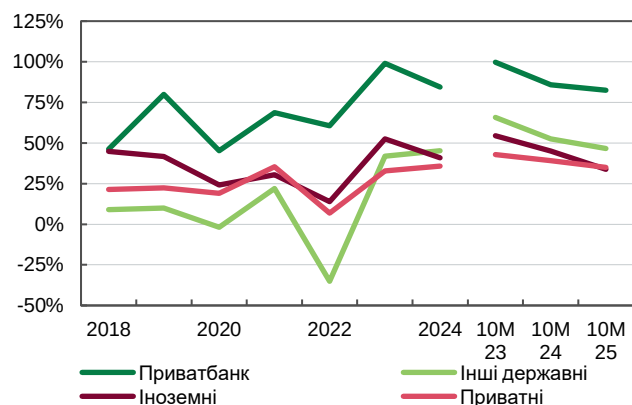
⁵ Призупинення реалізації права на набуття права власності на предмет іпотеки згідно з пунктом 5² розділу VI Закону України «Про іпотеку».

⁶ Анулювання заборгованості згідно з пунктом 12 розділу IV Закону України «Про споживче кредитування».

3.5. Ризик прибутковості

Банки зберігають ключові показники прибутковості: високі чисту процентну маржу та операційну ефективність, а також помірні відрахування до резервів. Нарощення частки кредитів і ОВДП в активах підтримало стійку чисту процентну маржу. Чистий комісійний дохід повернувся до передвоєнних рівнів. Ризик скорочення операційної дохідності загалом помірний, однак може бути помітним для банків, що надмірно покладаються на безризикові інструменти, дохідність яких знизиться одразу з початком циклу зниження процентних ставок. Банки контролюють свої операційні витрати. Ключовий ризик для прибутковості – непередбачуваність та дискримінаційність умов оподаткування.

Графік 3.5.1. Рентабельність капіталу за прибутком до оподаткування за групами банків

Джерело: НБУ.

Графік 3.5.2. Рентабельність капіталу за чистим прибутком банків за 2024 рік

* Медіана.

Джерело: ЕВА.

Графік 3.5.3. Дохідність активів та вартість зобов'язань

Джерело: НБУ.

Підвищений податок – вагомий ризик для банків

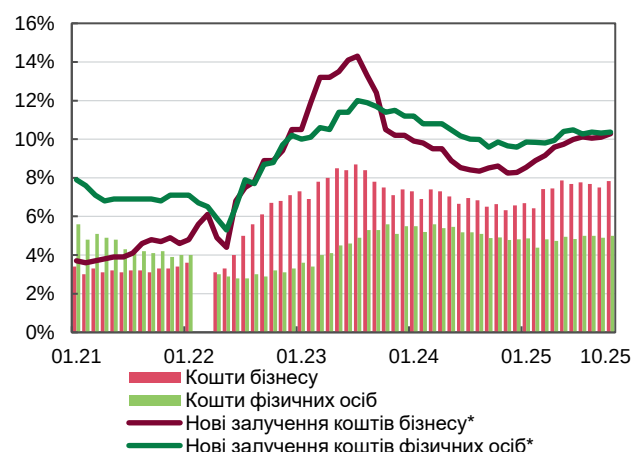
Банки зберігають прибутковість завдяки високій процентній маржі та операційній ефективності. Прибутки поповнюють капітал, підсилюючи стійкість банків та їхню спроможність жваво кредитувати. Однак рентабельність фінустанов поволі знижується, а концентрація прибутку в держбанках зростає. У середньому рентабельність капіталу банків становить 38%, але без урахування прибутку державних банків, які забезпечують близько двох третин прибутку банківської системи, цей показник дещо вище 25%. Очікується, що такий рівень збережеться до кінця року.

Незважаючи на прибутковість, банки не можуть повною мірою покладатися на власні прибутки під час планування діяльності. Вони постійно стикаються із непрогнозованими змінами оподаткування. У 2023 та 2024 роках банки сплатили додатковий податок на “надприбуток”, який було встановлено ретроспективно в розмірі 50%. Цього року в грудні ухвалений закон, що передбачає таку ж ставку податку на прибуток банків на 2026 рік. Така непостійність податкового режиму суттєво обмежує кредитний та інвестиційний потенціал банків, критично важливий для підтримки економіки в умовах війни (див. [Вставка 3. Підвищений податок на прибуток банків має дедалі більше недоліків](#)).

У 2024 році, після застосування податку на “надприбутки”, рентабельність капіталу українських недержавних банків знизилася до 19%. Це співмірно з показниками в сусідніх Угорщині, Литві, Румунії та Латвії, де банки працюють у звичайних умовах, не наражаючись на воєнні ризики, у значно передбачуванішому макроекономічному середовищі. Медіана ROE банків у ЄС – 14.5%. Тож через податок на “надприбуток” (якого банки, по суті, не отримують) українські банки не мають додаткової винагороди на капітал за роботу в умовах високого ризику. Такий дисбаланс робить вкладення в банківський сектор України нецікавими для інвесторів.

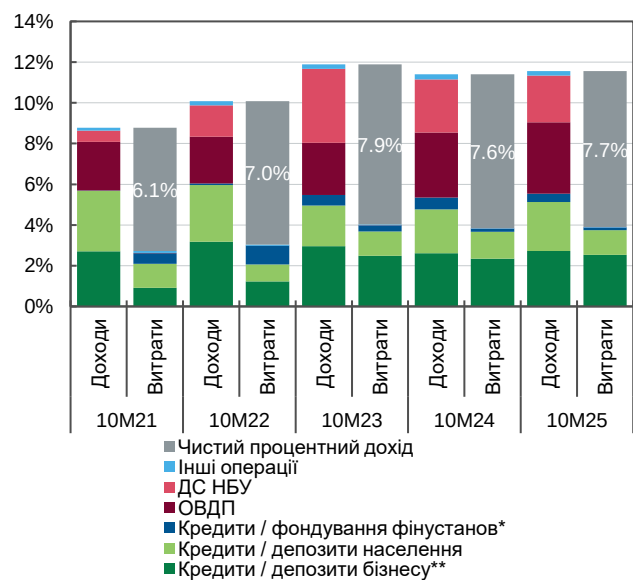
Вартість банківського фондування стабілізувалася, а дохідність активів зросла

З огляду на потребу досягти цільового рівня інфляції Національний банк протягом другого півріччя утримує ключову ставку незмінною. Відповідно ставки за вкладами фізичних та юридичних осіб залишаються стабільними. Водночас темпи припливів безплатних гривневих коштів на поточні рахунки та строкових депозитів населення до банків були співставними. Оскільки вартість та частка платного фондування банків практично незмінна, то й середньозважена вартість гривневого банківського фондування стабільна – близько

Графік 3.5.4. Вартість коштів бізнесу та населення в гривнях, % річних

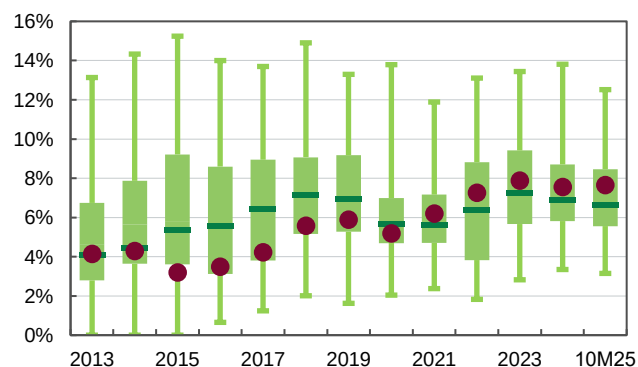
* Без пролонгації або інших змін договірних умов.

Джерело: НБУ.

Графік 3.5.5. Процентні доходи та витрати банків до чистих активів

* Міжбанк, міжнародні фінансові організації, НБУ. ** Включно з небанківськими фінансовими організаціями. Дані приведені до річного виміру. Підписи – значення чистої процентної маржі.

Джерело: НБУ.

Графік 3.5.6. Чиста процентна маржа банків

Грані прямокутника – перший та третій квартилі розподілу. Лінія в середині прямокутника – медіана. Крапка – середнє. Верхні та нижні лінії поза прямокутником – п'ятий та 95-й перцентилі.

Джерело: НБУ.

6.5%. Однак ціна залучень значно вища в низки невеликих приватних банків, що змушені конкурувати за клієнтів ставками. Тож їхні можливості надалі підвищувати ставки вкрай обмежені, а ризики прибутковості підвищені. Валютні кошти банки і надалі залучають неохоче та майже безкоштовно, у середньому за ставкою 1.5%.

Доходність активів дещо збільшилася, передусім завдяки вищій доходності кредитів. Підвищення ставок за новими позиками бізнесу в першому півріччі як реакція на більш жорсткі монетарні умови відобразилося на доходності портфеля в другій половині року. Зростання кредитного портфеля підвищило частку доходів від кредитів у загальних процентних доходах до близько 44%. У приватних українських та іноземних банків доходи від кредитів перевищують обсяги процентних витрат, що забезпечує їм стійкість чистої процентної маржі.

З огляду на жорсткі монетарні умови доходність високоякісних ліквідних активів також залишалася стабільно високою. Банки, отримуючи 30% процентних доходів від ОВДП, і надалі докладалися до фінансування дефіциту бюджету. Натомість через жваве кредитування зменшувалися вкладення банків у депозитні сертифікати НБУ. Тому, попри незмінну ставку, обсяг доходів від цього інструменту порівняно з минулим роком зменшувався. Можливе зниження облікової ставки посилює ризики для прибутковості банків, які надмірно покладаються на прибутки від короткострокових безризикових інструментів.

Ризики скорочення чистої процентної маржі помірні

Збільшення доходності активів у поєднанні з майже незмінною вартістю фондування зумовили зростання середньої чистої процентної маржі з 7.6% торік до 7.7% за десять місяців поточного року. Покращили свій показник передусім великі банки, серед них і чотири державні банки. Водночас медіанне значення маржі в секторі знизилося порівняно з минулим роком. Особливості бізнес-моделей банків, структура їхніх активів та фондування дедалі більше впливає на спроможність підтримувати процентну маржу. Очікуване зниження процентних ставок наступного року не створює значних ризиків для маржинальності сектору загалом. Банки отримають додаткові стимули працювати з довгостроковими кредитами та ОВДП.

Кредитний портфель не генерує кредитних збитків

Витрати банків на резерви під кредити були несуттєві. СоР для кредитів за десять місяців цього року становив 0.3%. Якість кредитного портфеля поки що не потребує від банків значного доформування резервів. Рівень покриття непрацюючих кредитів резервами зростає, а працюючого портфеля – незначно знижується. Це відображає виправданий оптимізм банків стосовно якості нового портфеля. Щоправда, наприкінці року ймовірно традиційне зростання відрахувань у резерви. Подальше нарощення кредитів також потребуватиме помірних додаткових витрат на резерви. Проте висока процентна маржа забезпечуватиме банкам високу прибутковість.

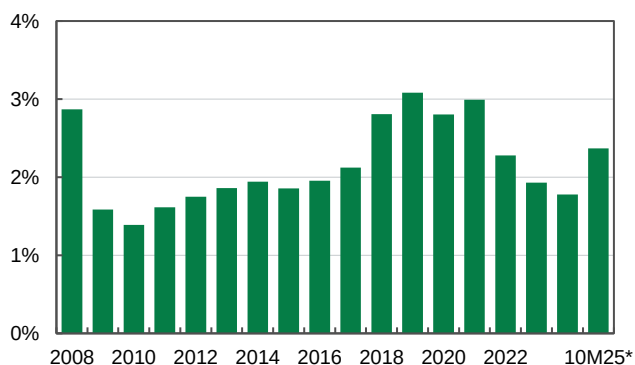
Графік 3.5.7. Вартість кредитного ризику (CoR)

* Відрахування в резерви під кредити за відповідний період / Чистий кредитний портфель.

Джерело: НБУ.

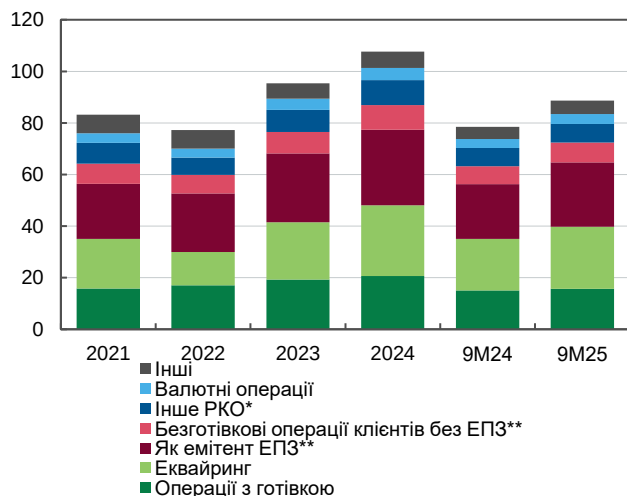
Графік 3.5.8. Відношення чистого комісійного доходу до чистих активів

* Приведено до річного значення.

Джерело: НБУ.

Графік 3.5.9. Складові комісійних доходів 20 найбільших учасників ринку

* РКО – розрахунково-касове обслуговування. ** ЕПЗ – електронні платіжні засоби.

Джерело: НБУ.

Комісійний дохід зростає завдяки більшим клієнтським платежам

Зростання обсягів комісійного доходу останнім часом досить стабільне – за десять місяців приріст становив 11% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Частка комісійного доходу в операційних доходах залишається близькою до 17%. Банки отримують майже рівні обсяги комісійних доходів від операцій із населенням та бізнесом. Зростання доходів було насамперед зумовлене збільшенням обсягу розрахункових операцій та кредитування, тоді як тарифи банки майже не переглядали. Найбільше банки наростили комісію за еквайринг. Цьому сприяли вкладення найбільших банків у розширення мережі POS-терміналів, ПТКС та оновлення депозитних банкоматів. Комісійні витрати зростають такими самими темпами, що й доходи. Обсяги чистого комісійного доходу зростали і вже майже досягли передвоєнних, хоча за співвідношенням із чистими активами залишаються помітно нижчими – на рівні 2022 року. Чистого комісійного доходу більшості банків достатньо, щоб покривати свої основні операційні витрати. Однак надалі покладання на це джерело доходу для низки фінустанов має знизитися з огляду на зниження комісії інтерчейндж до рівня ЄС у найближчі пару років та пропорційне скорочення надходжень.

Торговий дохід та прибуток від купівлі-продажу іноземної валюти додатково підтримують прибутковість банків. Водночас вони не є значним та стабільним джерелом доходів, а торговий результат досить волатильний.

Висока процентна маржа підтримала операційну ефективність

Хоча тиск на ринку праці зберігався, банки нарощували витрати на персонал повільніше, ніж торік. Однак утримання, відновлення, модернізація основних засобів, а також розвиток платіжної інфраструктури вимагали значних додаткових витрат. Зокрема, у поточному році банки витрачали кошти на розширення еквайрингової інфраструктури. Високі доходи дають банкам змогу нарощувати необхідні витрати без значного погіршення операційної ефективності вже четвертий рік поспіль. Співвідношення операційних витрат та операційних доходів (CIR) у секторі в середньому близьке до 40%. Без урахування даних високоефективного Приватбанку показник дещо гірший – 48%. Проте такий рівень є прийнятним та демонструє високу ефективність.

Операційно збитковими з початку року були десять малих банків, переважно із за давніми проблемами неефективності бізнес-моделей, що не залежать від поточних макроекономічних умов. Певні вади із ефективністю мають окремі великі банки, тож для них було встановлено підвищені вимоги до достатності капіталу за результатами оцінки стійкості 2025 року (див. [Розділ 3.6. Ризик достатності капіталу](#)).

Вставка 3. Підвищений податок на прибуток банків має дедалі більше недоліків

Податок на “надприбутки” банків був із розумінням сприйнятий сектором у 2023 році. Однак надалі його недоліки стають критичними, податок уже є надмірним і значно знижує інвестиційну привабливість банківського бізнесу.

Податки на “надприбутки” поширилися в Європі

Податком на “надприбутки” (windfall tax) називають тимчасове підвищення податкового навантаження для галузей зі значним ситуативним прибутком. Цей податок має розподілити на користь бюджету надмірний заробіток компаній, що виникає завдяки нетипово сприятливому ринковому середовищу, а не власним ефективним діям. У Європі сучасна хвиля податків на “надприбутки” прокотилася ще в 2022 році. Тоді Європейська рада погодила підвищені податки для енергетичних компаній у ЄС після зростання цін на енергоносії внаслідок повномасштабного вторгнення росії в Україну. Країни додатково оподатковували “надприбутки” і в інших галузях, зокрема у фінансовому секторі.

Таблиця 2. Оподаткування “надприбутків” банків у країнах (додатково до основного податку на прибуток)

Країна	Період, роки	Ставка, %	База оподаткування (у 2025 році)	Додатковий податок до ВВП у 2024, %	Активи сектору до ВВП у 2024, %
Литва	2023–2025	60	ЧПД, який на 50% перевищує чотирирічну ковзну середню	0.34	93
Латвія	2025–2027	60	ЧПД, який на 50% перевищує середній за 2018–2022	0.36	166
Чехія	2023–2025	60	Прибуток до оподаткування, який на 20% перевищує середній за 2018–2021	0.19	127
Іспанія	2023–2027	1–7 залежно від бази	Сума ЧПД і ЧКД	0.08	270
Угорщина	2022–2026	8 / 20 (за прибутку понад 20 млрд форинтів)	Прибуток до оподаткування за позаминулий рік, зменшений на приріст вкладень в державні цінні папери	0.33	106
Словаччина	2024–2027	25*	Прибуток до оподаткування	0.28	97
Румунія	2024–2026	2–4 залежно від розміру банку	Операційний дохід	0.05	51
Словенія	2024–2028	0.2	Активи	0.11	97
Україна	2023–2024, 2026	25	Прибуток до оподаткування	0.60	49

ЧПД – чистий процентний дохід, ЧКД – чистий комісійний дохід.
* Ставка знижуватиметься на 5 в. п. щороку до 15% у 2027 році.

Джерело: НБУ, міністерства фінансів країн та [Pekanov, A. and Schratzenstaller, M.\(2025\)](#).

У європейських країнах податок на “надприбутки” банків зазвичай запроваджувався завчасно й одразу на декілька років, щоб забезпечити передбачуваність податкового режиму. Механізм оподаткування обирався, щоб таргетувати лише заробітки, що пов’язані з нетипово сприятливими економічними умовами, зокрема високими процентними ставками. ЄЦБ та центральні банки країн наголошують на можливих негативних наслідках застосування податків⁷. Зокрема, такі податки можуть загрожувати фінансовій стабільності, знижувати стійкість банків та обмежувати їхню спроможність кредитувати.

Податкове середовище для банків України непевне

У 2023 році ставка податку на прибуток українських банків була підвищена із 18% до 25% безстроково. Тоді ж було

вперше застосовано податок на “надприбутки” – додаткові 25% (сукупно 50%). Обґрунтуванням високої ставки були критичні потреби фінансування бюджету з огляду на затримки міжнародної допомоги. Тоді йшлося про одноразовість такого кроку. Тому, попри вади такого рішення, банки та Національний банк його підтримали.

Натомість у 2024 році банки були повторно оподатковані за ставкою 50%. Для решти фінансових установ ставка податку на прибуток зросла до 25%. Рішення було прийняте ретроспективно вже наприкінці звітного періоду. У грудні парламент підтримав сплату банками податку на прибуток за ставкою 50% у 2026 році, рішення прийняте менше ніж за місяць до початку відповідного року.

Основна мета додаткового податку – збільшення доходів бюджету. Однак ефективність такого кроку сумнівна, адже 65% прибутку сектору в 2025 році згенерували державні банки, які можуть сплачувати дивіденди до бюджету. У протизв’язі на терезах низка негативних наслідків:

- непередбачуваність податкового середовища знижує інвестиційну привабливість банківського сектору;
- менша інвестиційна привабливість може ускладнити приватизацію державних банків та знижує їхню ціну;
- обґрунтування податку заробітками банків на ОВДП, інвестиції в які є критичними для фінансування бюджету, демотивує такі вкладення;
- зниження стійкості банків, адже прибутки потрібні для капіталізації, передусім банків із браком капіталу;
- зменшення потенціалу для кредитування економіки, перш за все великих довгострокових проєктів.

У цілому прибутковість банків не є надмірною. Рентабельність капіталу (ROE) поступово повертається до рівня 2021 року, коли процентні ставки були нижчими. Торік за ставки податку 50% ROE сектору становила 26%, а ROE недержавних банків – лише 19%. У сусідніх центральноєвропейських країнах цей показник перебуває в діапазоні 15–22%. Медіана ROE банківського сектору в країнах ЄС становила 14.5%. Така рентабельність уже часто не компенсує вартість капіталу банків. Тож податок на “надприбутки” позбавляє українські банки винагороди за ризики роботи в умовах війни та різко знижує їхню інвестиційну привабливість.

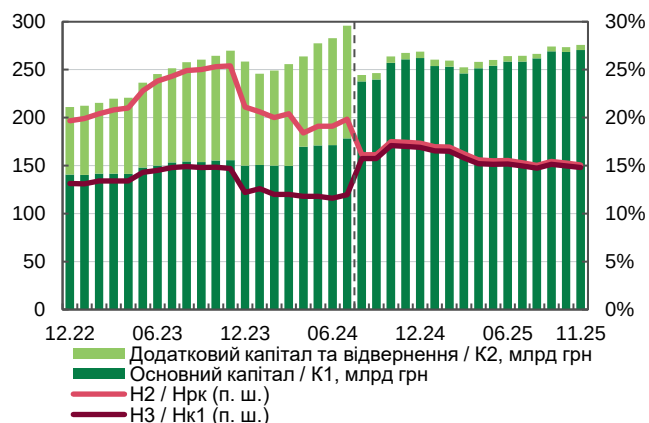
Про надмірність податку свідчать й інші показники. За ставки 50% банки забезпечують близько третини всіх бюджетних надходжень із податку на прибуток, хоча їхня частка у ВВП – менше ніж 2%. Надходження від податку на “надприбутки” банків відносно ВВП в Україні в рази вищі ніж в інших країнах Європи, тоді як розмір фінансового сектора значно менший.

⁷ Висновок ЄЦБ про податок на банківський сектор в Іспанії, Звіт про фінансову стабільність, Іспанія, весна 2025 та Румунія, грудень 2023. Звіт про фінансову стабільність | Грудень 2025 року

3.6. Ризик достатності капіталу

Банки зберігають достатній запас капіталу понад чинні мінімальні вимоги. Оцінка стійкості підтвердила спроможність банків зберігати стійкість навіть за несприятливого сценарію. Модифіковані сценарії стрес-тестування свідчать про здатність банків зберігати поточні темпи кредитування навіть у несприятливих умовах. Стабільна прибутковість сектору створює належні передумови для впровадження буферів капіталу в 2027 році. Також наступного року буде визначено індивідуальні підвищені вимоги до капіталу за Pillar II. Буде знижено мінімальні вимоги достатності регулятивного капіталу з 10% до європейського рівня 8%, враховуючи повне включення кредитного, ринкового та операційного ризиків до розрахунку достатності капіталу та поліпшення його структури.

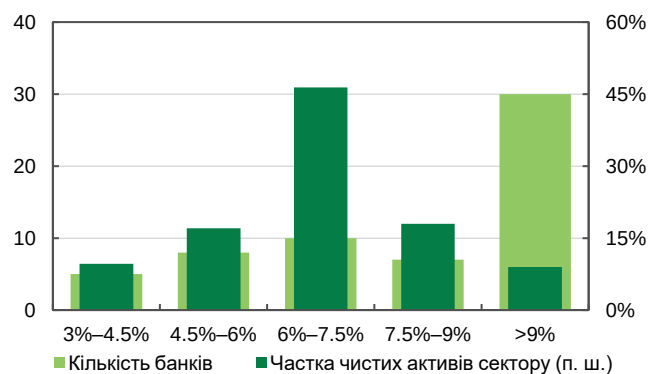
Графік 3.6.1. Складові регулятивного капіталу та нормативи їх достатності

Нрк – норматив достатності регулятивного капіталу, Нк1 – норматив достатності капіталу 1 рівня. До серпня 2024 року замість капіталу 1 (K1) та 2 (K2) рівнів відображено основний і додатковий капітали відповідно, а замість Нрк та Нк1 – H2 та H3 як їхні найближчі відповідники.

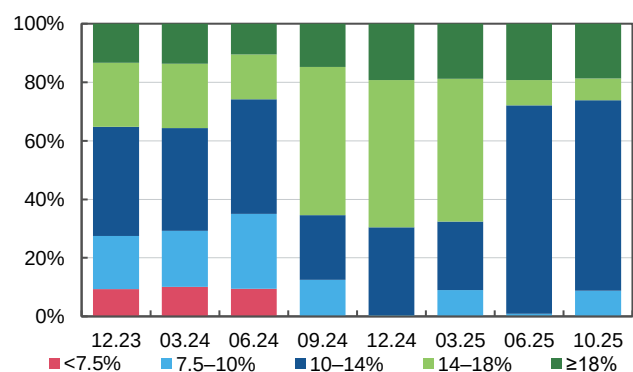
Джерело: НБУ.

Графік 3.6.2. Розподіл коефіцієнту левериджу банків, 1 листопада 2025 року

Джерело: НБУ.

Графік 3.6.3. Розподіл нормативів достатності капіталу 1 рівня (до серпня 2024 року – основного капіталу) за часткою активів банків

Джерело: НБУ.

Банки зберігають значний запас капіталу

Середній норматив достатності регулятивного капіталу банків у півтора раза вищий, ніж мінімальні вимоги, а нормативи достатності капіталу 1 рівня та основного капіталу 1 рівня – більше ніж удвічі вищі за необхідні. З вересня банки мають дотримуватися коефіцієнта левериджу. У листопаді середнє значення коефіцієнта левериджу банківської системи також більше ніж удвічі перевищує нормативні рівні. Після виведення з ринку невеликого банку в системі не залишилося установ, які порушували б вимоги до достатності капіталу. Два невеликих державні банки порушують мінімальні вимоги до розміру регулятивного капіталу. Однак їхня частка в активах мізерна – 0.02%. За останні пів року банки поповнювали капітал прибутками, однак достатність капіталу не зростає. Це пояснюється нарощенням банківських операцій, передусім кредитуванням клієнтів.

Стрес-тестування підтвердило стійкість сектору

У 2025 році Національний банк уперше з початку повномасштабної війни включив стрес-тестування за несприятливим сценарієм до оцінки стійкості банківської системи. Загалом вона типово складалася з оцінки якості активів (AQR) усіх банків зовнішніми аудиторами та стрес-тестування 21 найбільшого банку, які мають більше 90% активів сектору. Ці банки обиралися за трьома критеріями – обсяги ризикозважених активів, кредитів та депозитів фізичних осіб.

Оцінка якості активів укотре підтвердила, що більшість банків коректно оцінюють рівень кредитного ризику за пруденційними вимогами. Коригування обсягів пруденційних резервів становило лише 0.2% від їх обсягу на початок року. Суттєво було відкориговано оцінку пруденційних резервів лише одного малого банку.

Результати стрес-тестування свідчать про те, що більшість великих банків залишилися б достатньо капіталізованими та змогли б підтримувати кредитний портфель навіть в умовах глибокої та тривалої кризи. Однак дев'ять банків, які мають 18% активів сектору, могли б порушити вимоги до капіталу в умовах гіпотетичної кризи. Щоб усунути цей ризик, НБУ встановив для них підвищені нормативи достатності капіталу. Серед цих банків – два державні з часткою активів 12%. Обидва державні банки потребують капіталу лише за несприятливим сценарієм. Еквівалент їхньої потреби становить 5% регулятивного капіталу банків на початок року, що в чотири рази менше, ніж за результатами оцінки стійкості 2021 року.

Таблиця 3. Параметри несприятливого сценарію стрес-тестування у 2021 та 2025 роках, приріст у %

Рік	Показник	Несприятливий сценарій		
		1-й рік	2-й рік	За два роки
2021	Реальний ВВП	-2.2	-1.7	-3.9
	ІСЦ	8.6	7.5	16.7
	Валютний курс*	-16.4	-7.7	-22.8
2025	Реальний ВВП	-3.1	-2.2	-5.2
	ІСЦ	17.9	12.5	32.6
	Валютний курс*	-11.2	-10.6	-20.6

* Середній курс гривні до долара США (UAH/USD).

Сценарії охоплюють три роки, а кризовий період — лише перші два.

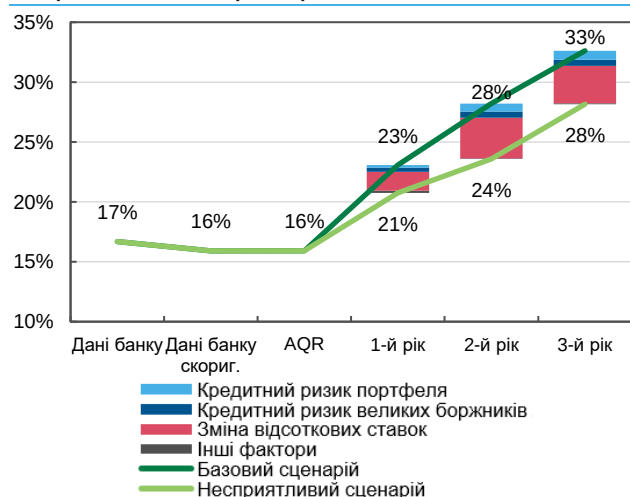
Джерело: НБУ.

Таблиця 4. Несприятливий сценарій оцінки стійкості у 2025 році та фактичні зміни кризового 2022 року

Показник	2022 рік	Несприятливий сценарій		
		1-й рік	2-й рік	За два роки
Рівень дефолтів бізнесу	12.5%	6.6%	8.4%	14.4%
Зміна чистої процентної маржі*	+1.1 в. п.	-1.7 в. п.	-0.9 в. п.	-2.6 в. п.
Втрати від операційного ризику**	3.0%	4.0%	0.0%	4.0%

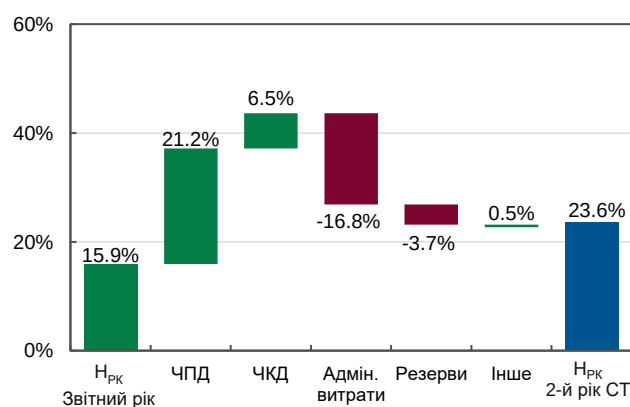
* Зміна відносно попереднього року. ** У відсотках до регулятивного капіталу.

Джерело: НБУ.

Графік 3.6.4. Фактори зміни регулятивного капіталу банків за несприятливого сценарію порівняно з базовим

Зниження достатності капіталу в даних банків скоригованих — наслідок ретроспективного нарахування банками податку.

Джерело: НБУ.

Графік 3.6.5. Чинники зміни достатності регулятивного капіталу (Н_{рк}) за два роки за результатами несприятливого сценарію стрес-тестування

ЧПД — чистий процентний дохід; ЧКД — чистий комісійний дохід, СТ — стрес-тест.

Джерело: НБУ.

Національний банк уже схвалив програми капіталізації банків, для яких установлено підвищені рівні нормативів. Ці банки передбачили низку заходів із реструктуризації балансів, що знижуватимуть їхню вразливість до ризиків. Такі заходи майже вдвісьтеро зменшили їхню потребу в додатковому капіталі. Крім того, передбачили врахування у капіталі майбутніх прибутків, зокрема за 2026 рік. Банки мають виконати програми капіталізації до жовтня наступного року. Проте чергове підвищення ставки податку на прибуток банків у наступному році створює додаткові перешкоди для виконання цих планів (див. [Вставка 3. Підвищений податок на прибуток банків має дедалі більше недоліків](#)).

Процентний ризик є найвагомішим у стрес-тесті

Стрес-тест передбачав реалізацію кредитного, процентного, валютного та операційного ризиків. Для стрес-тестування застосовано консервативний сценарій затяжної кризи. Її глибина менша, ніж у 2022 році, однак наслідки для фінансового сектору зіставні (Таблиця 4). Міграція кредитів до дефолтних, втрата процентної маржі, операційні збитки прогнозувалися вищими, ніж фактичні, що виникли внаслідок повномасштабного вторгнення.

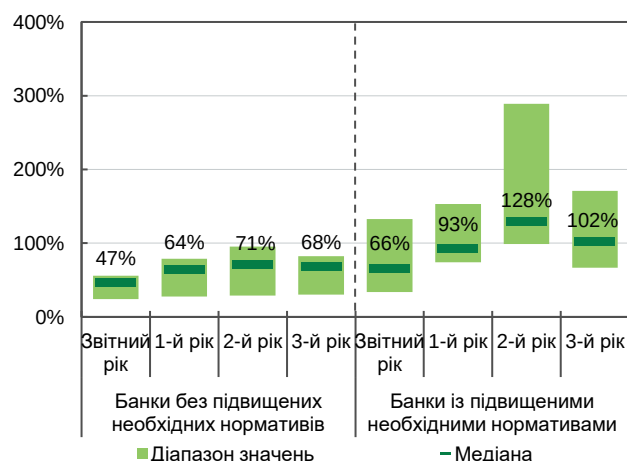
Попри застосування досить несприятливого сценарію, більшість банків зберегли достатню дохідність операцій для покриття можливих збитків. Зниження достатності регулятивного капіталу в несприятливому сценарії порівняно із базовим становило 4.5 в. п. (для банків із встановленими підвищеними рівнями нормативів достатності капіталу — 9.8 в. п.). Реалізація кредитного ризику для великих корпоративних позичальників та решти портфеля призвела до зниження достатності капіталу лише на 1.3 в. п. Такий помірний вплив ще раз підтверджує загалом високу якість кредитів банків, їхню спроможність покрити кредитні ризики за рахунок наявної процентної маржі та достатності сформованих резервів.

Урахування операційного ризику було новацією оцінки цього року. Втрати від операційного ризику в першому році несприятливого сценарію становили близько 0.5 в. п. достатності капіталу.

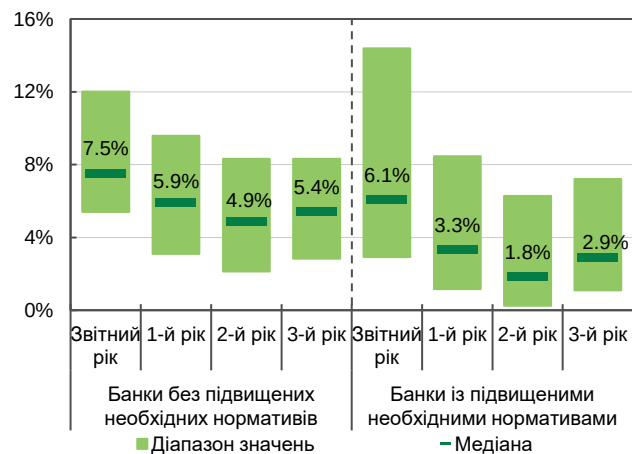
Найвагомішою для банків була реалізація процентного ризику. Внаслідок зниження спреда між дохідністю активів та вартістю зобов'язань банків достатність капіталу знизилася ще на 3.1 в. п.

Стрес-тестування цього року не охоплювало процентний ризик цінних паперів. Однак НБУ додатково проаналізував його можливий вплив на капітал банків. Було оцінено два сценарії коригування вартості: у разі помірного шоку з історичною ймовірністю реалізації 5% та значного шоку — 1%. Реалізація цих шоків призведе до погіршення достатності капіталу від 0.3 в. п. до 1.9 в. п. Ці додаткові втрати не матимуть суттєвого впливу на капітал банків.

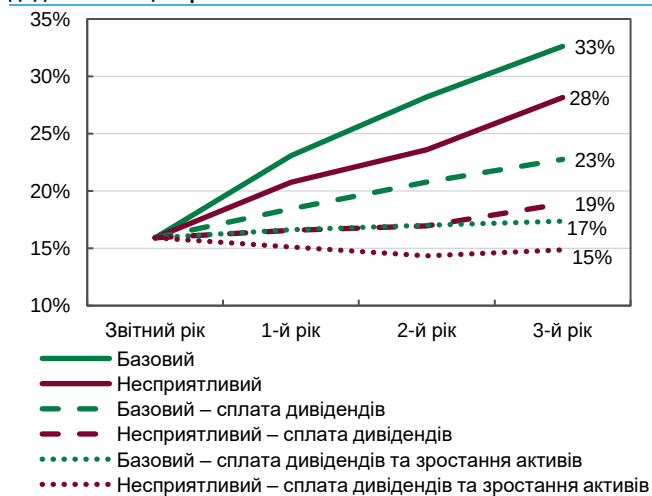
Оцінки впливу кожного з ризиків є наближеними, а результати оцінки стійкості потрібно інтерпретувати

Графік 3.6.6. Співвідношення операційних витрат та операційних доходів за результатами несприятливого сценарію стрес-тестування

Джерело: НБУ.

Графік 3.6.7. Чиста процентна маржа банків за результатами несприятливого сценарію стрес-тестування

Джерело: НБУ.

Графік 3.6.8. Достатність регулятивного капіталу з урахування додаткових сценаріїв

Джерело: НБУ.

виключно в контексті припущень, на яких вони ґрунтуються. Це не прогноз, а оцінка вразливостей фінустанов. Банки, для яких за результатами оцінки стійкості встановлено підвищені рівні достатності капіталу, мали нижчу за середню для сектору операційну ефективність та процентну маржу. Це переважно невеликі банки, бізнес-моделі яких потребують поліпшення.

Модифіковані сценарії підтверджують стійкість банків

В основі методології стрес-тестування НБУ є низка важливих припущень. Одне з них – припущення про статичний баланс банків. Розмір балансів змінюється виключно через зміну якості активів та прибутків банків у прогнозованому періоді. Припущення статичного балансу має свої переваги: передбачається, що в уявному кризовому сценарії банки повинні мати змогу підтримувати докризовий рівень кредитного портфеля, а не скорочувати його. Інше важливе припущення – повна капіталізація майбутніх чистих прибутків. Капіталізація прибутку відображає поширену реакцію регуляторів в умовах кризи – обмеження на розподіл дивідендів. Водночас результати стрес-тестування можна скоригувати з урахуванням фактичного темпу нарощення активів та сплати дивідендів держбанками, яких не стосується наявне обмеження на сплату дивідендів.

У модифікованому несприятливому сценарії, що передбачає сплату дивідендів державними банками, середня достатність капіталу і далі зростає, хоч і буде приблизно на 10 в. п. нижчою, ніж в оригінальному несприятливому сценарії. Інший модифікований сценарій передбачає, що банки нарощуватимуть активи темпом близько 15% щороку. Достатність капіталу за базовим сценарієм зростає. За несприятливим – усереднена достатність капіталу знизиться до 15%, тобто банки і надалі виконуватимуть мінімальні вимоги із запасом. Тож навіть у разі реалізації несприятливих подій та після сплати дивідендів держбанками фінустанови зможуть нарощувати кредитний портфель.

Банки готові до впровадження буферів капіталу

Останніми роками НБУ впровадив або анонсував впровадження майже всіх ключових вимог до капіталу банків відповідно до норм ЄС (Таблиця 5). Уже реалізовано перехід на тривірневу структуру регулятивного капіталу, запроваджено новий норматив капіталу – коефіцієнт левериджу, оновлено підходи до оцінки ваг кредитного ризику (запрацюють із серпня 2026 року), запроваджено покриття капіталом ризику розрахунку та ризику коригування кредитної оцінки (запрацюють з весни 2026 року). Серед необхідних новацій залишаються буфери капіталу та підвищені вимоги до банків у межах Pillar II. Зараз банки є прибутковими, тож мають змогу генерувати капітал, що є основною передумовою накопичення буферів капіталу. Тому рішення про їх впровадження є своєчасним.

Тривалий час відсутність буферів компенсувалася підвищеними мінімальними значеннями нормативів

Таблиця 5. Пріоритетність напрямів використання накопичених прибутків банків

Порядок пріоритетності:	
1	Покриття неочікуваних втрат від ризиків, що реалізуються під час війни
2	Виконання відтермінованих вимог до покриття капіталом ризиків: - операційного ризику в повній мірі (запроваджено); - ринкового ризику (запроваджено); 100% ваг ризику за валютними ОВДП (зараз з урахуванням коригуючих коефіцієнтів вага ризику становить 50%)
3	Виконання нових норм, затвердження яких планується в 2025–2026 роках, зокрема: - оновленої структури регулятивного капіталу (запроваджено); - коефіцієнта левериджу (запроваджено); - оновлених ваг кредитного ризику окремих активів (буде запроваджено з 2026 року); - ризик розрахунку (буде запроваджено з 2026 року); - ризик коригування кредитної оцінки (буде запроваджено з 2026 року).
4	Формування буфера консервації капіталу та буфера системної важливості, а також виконання підвищених нормативів достатності капіталу (за результатами SREP) (планується із 2027 року)
5	Розподіл дивідендів

Джерело: НБУ.

достатності капіталу – 10% в Україні порівняно із 8% у ЄС. Максимальний сукупний розмір буфера консервації капіталу та буфера системної важливості, які стануть обов'язковими для виконання банками, сягає 4.5%. Це суттєвий запас, що забезпечить комфорт навіть в умовах кризи. Середньозважений рівень необхідної достатності регулятивного капіталу банків за результатами оцінки стійкості 2025 року становить близько 12%. Тож після впровадження буферів зникне необхідність у підвищених мінімальних вимогах до достатності капіталу. Послідовним рішенням є перехід до європейських вимог до достатності капіталу разом із упровадженням необхідних буферів.

Національний банк планує запровадити буфери консервації капіталу та системної важливості з 1 січня 2027 року. Одночасно буде знижено мінімальну вимогу до достатності регулятивного капіталу до 8% (зараз 10%), капіталу 1 рівня – до 6% (зараз 7.5%) та основного капіталу 1 рівня – до 4.5% (зараз 5.625%). Такий строк упровадження є достатнім для адаптації банківських планів діяльності до анонсованих змін без зниження темпів кредитування.

Після запровадження двох обов'язкових буферів – консервації капіталу та системної важливості – розпочнеться щоквартальне визначення ще одного буфера капіталу – контрциклічного. Розмір цього буфера визначатиметься на основі аналізу кредитного циклу та додаткових індикаторів рівня системного ризику. Банки повинні будуть дотримуватися розміру контрциклічного буфера через рік після його анонсування. Упровадження буферів капіталу дасть змогу скасувати обмеження на виплату дивідендів для всіх банків, що виконуватимуть мінімальні вимоги до капіталу та буфери капіталу в повному обсязі.

Додатково планується запровадити підвищені індивідуальні вимоги до достатності капіталу за результатами наглядової оцінки SREP. Зараз розробляється методологія їх визначення. Вперше такі вимоги буде визначено в 2026 році, після цього НБУ встановить строк для їх дотримання банками.

Вставка 4. Плани євроінтеграційних змін для банків

Національний банк системно впроваджує ключові вимоги до діяльності банків відповідно до Базельських стандартів та законодавства ЄС. Це вже забезпечило високий рівень еквівалентності вітчизняних вимог європейським (див. [Вставка 4. Україна йде до еквівалентності банківського регулювання нормам ЄС](#), ЗФС, червень 2025 року). Однак для вступу до ЄС в Україні потрібно втілити всі наявні там вимоги до банків. НБУ розробив план упровадження відповідних регуляторних змін.

Гармонізація вітчизняного законодавства із нормами ЄС відбувається двома основними способами:

- адаптація чинних регуляцій, що загалом відповідають суті європейського законодавства, проте потребують певного коригування. Це, зокрема, стосується вимог до покриття капіталом кредитного та операційного ризиків за стандартизованими підходами, контролю концентрації кредитних ризиків, розкриття банками інформації та встановлення буферів капіталу;
- упровадження принципово нових регуляцій у сферах, що подекуди раніше не були врегульовані. Ключові напрями – правила оцінки ризиків інструментів сек'юритизації, вимог до капіталу під ризик розрахунку, інструментів Pillar II.

Деякі важливі оновлення вимог до капіталу були оприлюднені цього року і наберуть чинності наступного року. Ідеться про оновлення розрахунку розміру капіталу для покриття кредитного ризику та встановлення порядку розрахунку ризику коригування кредитної оцінки за похідними фінансовими інструментами. Очікувано ці зміни майже не позначаться на достатності капіталу зараз, однак сприятимуть активнішому кредитуванню іпотеки та МСП завдяки зниженим вагам ризику.

У грудні планується оновлення розрахунку розміру операційного ризику для покриття капіталом – буде диференційовано граничний коефіцієнт ризику та виключено із розрахунку внутрішній мультиплікатор збитків. Граничний коефіцієнт ризику зараз становить 15%. Банки множать його на розмір бізнес-індикатора, щоб визначити еквівалент зважених за операційним ризиком активів. Надалі застосовуватимуться коефіцієнти 12%, 15% або 18% залежно від розміру бізнес-індикатора. Майже для всіх українських банків застосовуватиметься значення 12%. Внутрішній мультиплікатор збитків в Україні дорівнював 1, тож його виключення не матиме впливу на достатність капіталу. Разом ці зміни знизять потребу в капіталі під операційний ризик на 20%. Оновити розрахунок банки зможуть уже наприкінці 2025 року.

Наприкінці 2025 року НБУ оновить підходи до оцінки концентрації кредитного ризику, а саме до визначення значних експозицій (LEX). З часом ліміт концентрації буде встановлено саме до LEX, він замінить чинний норматив Н7. Визначення LEX ширше, ніж чинний на сьогодні підхід до визначення експозиції для розрахунку Н7, і охоплює не лише прямі банківські експозиції, а й опосередковані. Крім того, надалі ліміт ризику обмежуватиметься 25% обсягу

капіталу 1 рівня, а не регулятивного капіталу. Тестовий період розрахунку LEX розпочнеться з листопада 2026 року. За результатами тестового періоду буде визначено строк упровадження обмежень, щоб банки мали достатній час для адаптації.

У грудні 2025 року НБУ оприлюднить вимоги до розкриття банками частини пруденційної інформації відповідно до Pillar III. Спершу буде встановлено вимоги до розкриття інформації про управління ризиками, а саме політик, описів практики та процедур, окремих кількісних показників рівня ризику. НБУ поетапно доповнюватиме перелік інформації, що має розкриватися. Так, у 2026 році буде додано таблиці про корпоративне управління та політику винагород. Уперше банки опублікують інформацію за новими вимогами в 2027 році. Надалі ці вимоги буде доповнено іншими ключовими показниками діяльності.

НБУ розпочне 2026 рік із затвердження вимог до дотримання банками буферів консервації капіталу та системної важливості. Банки матимуть утримувати ці два буфери в повному розмірі з 1 січня 2027 року. Водночас мінімальний рівень достатності регулятивного капіталу буде переглянуто до 8% – рівня в ЄС. Пропорційно будуть знижені вимоги до достатності кожного з рівнів капіталу. До кінця 2026 року Національний банк розкриє свої підходи до визначення індивідуальних вимог до достатності капіталу за результатами наглядової оцінки SREP у межах Pillar II. Перша оцінка буде проведена також у 2026 році. Строк виконання банками цих вимог буде встановлено після визначення їх рівнів.

Також у 2026 році плануються доповнення до Положення № 64⁸, які встановлюватимуть вимоги до управління ризиком третіх сторін. Передусім ідеться про посилену увагу банків до контролю надійності надання послуг третіми сторонами: це має гарантувати безперервність здійснення операцій банків. Проєкт змін буде оприлюднено для обговорення на початку наступного року і після обговорення схвалено. Строк упровадження банками оновлених вимог буде визначено після обговорення змін із ринком.

На 2027 рік заплановано розроблення вимог до врахування банками інструментів сек'юритизації в нормативних вимогах. Наразі законодавства для створення відповідних інструментів немає. Однак згідно зі Стратегією розвитку фінансового сектору в 2026 році буде розроблено закон про випуск облігацій із покриттям

⁸ Положення про організацію системи управління ризиками в банках України та банківських групах, затверджене постановою Правління НБУ від 11 червня 2018 року № 64 (зі змінами).

та сек'юритизацію. Після цього НБУ запропонує регуляторні підходи до покриття ризиків таких інструментів капіталом та їх урахування в оцінці ризиків. Строки виконання вимог залежатимуть від швидкості впровадження закону та поширення нових інструментів. У міру легітимізації віртуальних активів та популяризації на фінансовому ринку похідних фінансових інструментів підходи до врахування цих інструментів у пруденційних вимогах удосконалюватимуться. Крім того, буде впроваджено додаткові вирахування із капіталу, передусім коригувань за активами, що оцінюються за справедливою вартістю (Additional Value Adjustment, AVA).

Також не раніше 2027 року планується впровадження підвищених вимог до коефіцієнта левериджу (LR). У межах Pillar II регулятор може визначати буфер капіталу не лише стосовно ризикозважених активів, а й активів та фінансових зобов'язань у цілому. Крім того, в ЄС є вимога додаткових буферів капіталу для глобально системно важливих банків, які зараз не реалізовані в Україні. Щоправда, для встановлення перелічених вимог потрібні зміни до Закону України "Про банки і банківську діяльність". Відповідно строк впровадження вимог визначатиметься строком внесення необхідних законодавчих змін та рівнем капіталізації системи на моменти розробки вимог.

Насамкінець низку змін до регуляцій, що є важливими для повної інтеграції України до ЄС, нині відтерміновано:

- Впровадження Директиви із відновлення та врегулювання банків (BRRD) відкладено до завершення воєнного стану. Окремі елементи BRRD вже впроваджені в Україні, зокрема вимоги до складання банками планів відновлення. Додатково директива передбачає складання органом врегулювання планів можливого врегулювання банків та вимагає утримання банками інструментів, які можуть бути використані у врегулюванні для підтримання платоспроможності (MREL). Крім того, BRRD визначає додаткову можливість регулятора втручатися в діяльність платоспроможного банку, щоб упередити втрати. Впровадження директиви супроводжуватиметься розширенням повноважень НБУ та уточненням повноважень ФГВФО у процесі врегулювання банків.
- Визначення складніших підходів до оцінки вимог до достатності капіталу відбудеться в разі вступу до ЄС. Зараз в Україні дозволене використання лише найпростіших із можливих підходів до розрахунку розміру ризиків, що покриваються капіталом, зокрема кредитного та ринкового ризику, кредитного ризику контрагента, коригування кредитної оцінки. Однак для повної євроінтеграції перелік цих методів має бути розширений та містити підходи на основі внутрішніх моделей.

Графік В.4.1. Графік підготовки регуляторних змін

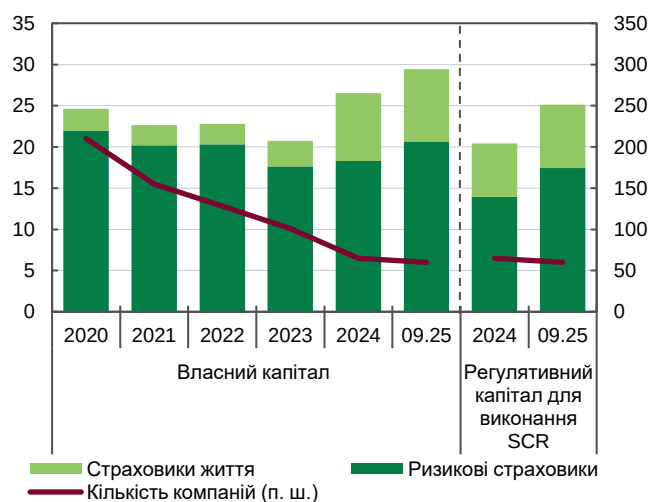

Частина 4. Умови та ризики небанківського сектору

4.1. Страховий ринок: п'ять років після “спліта”

Після реформи “спліт” минуло п'ять років, а від оновлення вимог до діяльності страховиків – майже два роки. За цей час з ринку вийшли компанії, нездатні адаптуватися до нових вимог та з непрозорою структурою власності. Нині усі фінустанови дотримуються нормативів капіталу платоспроможності та мінімального капіталу. У структурі портфеля ризикових страховиків домінує транспортне страхування, оновлення законодавства про ОСЦПВ дає поштовх його розвитку. Дещо гірша динаміка інших ліній бізнесу, що популярні в європейських країнах. Страховики пропонують бізнесу та населенню продукти, що покривають воєнні ризики, проте для задоволення попиту потрібна державна підтримка. Інвестиційні доходи є джерелом високої рентабельності ринку.

Графік 4.1.1. Показники капіталу страховиків та їх кількість, млрд грн

Розрахунок власного капіталу на кінець 2024 року та у вересні 2025 року здійснено на основі регуляторних даних.

Джерело: НБУ.

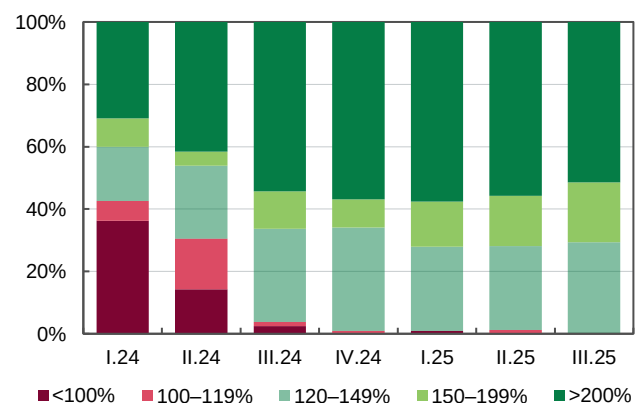
Страховий ринок став стійкішим після очищення

У липні минуло п'ять років після реформи “спліт” – передання повноважень із регулювання небанківського ринку від Нацкомфінпослуг до НБУ та НКЦПФР. Національний банк здійснює регулювання та нагляд за новими ринками, використовуючи досвід успішної реформи банківського сектору в 2014–2016 роках та європейські практики. Завданнями трансформації страхового сектору є його опрозорення, підвищення стійкості та очищення від учасників, які не готові приставати на нові правила гри.

За понад п'ять років страховий ринок докорінно змінився. З липня 2020 року до грудня 2025 року кількість ризикових страховиків скоротилась учетверо – з 195 до 48 компаній, а страховиків життя вдвічі – з 20 до 10 фінустанов. Чимало страховиків ішли з ринку добровільно, оскільки не вели активну діяльність або ж не були спроможні адаптуватися до нових вимог, передусім – до платоспроможності. Попри скорочення кількості учасників, активність ринку зберігалася: зростали активи та страхові премії.

З 2024 року відповідно до оновленого законодавства суттєво підвищено вимоги до капіталу страховиків. Вони в цілому ґрунтуються на європейській директиві Solvency II. Відповідно до вимог ЄС страховик повинен дотримуватися вимог до мінімального капіталу (Minimum Capital Requirements, MCR) та капіталу платоспроможності (Solvency Capital Requirements, SCR). Ці значення розраховуються так, щоб упродовж наступних 12 місяців капіталу страховика було достатньо для покриття неочікуваних збитків. MCR відображає неочікувані збитки, імовірність настання яких більше 15%, а SCR – більше 0.5%. В Україні до повного переходу на Solvency II розрахунок цих вимог було спрощено. Однак за жодних умов MCR не може бути меншим за 32 млн грн, а для страховиків, що здійснюють страхування життя, відповідальності, кредитів, поруки та перестрахування, – 48 млн грн. Сам же регулятивний капітал страховика, прийнятний для виконання вимог, розраховується як різниця між обсягом наявних у нього ліквідних активів, з урахуванням вимог до їх структури, та його зобов'язань.

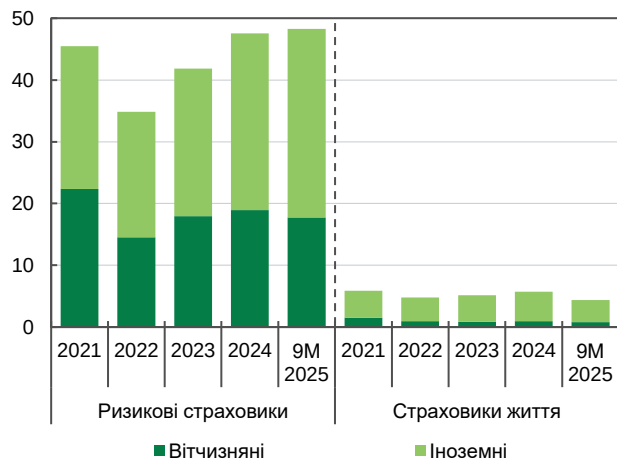
Графік 4.1.2. Розподіл активів страховиків за достатністю прийнятого регулятивного капіталу для виконання SCR

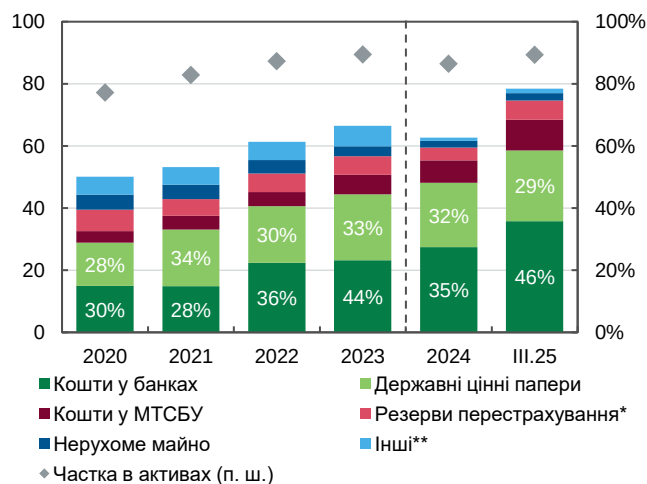
Достатність оцінено як співвідношення прийнятого регулятивного капіталу для виконання SCR та SCR. Мінімальне співвідношення – 100%. За співвідношення менше 120% страховик має підготувати та виконувати план відновлення діяльності.

Джерело: НБУ.

Уперше страховики оцінили свою платоспроможність за новими вимогами в I кварталі 2024 року. Тоді близько половини учасників, яким належала третина активів сектору, їх порушували. Страховики мали привести свою

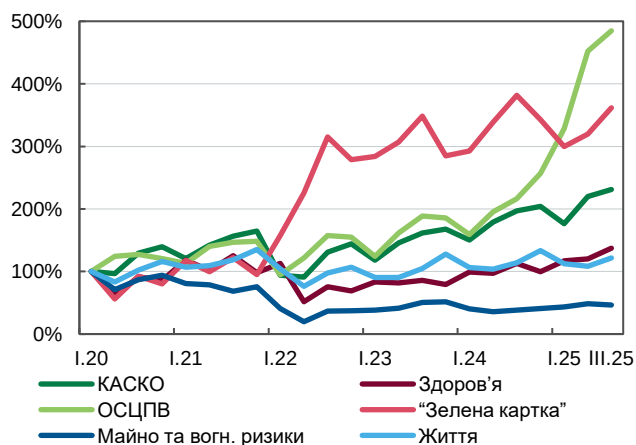
Графік 4.1.3. Валові премії страховиків за структурою власності, млрд грн

Джерело: НБУ.

Графік 4.1.4. Структура активів, прийнятих для покриття технічних резервів страховиків, млрд грн

* Технічні резерви за договорами вихідного перестрахування.
 ** З 2024 року звужився перелік інструментів у цій категорії.

Джерело: НБУ.

Графік 4.1.5. Страхові премії за найпоширенішими лініями бізнесу, I квартал 2020 року = 100%

Джерело: НБУ.

діяльність у відповідність до нових вимог до середини минулого року. У жовтні 2025 року вже всі страховики виконували вимоги до SCR та MCR. Медіанне співвідношення прийнятного регулятивного капіталу та капіталу платоспроможності (норматив SCR) за півтора року зросло з 90% до 151%, а обсяг прийнятного регулятивного капіталу більше ніж подвоївся. Тож зросла спроможність страховиків протистояти неочікуваним збиткам і продовжувати виплати навіть у кризових умовах.

Структура власності страховиків розкрита

Вагомою віхою в підвищенні стійкості сектору стало розкриття структур власності страховиків. Адже в разі браку капіталу ключовим чинником стійкості залишається спроможність акціонерів підтримати фінансову. Крім того, прозора структура учасників ринку мінімізує ризики використання фінансових для протиправної діяльності. Компанії, що не розкрили структуру власності або чиї акціонери не змогли підтвердити достатність ресурсів для підтримки компанії або ділову репутацію, покинули ринок.

Більше половини діючих страховиків є компаніями з приватним українським капіталом. Проте на ринку домінують фінансові групи з іноземним капіталом, зокрема міжнародних фінансових груп. Ризикові іноземні страховики мають понад 60% активів та валових премій ринку. У страхуванні життя іноземні компанії переважають як за кількістю, так і за основними показниками діяльності.

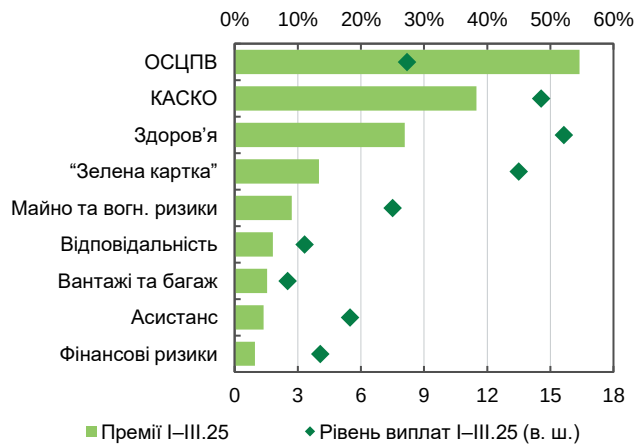
Активи страховиків зростають попри війну

Попри значне скорочення кількості страховиків за п'ять років, активи ризикових страховиків надалі зростали. З моменту "спліта" якість активів страховиків значно поліпшилася. Частка активів, які прийнятні для виконання зобов'язань за страховими договорами, зросла з 77% до 89% на початку жовтня. Сьогодні три чверті прийнятих активів формують високоліквідні складові: поточні рахунки, депозити та ОВДП. Натомість значно знизилася сподівання страховиків на активи, що не можуть бути доступними в разі нагальної потреби в коштах: дебіторську заборгованість та нерухоме майно.

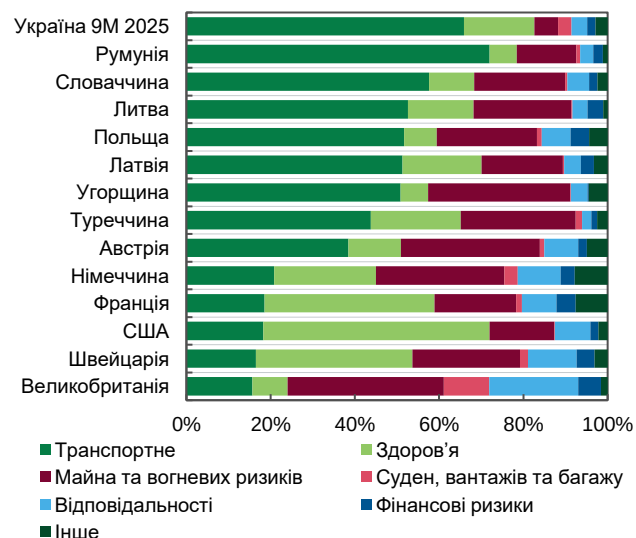
Транспортне страхування рухає ринок

Страхові премії та виплати ризикового страхування зростають третій рік поспіль після падіння в перший рік повномасштабної війни. Транспортне страхування, як і раніше, домінує й уже становить майже дві третини премій ризикового страхування. У 2022 році його частка зросла через масову купівлю полісів "Зелена картка" вимушеними мігрантами та скорочення попиту на інші продукти. З наступного року відновлювався попит на КАСКО та ОСЦПВ. Ринок транспортного страхування є висококонкурентним: більшість компаній продають хоча б один із продуктів, а тарифи суттєво варіюються.

Цьогоріч ОСЦПВ вперше стало лідером за зібраними преміями. Цьому сприяло оновлення законодавства. За новими правилами в разі прямого врегулювання страховою виплату здійснює страховик постраждалого, він надалі

Графік 4.1.6. Страхові премії та рівень виплат за найпоширенішими лініями бізнесу, млрд грн

Джерело: НБУ.

Графік 4.1.7. Структура валових премій ризикового страхування в 2024 році в розрізі країн за класами та лініями бізнесу

Джерело: Організація економічного співробітництва та розвитку, НБУ.

Графік 4.1.8. Премії та рівень виплат зі страхування життя, млрд грн

Джерело: НБУ.

виставлятиме вимогу страховику винуватця події. Це стимулює клієнтів обирати надійні компанії для придбання власних полісів. Відповідно відбувається перерозподіл попиту на користь відповідальніших та ефективніших компаній. Про зростання довіри до "автоцивілки" свідчить підвищення популярності європротоколу – впродовж року кількість вимог для відшкодування, які оформлені учасниками дорожньо-транспортних пригод за цією процедурою, зросла майже на чверть.

Страхування здоров'я – другий після транспортного страхування сегмент – дає лише шосту частину премій. Найпоширеніша лінія бізнесу – медичне страхування – реалізується переважно як корпоративний продукт і має один із найвищих рівнів виплат на ринку. Індивідуальний попит на цей продукт обмежений. Багато інших ліній бізнесу досить концентровані, лише поодинокі компанії готові їх розвивати через помірний попит або велику складність продуктів. Тож найближчим часом транспортне страхування залишатиметься основою портфеля більшості страховиків. Однак суттєве переважання транспортного страхування у валових преміях є нетиповим для європейських держав. Тому поглиблення страхового проникнення неможливе без популяризації решти продуктів страхування.

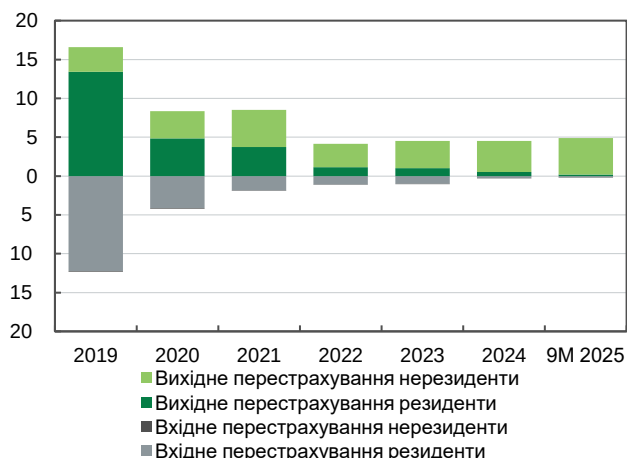
Страхування життя стагнує

За п'ять років ринок страхування життя став концентрованишим: частка трійки компаній-лідерів за валовими преміями зросла з понад половини до трьох чвертей ринку. Зараз збільшення премій забезпечують найбільші гравці ринку, а решта страховиків зросли несуттєво або ж скоротили обсяги бізнесу. Більшість компаній зосереджені на класичному накопичувальному страхуванні життя – його частка в преміях сягнула близько 70%. Сегмент страхування життя залишається прибутковим завдяки значним інвестиційним доходам. Натомість результат від страхової діяльності більшості гравців ринку від'ємний.

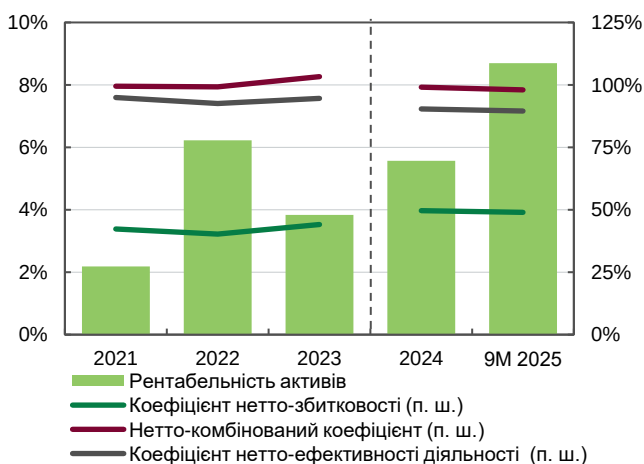
Страхування воєнних ризиків потребує підтримки

Пов'язані з війною ризики є винятками в традиційних договорах страхування. Через це після початку повномасштабної війни страховики не компенсували власникам збитки від знищення житла, автомобілів та іншого майна, якщо ці втрати були спричинені бойовими діями. Проте з часом, після накопичення даних та оцінки ризиків, страховики запропонували бізнесу та населенню відповідні страхові продукти. Страхування від воєнних ризиків зазвичай є окремою опцією під час укладання договору страхування нерухомого майна або поліса КАСКО. Проте продукти, що покривають воєнні ризики, мають низку обмежень: лімітовані страхові виплати, франшизу, непоширення на об'єкти вздовж лінії фронту тощо.

Вітчизняний страховий ринок спроможний задовольняти точкові запити страхувальників на покриття воєнних ризиків для обраних категорій їхнього майна. Страхування на ринкових умовах є високовартісним

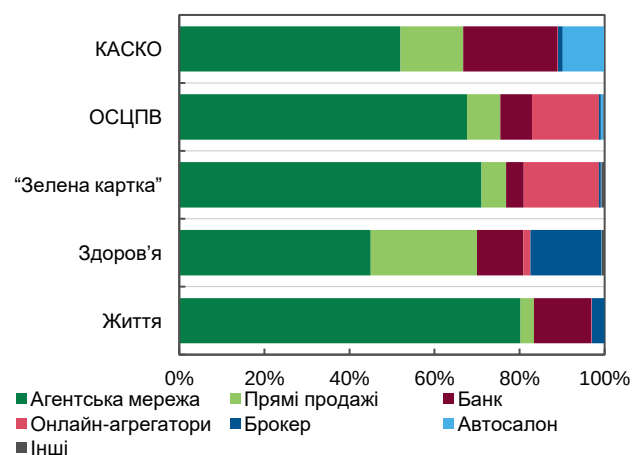
Графік 4.1.9. Обсяги вхідного та вихідного перестрахування, млрд грн

Джерело: НБУ.

Графік 4.1.10. Показники діяльності ризикових страховиків

Показники операційної діяльності ануалізовано.

Джерело: НБУ.

Графік 4.1.11. Структура валових страхових премій за каналами продажу, за січень – вересень 2025 року

Джерело: НБУ.

через значну (катастрофічну) ймовірність реалізації воєнних ризиків, а розмір внутрішнього ринку не дає змоги активно страхувати великі об'єкти. Тому страхування дорогих споруд зазвичай здійснюється або в межах співстрахування, або з використанням міжнародної підтримки. Щоб розширити доступ бізнесу до страхування від воєнних ризиків, уряд реалізовує відповідну [програму](#). Підприємства зможуть отримати від держави часткову компенсацію вартості страхування майна від воєнних ризиків у вітчизняних компаніях – на суму до 1 млн грн. У прифронтових регіонах, де страхування не діє, бізнес зможе отримати часткову компенсацію за втрату майна. Водночас створення довгострокового системного механізму для забезпечення бізнесу та населення від воєнних ризиків залишається актуальним та потребує узгоджених дій усіх стейкхолдерів.

Реформи сприяють прозорості ринку

До початку реформи в 2019 році страховики передавали чверть премій у перестрахування компаніям-резидентам. Перестрахування часто використовували для виведення коштів та податкової оптимізації, іншої економічної суті такі операції не мали. Зараз ситуація докорінно змінилася. З ринку вийшли всі компанії, які концентрувалися на внутрішньому перестрахуванні (див. [Ризик страхування](#), ЗФС, грудень 2023 року). Частка валових страхових премій, переданих на перестрахування на внутрішньому ринку, зараз становить менше 0.5%. Сьогодні перестрахування здійснюють переважно великі міжнародні компанії – нерезиденти, здебільшого європейські. Вони перебирають на себе частину ризиків, які не може покрити вітчизняний ринок.

Високий інвестиційний дохід – основа прибутків

Сектор зберігає хороші показники прибутковості та ефективності. Коефіцієнт нетто-ефективності за п'ять років утримався, а рентабельність зросла. Особливістю вітчизняного ринку залишається досить низька збитковість і водночас високі комбіновані коефіцієнти. Тож прибутковість досягається завдяки доволі високим доходам від інвестиційної діяльності, зокрема через високі процентні ставки. Однак такий стан справ посилює процентні ризики для страховиків.

Основна причина високих комбінованих коефіцієнтів – значні операційні витрати, зокрема витрати на продаж. Найбільшим каналом продажу є агентська мережа. Акваційні та адміністративні витрати українських страховиків видаються надмірними порівняно з іншими європейськими страховиками. В ЄС середня збитковість на близько 10 в. п. вища, однак комбінований коефіцієнт майже такий самий, як в Україні. Це індикатор помірної ефективності каналів збуту. За останні роки страховики цифровізували свій бізнес, відповідно компанії можуть активніше використовувати онлайн-застосунки та власні сайти для продажів і зниження витрат. Підвищення ефективності всіх каналів продажу для контролю витрат страховиків – пріоритетне завдання для ринку.

Вставка 5. Крім суспільно важливих, НБУ визначатиме і значимих страховиків

Навіть найбільші страховики зараз не є системно важливими для фінансової системи України, на відміну від великих банків. Малоімовірно, що банкрутство страховиків спричинить критичні наслідки для фінсектору, хоча і сповільнить розвиток його небанківської частини. Наразі НБУ категоризує страховиків за рівнем суспільної важливості та класифікуватиме за значимістю. Група суспільної важливості визначає інтенсивність нагляду. А от значимі страховики з наступного року матимуть посилені вимоги до системи корпоративного управління.

Суспільна важливість страховика визначає інтенсивність нагляду

Український страховий ринок невеликий – частка страховиків в активах фінансового сектору, який регулює НБУ, становить лише 2%. Торік співвідношення валових страхових премій та ВВП було лише 0.7%. Хоча понад 40% своїх активів страховики тримають у банках, їхня частка в клієнтських коштах банків становить близько 1%. Страхові продукти різних установ взаємозамінні, а портфелі за потреби можна передати від однієї фінустанови до іншої. Отже, неналежне функціонування або банкрутство окремих страховиків не загрожує стабільній роботі фінансового сектору. Відповідно жоден страховик не може отримати статус системно важливого.

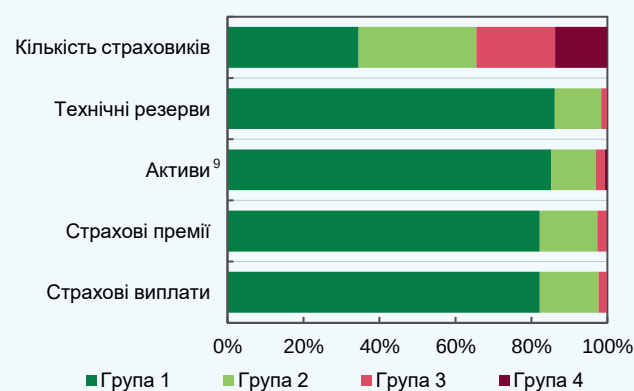
Проте більші страховики відіграють вагомий роль у розвитку страхового ринку. Тож НБУ визначає суспільну важливість страховиків – від першої групи (найвищої групи суспільної важливості) до четвертої групи. Група суспільної важливості страховика визначається щороку на основі п'яти критеріїв: ринкової частки в чистих страхових преміях (для страховиків життя – резервах премій), частки премій страховика від населення, суми активів (відповідно до оцінки за регуляторними вимогами⁹), обсягу технічних резервів та кількості підрозділів. За кожним із критеріїв страховик отримує від 1 до 4 балів. Остаточний бал суспільної важливості визначається шляхом множення оцінки за кожним критерієм на коефіцієнт її ваги.

Для наглядових цілей, крім групи суспільної важливості, також визначається профіль ризику страховика, ризикованість якого оцінюється від низького до критичного ступеня. На ступінь ризикованості впливають дотримання пруденційних вимог, фінансовий стан, наявність і виконання заходів впливу та результати аудиту. Група суспільної важливості в поєднанні зі ступенем ризикованості визначають інтенсивність нагляду. Відповідно до принципу пропорційності НБУ здійснює посилений безвиїзний нагляд за установами, які мають вищу суспільну важливість та ступінь ризику. Регулятор також планує частоту і визначає пріоритетність планових інспекційних перевірок залежно від цієї класифікації.

Зараз серед 58 страховиків більшість фінустанов належать до першої та другої груп суспільної важливості. Кількість страховиків четвертої групи з початку року скоротилася через вихід з ринку низки компаній. Страховики першої групи суспільної важливості домінують на ринку: їм належить понад 80% активів,

технічних резервів, страхових премій та виплат. Основою діяльності майже в усіх ризикових страховиків першої та другої групи суспільної важливості є транспортне страхування (КАСКО та ОСЦПВ). Натомість структура страхового портфеля ризикових страховиків третьої та четвертої групи є більш диверсифікованою зі значною часткою страхування майна та відповідальності.

Графік В.5.1. Розподіл основних показників діяльності страховиків у розрізі груп суспільної важливості

Джерело: НБУ.

Значимий страховик матиме посилені вимоги до корпоративного управління

З 2026 року запроваджується ще одна класифікація страховиків – за рівнем значимості. Ризикові страховики вважатимуться значимими, якщо за останні три календарні роки середній обсяг їхніх річних страхових премій від населення перевищував 1 млрд грн, а страховики життя – якщо середні технічні резерви за цей самий період перевищили 2 млрд грн. Ще одним критерієм є значні обсяги премій вхідного перестрахування. Перший розрахунок здійснюватиметься на основі даних за два роки. Значимі страховики матимуть посилені вимоги до корпоративного управління. Ці фінустанови повинні утворити окремі постійно діючі підрозділи з управління ризиками, комплаєнсу та внутрішнього аудиту. Функції комплаєнсу та управління ризиками вони не зможуть передавати на аутсорсинг. Для таких страховиків визначатиметься більша мінімальна кількість членів у наглядовій раді страховика, кількість незалежних членів ради та перелік постійно діючих комітетів ради. Диференціювання вимог до значимих страховиків мінімізує ризики для сектору, не створюючи надмірного навантаження для менших учасників. Значимі страховики повинні привести свою діяльність у відповідність до оновлених регуляторних вимог до кінця 2026 року.

⁹ Згідно з регуляторними вимогами здійснюється оцінка технічних резервів за договорами вихідного перестрахування.

Рекомендації

Забезпечення фінансової стабільності в умовах воєнного часу потребує злагоджених зусиль та координації дій усіх учасників фінансового ринку: банків, небанківських фінансових установ, НБУ та інших регуляторів ринку, а також ефективної взаємодії державних інституцій. НБУ пропонує державним органам і фінансовим установам свої рекомендації та оприлюднює власні пріоритети на найближчий час.

Рекомендації державним інституціям

Зберігати поступ реформ та євроінтеграції

Нова програма з МВФ передбачає низку критичних структурних та фінансових реформ для належного контролю макроекономічних ризиків. Репараційна позиція від ЄС або ж альтернативний їй інструмент підтримки також передбачатиме зобов'язання із реформ. Повне та вчасне виконання цих зобов'язань буде запорукою своєчасного отримання міжнародної фінансової підтримки. Усе ж найбільше реформ пов'язані з євроінтеграцією. Тож реформи, згадані в останньому Звіті Єврокомісії про розширення по Україні, потрібно пріоритетувати та надалі рухатися відповідно до переговорних позицій, підготовлених українською стороною за результатами скринінгу.

Виконувати стратегії з розвитку фінансового сектору та кредитування

Стратегія розвитку фінансового сектору втілюється в життя. Серед пріоритетних завдань 2026 року – оновлення стратегії держбанків та трансформація інфраструктури ринку капіталу. Також нагальними є зміни до законодавства для ефективнішого врегулювання NPL. На виконання Стратегії з розвитку іпотечного кредитування НКЦПФР має розробити законопроект про сек'юритизацію та облігації з покриттям, НБУ – підготувати оновлення законодавства про іпотечне кредитування.

Ухвалити закони для розвитку фінансового сектору:

- **про регулювання ринку віртуальних активів** (10225-д). У законі потрібно зафіксувати розподіл повноважень між регуляторами ринку та інші позиції, погоджені Радою з фінансової стабільності;
- **про кредитну історію** (14013) – його ухвалення, серед іншого, упорядкує збір, обробку та використання інформації кредитними бюро, що зрештою сприятиме кращій оцінці кредитного ризику, а отже зменшенню рівня NPL;
- **про оцінку майна** (13435, за умови врахування пропозицій НБУ), яким запроваджуватимуться європейські стандарти оцінки;
- **про деякі зміни до системи врегулювання неплатоспроможних банків** (13007-д), який, зокрема, посилює права НБУ як забезпеченого кредитора банків;
- **зміни до Цивільного кодексу України** (12307), потрібні для введення в дію Закону України "Про факторинг"; уряду також слід визначити Адміністратора та держателя Реєстру відступлень права грошової вимоги, які зокрема розроблять цей реєстр.

Уникати надмірного оподаткування банків

Наступного року банківський сектор знову сплачуватиме невиправдано високий податок на прибуток за ставкою 50%. Потрібно забезпечити справедливе та передбачуване податкове навантаження для фінансового сектору для збереження його інвестиційної привабливості та спроможності сприяти економічному розвитку.

Реорганізувати ФРП в Національну установу розвитку (НУР)

З початку року ФРП трансформується в НУР відповідно до нового закону. Основні його функції зберігаються, зокрема НУР займатиметься адмініструванням програми "5-7-9%". Закон формалізує вимоги до корпоративного управління НУР та переліку дозволених видів діяльності. Діяльність НУР регулюватиме НБУ, зокрема в першому півріччі 2026 року визначить порядок розрахунку пруденційних нормативів діяльності НУР.

До функцій органів управління НУР належатиме моніторинг ефективності державної підтримки. Зараз зберігається заборгованість із компенсації банкам процентів за державною програмою "5-7-9%". Тож потрібна подальша її оптимізація для зниження заборгованості. Це одне із пріоритетних завдань оновленої НУР.

Приклад НУР, ФЧГКСГ та ЕКА демонструє оптимальний шлях розбудови інфраструктури для підтримки кредитування: статус визначено законом із пропорційними вимогами до корпоративного управління та регулювання діяльності. Подібний підхід слід застосовувати до інших ключових операторів державної підтримки.

Прискорити запровадження компенсаційної моделі підтримки іпотеки

Чинна модель “єОселі” потребує трансформації. В основі змін – запровадження компенсаційної моделі. Вона сприятиме збільшенню ефективності та масштабуванню державної підтримки, а також залученню фінансових ресурсів від міжнародних партнерів. Зволікання із запровадженням цієї схеми стримує розвиток іпотечного ринку.

Рекомендації фінансовим установам

Банкам адаптуватися до нових регуляторних вимог

З огляду на реалізовані та заплановані оновлення НБУ регуляторних вимог відповідно до правил ЄС банкам потрібно:

- дотримуватися мінімальних вимог до капіталу з урахуванням оновленого розміру кредитного ризику, розмірів ризику коригування кредитної оцінки (CVA) та ризику розрахунку;
- урахувати в своїй діяльності оновлення вимог до оцінки кредитного ризику, що будуть оприлюднені НБУ найближчим часом, зокрема стосовно оцінки ризиків роздрібного портфеля;
- адаптуватися до вимог НБУ до управління ризиками третіх сторін;
- сформувати та утримувати буфери консервації капіталу та системної важливості з початку 2027 року;
- підготуватися до виконання індивідуальних вимог до капіталу за Pillar II.

Фінустановам, для яких за результатами оцінки стійкості було встановлено підвищені вимоги до достатності капіталу, потрібно виконувати програми капіталізації.

Банкам урахувати нові вимоги до екологічного та соціального управління

Банки застосовуватимуть стандарти екологічного та соціального управління до всіх кредитів за програмою “5-7-9%”, крім як на “територіях стійкості”. Банкам потрібно буде удосконалити власні системи управління екологічними та соціальними ризиками відповідно до рекомендації НБУ до організації корпоративного управління. Надалі НБУ запроваджуватиме заплановані в Білій книзі вимоги до управління ESG ризиками.

Надавачам небанківських фінансових послуг слід забезпечити повне виконання оновлених вимог регулятора, зокрема:

- страховикам із 2026 року формувати технічні резерви за оновленою методикою.
- кредитним спілкам дотримуватися нових обмежень валютної позиції та оновлених пруденційних нормативів.
- фінансовим компаніям дотримуватися обмеження частки доходів від діяльності, не пов’язаної з наданням фінансових послуг – не більше 20%.
- із 2026 року значимим фінансовим компаніям та страховикам дотримуватися посиленних вимог, зокрема до системи корпоративного управління.

Пріоритети Національного банку

Провести в 2026 році чергову оцінку стійкості банків

До кінця 2025 року НБУ оприлюднить результати цього річної оцінки стійкості в розрізі банків. Водночас НБУ уже розпочав підготовку до оцінки стійкості сектору наступного року. Традиційно на початку року стартує оцінювання якості активів банків із залученням зовнішніх аудиторів. Методологія стрес-тестування буде оприлюднена навесні наступного року та включатиме основні ризики: кредитні, процентні, операційні, ринкові.

Надалі імплементувати регуляторні стандарти ЄС

НБУ рухається відповідно до [плану впровадження вимог до діяльності банків](#). Крім того, НБУ продовжить роботу над повною імплементациєю основних директив ЄС у сфері страхування: про платоспроможність (Solvency II), про розповсюдження страхових послуг (IDD), про страхування цивільної відповідальності у зв’язку з використанням моторних транспортних засобів (MID), а також пов’язаних із ними регламентів.

Абревіатури та скорочення

У звіті, якщо не зазначено інше, дані наведено для банків, платоспроможних станом на 1 грудня 2025 року, у розділах 2.4, 3.2, 3.5 та 3.6 – для платоспроможних на кожну звітну дату.

Повномасштабна війна / вторгнення “Довоєнний”	Широкомасштабна війна росії проти України з 24 лютого 2022 року	США	Сполучені Штати Америки
“5-7-9%”	До повномасштабного вторгнення	ТРЦ	Торговельно-розважальні центри
ВВП	Державна програма “Доступні кредити 5-7-9%”	ФГВФО	Фонд гарантування вкладів фізичних осіб
Держбанки	Валовий внутрішній продукт	ФДМУ	Фонд державного майна України
ДКСУ	Банки з державною часткою	ФОП	Фізична особа-підприємець
ДС	Державна казначейська служба України	ФРП	Фонд розвитку підприємництва
ДССУ	Депозитний сертифікат	ФЧГКСГ	Фонд часткового гарантування кредитів у сільському господарстві
е/е	Державна служба статистики України	УФЖК, Укрфінжитло	Українська фінансова житлова компанія
ЕКА	Електроенергія		Постанова Правління НБУ від 30 липня 2016 року № 351 “Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями”
ЄС	Експортно-кредитне агентство	Положення № 351	
ЖКП	Європейський Союз		
ІСЦ	Житлово-комунальні послуги	AQR	Asset Quality Review
КАСКО	Індекс споживчих цін	CoR	Cost of risk
МВФ	Страхування наземного транспорту		Рівень витрат на обслуговування боргу відносно доходів позичальників
МСП	Міжнародний валютний фонд	DSTI	
МСФЗ	Мікро-, малі та середні підприємства	EBA	European banking authority
МТСБУ	Міжнародні стандарти фінансової звітності	EBITDA	Earnings before interest, taxes, depreciation and amortization
МФО	Моторне (транспортне) страхове бюро України	ERA	Extraordinary Revenue Acceleration
НАІС	Міжнародна фінансова організація	ESG	Environmental, Social, and Governance
НБУ, Національний банк	ДП “Національні інформаційні системи”	ICAAP	Internal capital adequacy assessment process
НБФУ	Національний банк України	ILAAP	Internal liquidity adequacy assessment process
НКЦПФР	Небанківські фінансові установи	LCR	Liquidity coverage ratio
ОВДП	Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку	NPL	Non-performing loan
ОПЕК	Облігації внутрішньої державної позики	NSFR	Net stable funding ratio
ОПК	Організація країн-виробників нафти	Pillar II	Вимоги до наглядового процесу відповідно до Базель III
ОСЦПВ	Оборонно-промисловий комплекс	Pillar III	Вимоги з розкриття інформації відповідно до Базель III
ПТКС	Обов’язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів	POS-термінал	Платіжний термінал
СОТ	Програмно-технічний комплекс самообслуговування	ROE	Return on equity
тис.	Світова організація торгівлі	SREP	Supervisory Review and Evaluation Process
млн	тисяча	кв/кв	квартальна зміна
млрд	мільйон	p/p	річна зміна / до відповідного періоду попереднього року
грн	мільярд	кв. м	квадратні метри
трлн	гривня	М, міс.	місяць
дол.	трильйон	p.	рік
дол. екв.	долар США	в. ш.	верхня шкала
в. п.	у доларовому еквіваленті	п. ш.	права шкала
	відсотковий пункт	x (ікс)	кількість разів